

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİMDALI**

KENT HABERCİLİĞİNDE HABER ÜRETİM SÜREÇLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Ezgi ÇAPA

Ankara – 2019

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİMDALI**

KENT HABERCİLİĞİNDE HABER ÜRETİM SÜREÇLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Ezgi Çapa

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Abdülrezak ALTUN

Ankara – 2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİMDALI

KENT HABERCİLİĞİNDE HABER ÜRETİM SÜREÇLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Ezgi Çapa

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Abdülrezak Altun

Tez Jürisi Üyeleri:

Prof. Dr. Abdülrezak Altun

Prof. Dr. Çiler Dursun

Doç. Dr. Erol İlhan

Tez sınavı tarihi: 6 Aralık 2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

6.12.2019

Ezgi Çapa

ÖNSÖZ

Üniversiteden yeni mezun olmuş bir gazeteci adayı olarak Ankara'ya gelmiştim. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler mezunu olduğum için, Ankara'da kolaylıkla iş bulacağımı sanıyordum. Yanılmışım... İstanbul'dan diplomasi muhabiri olma hevesi ile Ankara'ya gelip, 'staj' dahi bulamamıştım. Çocukluktan beri gazeteci olmayı istiyor, uzun bir süredir buna hazırlanıyordum. Ancak 'eksik' kalmıştım. Gazetecilik eğitimi, bu alandaki eksiklerimi tamamlama, uzmanlaşma isteği ile başlayan bir yolculuk oldu benim için. Ankara'da iş bulamayınca İstanbul'a geri dönüp, önce editörlük, daha sonra muhabirlik yapmaya başladım. Hemen her alana koşturduğum merkez muhabirliğinden belediye muhabirliğine kaydırıldıklarında bunu 'tenzil-i rütbe' olarak algılayıp gitmemek için ayak dirediğimi hatırlıyorum. Yeni görevimle mesleğimi daha da sevdim, İstanbul'un yıkıcı değişimine, tanık oldum, bu tarihe tanıklık ettim. İstanbul'un hemen her noktasına büyük bir merakla gittim. Ne zaman ki meslek adına tatmin olmadığım, gazetecilik adına bizleri üzen süreçler baskın gelmeye başladı, ben de kazanımlarımı belediyede değerlendirmeye karar verdim. Bu süreçte, mesleğimde bana içerikten teknik bilgiye kadar kim yol gösterdiyse hepsine teşekkürü borç bilirim. Tez sürecimde Ankara İstanbul arasında mekik dokuyarak tamamladığım derslerim kadar iradeli ve disiplinli olamadım. İş hayatı akademiye baskın geldi. Yılları alan bu süreçte yüzünün asıldığını bir kere bile görmediğim, tek bir çıkışmasına maruz kalmadığım sevgili hocam Abdülrezak Altun'a sabrı ve hoşgörüsü için teşekkür ederim. Bir özel teşekkürüm de canım kardeşim Doğaç'adır. Zaman zaman artan sinirimi göğüslemek, görüşmelerimi deşifre etmek zorunda kalmış, ablasının bitmek bilmeyen kariyerine en büyük faydayı sağlamıştır. Bu kadar uzun sürdüğüne üzülsem de bitirmiş olmaktan dolayı mutluyum, kendime verdiğim sözü bu tezle tamamliyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	v
TABLOLAR LİSTESİ	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HABER KAVRAMINA İLİŞKİN TARTIŞMALAR

1.1. Haber Kavramı.....	4
1.2. Haberin Tarihi.....	6
1.3. Haber Değeri Etmenleri	9
1.3.1. Zamanlılık	13
1.3.2. Yakınlık.....	14
1.3.3. Sonuç.....	15
1.3.4. Önemlilik.....	15
1.3.5. İnsanların İlgisini Çekme	16
1.4. Haberde Gerçeklik ve Tarafsızlık Kavramları	17
1.4.1. Gerçeklik	17
1.4.2. Tarafsızlık – Nesnellik	18

İKİNCİ BÖLÜM

GAZETECİLİKTE UZMANLAŞMA VE KENT HABERCİLİĞİ KAVRAMI

2.1. Gazetecilikte Uzmanlaşma.....	22
2.1.1. Niteliklerine Göre Haberler.....	24
2.1.2. Konularına Göre Haberler	24
2.1.2.1. Politika Haberleri.....	25
2.1.2.2. Dış haberler	25
2.1.2.3. Ekonomi Muhabirliği	26
2.1.2.4. Sağlık Muhabirliği.....	26
2.1.2.5. Eğitim Muhabirliği	27
2.1.2.6. Kültür Sanat Muhabirliği.....	27
2.1.2.7. Teknoloji Muhabirliği.....	27
2.1.2.8. Spor Muhabirliği	28
2.1.2.9. Çevre Muhabirliği	28

2.1.3. Konumuna Göre Uzmanlık Alanları	30
2.1.3.1. Parlamento Muhabirliği	30
2.1.3.2. Polis – Adliye Muhabirliği	31
2.1.3.3. Bölge Muhabirliği	31
2.1.3.4. Belediye Muhabirliği	33
2.2. Bir Uzmanlık Alanı Olarak Kent Haberciliği	33
2.2.1. Kent Kavramına Genel Bakış	39
2.2.2. Kent Haberciliğinin Dünyadaki Gelişimi	41
2.2.3. İstanbul’da Kent Haberciliğinin Önem Kazandığı Dönemler	44
2.2.4. Kent Haberciliğinde Haber Kaynakları	46
2.2.4.1. İstanbul Büyükşehir Belediye (İBB) Meclisi	47
2.2.4.2. İlçe Meclisleri	50
2.2.4.3. Merkezi Yönetim Kurumları	51
2.2.4.3.1. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK)	52
2.2.4.3.2. Maden Ruhsatı Sorgulama	53
2.2.4.3.3. Devlet Su İşleri (DSİ)	53
2.2.4.3.4. Kültür Varlıklarını Korumaya Yönelik Kurumlar	53
2.2.4.4. Şirketler ve İhaleler	55
2.2.4.5. Diğer Haber Kaynakları	57
2.3. Kent Haberlerinin İçeriği	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENT ÜZERİNE ÇALIŞAN GAZETECİLERİN GÖRÜŞLERİ

3.1. Kavramsal Olarak Kent Muhabirliği	62
3.1.1. Belediye/Kent/Ekoloji Muhabirliği Alanları	62
3.1.2. Kent Muhabirliğinin İvme Kazandığı Dönemler	63
3.1.3. Kent Haberlerinin Gündemdeki Yeri, Alana Verilen Önem	65
3.1.4. Uzmanlık Alanı Olarak Kent Muhabirliği	66
3.1.5. Mesleki Rekabet	69
3.2. Haber Üretim Süreci	69
3.2.1. Haber Merkezi ile İlişkiler	70
3.2.2. Masabaşı Üretim ve Sahada Üretim	70
3.2.3. Karşı Tarafa Sorma, Teyit	71
3.2.4. Haber Üretimine Ayrılan Zaman, Haber Üretme Sıklığı	72
3.2.5. Haber Değeri	73
3.2.6. En Önemli Görülen Konular	74
3.2.7. Haber Değeri Görülmeyen Konular	76
3.2.8. Habere Müdahale, Otosansür, Sansür	77
3.2.9. Medya Sahipliği	79

3.2.10. İnşaat Sektörünün Alana Yansımaları.....	80
3.2.11. Mega Projeler	81
3.3. Haberin Sunumu	84
3.3.1. Haberin Boyutu, Görsel Kullanımı	84
3.3.2. Haber Kaynakları	85
3.3.3. Yazılı Görüntülü Haber Ayrımı	86
3.3.4. Haberin Etkisi.....	86
3.3.5. İnternet Gazeteciliği	87
3.4. Kent Muhabirliğinin Geleceği	88
3.4.1. Medyanın Geleceği	88
3.4.2. İstanbul'un Geleceği	89
SONUÇ.....	90
KAYNAKÇA.....	96
EKLER	101
Ek-1. Gazetecilere Yöneltilen Sorular	101
Ek-2. Görüşme Yapılan Gazetecilerin Özellikleri	103
ÖZET	104
ABSTRACT	105

KISALTMALAR

AA	: Anadolu Ajansı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKM	: Atatürk Kültür Merkezi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
ÇED	: Çevre Etki Değerlendirme
DHA	: Demirören Haber Ajansı
DHMI	: Devlet Hava Meydanları İşletmesi
DSİ	: Devlet Su İşleri
EKAP	: Elektronik Kamu Alımları Platformu
EPDK	: Enerji Piyasaları Denetleme Kurumu
FETÖ	: Fethullahçı Terör Örgütü
HES	: Hidroelektrik Santrali
IHA	: İhlas Haber Ajansı
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
KOS	: Kuzey Ormanları Savunması
KPS	: Kamu Satınalma Platformu
M.Ö.	: Milattan Önce
SAVAB	: Sit Alanları Vatandaş Bilgilendirme Sistemi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TKGM	: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Haber Değeri Etmenleri.....	12
Tablo 2. İstanbul Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Sorumluluk Alanları	55
Tablo 3. Görüşme Yapılan Gazetecilerin Özellikleri	103

GİRİŞ

Gazeteciler taşıdıkları toplumsal sorumluluklar, entelektüel birikim, siyasal ve kültürel güç odaklarına yakınlık, ‘tanınır’ olma gibi nedenlerle kendine özgü nitelikler taşıyan bir meslek grubunu oluşturmaktadır. Öğretmenlik, doktorluk, avukatlık gibi özel formasyonun aranmadığı gazetecilik mesleği, her ilgi duyanın, hatta tanıdığı olanın deneyimleyebildiği bir meslek haline getirilmektedir. Ancak öte yandan bilgisayar başında üretim yapan editör de sahadaki kameraman da giderek ağırlaşan iş koşulları altında ezilmektedir. Kötü iş koşullarının yanı sıra medyanın sermayenin açık bir aygıtı haline gelmesi, sermaye ve iktidarla olan yakın ilişkiler, gazetecilik faaliyetlerinin ticarileşmesi gazetecilik mesleğine gölge düşürmektedir. Bu süreç gazeteciler için mesleğin değersizleşmesi, toplumsal olaylara ilginin azalması, haberlerin güvenilir bulunmaması olarak kendini göstermektedir. Gazetecileri sözlü ve fiziksel saldırıların hedefi haline getiren bu tutum, mesleğin güvenilirliğinin ve itibarının da yok olmasına neden olmaktadır.

Gazeteciliğin hemen her alanında duyabileceğimiz bu serzeniş kentle ilgili haber üreten gazeteciler için de geçerlidir. İnşaat sektörünü lokomotif sektör olarak belirleyen AKP iktidarı ile inşaat sektörü ve basın kuruluşları arasındaki ilişkiler şehircilik alanındaki eleştirel tutumun sonlanmasına neden olmuştur. Böyle bir ortamda kente sadakat, kültür mirasına saygı, sanat, estetik, ekoloji bilinci gibi bir kenti ayakta tutan değerlerin haberlerde yer alması, yanlış uygulamaların tartışılması, muhalif seslerin duyulmasının önüne geçilmiştir.

Gazetecilik yaptığım 10 yıllık süreç içerisinde İstanbul’daki değişim, çevre sorunları, kent suçları en çok ilgilendiğim konuların arasında yer aldı. Kentin kalbi olan Beyoğlu artık eskisi gibi atmıyor, mahalleler birer birer yıkılıyor, binlerce yıllık tarih hiçe sayılarak geri dönüşü olmayacak adımlar atılıyordu. Siyasal iktidarın gücü ve

stratejisiile yürütülen kentsel politikaya koşut olarakmahalle örgütleri ve kentsel muhalefet desesini duyurmaya çalışıyordu. Kent ve çevre alanındaki sorunların fazlalığına ve bireylerin yaşamlarına doğrudan etkisine rağmen, AKP iktidarının temel dinamiğı olan İstanbul'un dönüşümünü takip eden, kaynakları denetleyen, eleştirel haberleri yurttaşla yansıtan gazeteci sayısı sınırlı idi. Bu tez çalışması İstanbul'un değışiminde yaşanan süreçlerin takibi, basının bu süreçteki rolünün irdelenmesi, tanıklıkların kayıt altında alınması çabası ile başlamıştır.

Bu nedenle tez konusu İstanbul özelinde çalışan gazetecilerin haber üretim süreçleri olmuştur. Bu alanda düzenli olarak üretim yapan ve çalışmanın dışında kalan az sayıda kişi vardır. Onlar da ya görüşmek istemedikleri ya da konuşmaları sırasında gerçeğı gizleyen bir tutum izlemeleri nedeni ile örneklem dışı bırakılmıştır. Gazetecilerin kendilerini daha özgür hissetmeleri için isimlerinin ve çalıştıkları kurumların adlarının belirtilmeyeceğı vurgulanmıştır. Ancak buna rağmen bazı gazetecilerde konuşmada çekingenlik, kaçınma ya da gerçeğı değıştirme eğilimi gözlemlenmiştir.

Araştırmanın temel problemi, iktidarın gelir kaynağı olan rant ekonomisinin denetlenmesinde gazetecilerin nasıl bir tutum izlediğı, İstanbul'daki dönüşümün ne kadar kayıt altına alınabildiğı, gazetecilerin mesleki sorumluluklarını ne kadar yerine getirebildikleridir. Kent, belediye, çevre gibi isimlendirmelerle çalışma alanlarını sınırlayan gazetecilerin ne koşullarda üretim yaptıkları ve bu üretimin nasıl sonuçlandığı irdelenmiştir.

Bu bağlamda, tez çalışması 3 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde teze ilişkin kuramsal çerçeve çizilerek, haber kavramı, haberin kısaca tarihi, bir olayın haber değeri taşıması için gerekli etmenlere yer verilmiştir. Gazetecilik alanında sıklıkla tartışılan *gerçeklik* ve *tarafsızlık* kavramları ele alınmıştır.

Tezin ikinci bölümünü ise gazetecilikte uzmanlaşma ve kent haberciliği kavramları oluşturmaktadır. Bu bağlamda, çalışan sayısı ve olanaklara göre haber merkezlerinde yer alan farklı uzmanlık alanlarına değinilmiştir. Kent haberciliği de bu alanlardan bir tanesidir. Kent haberciliğine değinmeden önce kent kavramına genel bakış, İstanbul özelinde bu alanın önem kazandığı dönemler, bu alanda uzmanlaşmayı sağlayan özelliklere yer verilmiştir. Kent haberciliğinin kapsadığı alan, çalışma konuları, örnek haberlerle birlikte sunulmuştur.

Tezin üçüncü bölümünde, bu alanda çalışan 9 gazeteci ile derinlemesine mülakat yöntemi kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Gazetecilerin yanı sıra medya sektöründe çalışan reklamcılar ve kent aktivistleri ile de görüşmeler yapılmıştır. Soru kağıdı hazırlamada ve cevapların tasnifinde, İletişim Araştırmaları Dergisinde yer alan ‘Aile İçi Şiddet Haberlerinin Üretim Süreci ve Medya Profesyonelleri’ makalesi örnek alınmıştır.¹Farklıkurumlarda görev yapan ancak çalışma alanı İstanbul ile sınırlı olan meslektaşlara yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak sorular yöneltilmiştir. Süre sınırı ve sohbet akışı dikkate alınarak hemen her sorunun yanıtı aranmış ancak bazı sorular yanıtsız kalmıştır. Bu görüşmelerde gazetecilerin sorulara nasıl yanıtlar verdikleri, gözlem ve deneyimleri, anıları önem kazanmıştır.

Tezin sonuç bölümü tespit aşamasını içermektedir. Haber üretim süreçlerinin irdelendiği tez boyunca, gazetecilerin yaşadıkları zorluklar, kent kültürüne katkıları, mesleki yabancılaşmaları kayıt altına alınmaya çalışılmıştır. Tezde İstanbul’un ve gazeteciliğin geleceğine yönelik gazetecilerin fikirlerine yer verilmiş, gelecek kuşaklara aktarılacak üzere kayıt altına alınmıştır.

¹ Abdülrezak Altun, Mine Gencel Bek, Emel Esen Altun, *Aile İçi Şiddet Haberlerinin Üretim Süreci ve Medya Profesyonelleri*, İletişim Araştırmaları Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2007, s: 9-63.

BİRİNCİ BÖLÜM

HABER KAVRAMINA İLİŞKİN TARTIŞMALAR

1.1. Haber Kavramı

New York Sun editörü John Bogart'ın 1880 yılında yaptığı “Bir köpek birini ısırırsa bu haber olmaz. Fakat bir adamın bir köpeği ısırması haberdur” şeklindeki haber tanımı halen en fazla kullanılan haber tanımlamalarından birisidir.²Bu ifade aslında haberin normal akışın dışında, ilginç, dikkat çeken unsurları içerdiğini gözler önüne sermek için kullanılır. Kısmen doğrudur, ancak binlerce medya profesyoneli tarafından üretilen ve milyonlarca izleyici/okuyucunun beğenisine sunulan ‘haber’ bu kadar basit bir kavram da değildir. Hem sektörde hem de akademik alandaki tartışmaların odağında olan ‘Haber’ kavramı konusunda ortak bir yargıya varılsa da bu algının tanımlanması istendiğinde farklı yanıtlar ortaya çıkmaktadır. İletişim bilimci Prof. Dr. Oya Tokgöz haber kavramı hakkındaki ifade bolluğunu ‘Haber tanımlamak izlemekten daha güçtür’ diyerek aktarmaktadır. Tokgöz’e göre ‘Olan her şey haberdur’, ‘Dün bilmediğimiz haberdur’, ‘İnsanların üzerinde konuştukları haberdur’, ‘Haber okuyucuların öğrenmek istedikleridir’.³

Öyle ki ‘haber’ çocuklarda bile farklı anlamlar çağrıştırmaktadır. Prof. Dr. Nurdoğan Rigel’in reality show programları ve haberlerin revaçta olduğu 1995 yılında 4-6 yaş arasındaki 188 çocukla yaptığı ‘Çocuk ve Haber’ adlı çalışması, en saf bakış açısı ile ‘haber’in’ farklı yorumları üzerine ipuçları verir. Çocuklar kendilerine yöneltilen ‘Haber denilince aklınıza ne geliyor’ sorusuna, ‘insanların öl(dürül)mesi’, ‘savaş’, ‘kötü olaylar’, ‘kazalar’ gibi negatif ifadelerin yanı sıra ‘anne ve babanın izlediği şeyler’ gibi

² [https://en.wikipedia.org/wiki/Man_bites_dog_\(journalism\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Man_bites_dog_(journalism)), “When a dog bites a man, that is not news, because it happens so often. But if a man bites a dog, that is news”.

³ Oya Tokgöz, *Temel Gazetecilik*, 5. Baskı, İmge Yayınları, Ankara, 2003, s.187.

nesnel yanıtlar vermişlerdir. Çocukların yüzde 45'i habere nötr yaklaşırken, yüzde 40'ı haberi olumsuz olarak yorumlamış, çocukların sadece yüzde 2'lik bir kısmı haberi olumlu olarak tanımlamıştır.⁴

Gazetecilik, olay ve olguların kaleme alınması, yazılı, sözlü ya da görüntülü olarak kitlelere ulaştırılması üzerine kuruludur. Oya Tokgöz "Temel Gazetecilik" kitabında Amerikalı iletişim teorisyeni Wilbur Schramm'ın şu tanımına yer verir: 'Haber bir olay değildir. Olduktan sonra algılanabilecek bir olgudur. Olayla özdeş değil, fakat olayın esas çerçevesi içinde tekrar kurulabilmesi hedefidir'.⁵

Prof. Dr. Atilla Girgin'e göre ise haber 'olay'dır. Olay ise çeşitli olguların, belirli bir yer ve zaman içinde meydana gelmesi, geçmesi sürecidir. Olay ayrıca, ortaya çıkan, oluşan durumdur. Öte yandan sıradan olmadığı için ilgi çeken bir 'olgu'dur. Olay, bir eylemin yanı sıra bir söylem de olabilir. Ya da olayın içinde hem eylem hem söylem bulunabilir. Haber, gerçeğe bağlantılı ya da gerçeğin ta kendisi olduğu sanılmasından dolayı, en etkili medya içeriğidir.⁶ Bu nedenle habercilik gerçek, yeni, anlaşılır, ilginç ya da önemli olayları, basit, sade(yalın) bir dille, açık ve kesin bir biçimde, taraflılıktan kaçınma ilkelerine uyarak haber haline dönüştürmek sonra da hızla yayımlanmasını sağlamaktır.⁷

Haberi bir sıradan bir olaydan ayıran en önemli faktör medya profesyonelleri tarafından üretilmesidir. Haber, gazeteciliği meslek edinmiş kişilerin, haber konusu olarak seçtikleri konularda topladıkları ve kurallarına göre biçim verdikleri, yine gazeteciliği meslek edinmiş kitle iletişim araçlarının sorumluları tarafından seçilerek yazılı, görüntülü ya da sesli iletiler halinde okuyucu, izleyici ya da dinleyiciye

⁴ Nurdoğan Rigel, *Haber, Çocuk ve Şiddet, Üretim, Kitle İletişim ve Tüketim Sürecinde Haberin İncelenmesi*, Der Yayınları, İstanbul, 1995, s. 187.

⁵ Tokgöz, s.188.

⁶ Atilla Girgin, *Gazeteciliğin Temel İlkeleri*, Der Yayınları, İstanbul, 2008, s. 108.

⁷ Girgin, s. 118.

ulaştırılan bilgilerdir.⁸ Gazeteci tanık olduğu bir olayda, araştırdığı konuda topladığı bilgileri ne kadar karmaşık olursa olsun, en basit ve anlaşılır haliyle okuyucuya/dinleyiciye aktarmak durumundadır. Bu süreçte muhabirden genel yayın yönetmenine kadar birçok medya profesyoneli sorumluluk sahibidir. Bu bağlamda gazetecilik bilgi-hizmet sektörüdür. Amaç tüketiciyi bilgilendirmek, eğitmek ve eğlendirmektir. Bu yönüyle gazete kamusal görevini yerine getiren bir işletmedir.⁹

Haberin içeriğinde olması gereken, haberdeki soru işaretlerini gideren veriler ‘haberun unsurları’ olarak tanımlanır. Haberun içinde bu verilerin olması beklenir, haber çalışması buna yönelik yapılır. Haberde yanıtlanması gereken sorular 5N+1K formülü ile kodlanmıştır. Haberde ‘ne’, ‘ne zaman’, ‘nerede’, ‘nasıl’, ‘neden’ ve ‘kim’ sorularının yanıtları aranır. Her ne kadar bu unsurların tamamının haberde olması beklense de bazı haberlerde sorular cevapsız kalır. Bu tür haberlere eksik unsurlu haber denilmektedir.¹⁰ Teknolojinin basın sektöründe belirleyici hale gelmesiyle, zaman kavramı ilgili unsurlar zaman zaman eksik bırakılmaktadır. Hızla üretilen ve yayına hazırlanan habermetinlerinde ‘dün’, ‘bugün’ gibi ifadeler kullanılmamaktadır. Ajanslar, zaman kavramını kullanmak yerine haberleri saat belirterek geçerler. Bu yöntemle aynı haber akşam bülteninde kullanılırken, ertesi gün gazetede de yer alabilir.

1.2. Haberun Tarihi

İnsanın yaşadıklarını, bildiklerini kayıt altına alması, geleceğe aktarma çabası yazının icadına kadar uzansa da ‘gazete’ kavramı matbaanın icadı ile paraleldir. Mısır’da M.Ö.1750’li yıllarda çeşitli bilgilerin yer aldığı resmi bir gazetenin

⁸ Murat Zeytinli, *Uluslararası Haber Dolaşımının Sorunları*, Yeni Türkiye, Medya Özel Sayısı, s. 1101-1111, akt. Girgin, s. 115.

⁹ Rigel, s. 19.

¹⁰ Kemal Aslan, *Haberun Yol Haritası*, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2002, s. 61.

yayımlandığı bilinmektedir.¹¹ Gazetenin ilk nüveleri 14. yüzyıl Avrupa'sında liman kentleri arasında dolaşan haber kağıtları ve haber mektuplarıdır. Her ne kadar ne zaman yazıldıklarına dair kesin veriler bulunmasa da Venedik'te 14. yüzyıl sonlarında bazı bilgi ve düşüncelerin elle yazılarak satıldığı bilinmektedir. Aynı süreçte Avrupa'nın liman kentlerinde yaşanan olaylar birbirine taşınmıştır. Bunlardan birincisi Katolik kilisesi tarafından kurulan iletişim ağıdır. Bu ağla Hristiyanlık dünyasındaki ruhban sınıfı ve siyasi seçkinler arasındaki iletişim haber kağıtlarıyla sağlanıyordu. İkincisi siyasi devlet otoriteleri ve prenslikler arasındaki diplomatik ilişkilerdi. Üçüncü olarak özellikle deniz ticaretinin güçlü olduğu liman kentleri, ticarethaneler ve bankalar arasında iletişim ağları kurulmuştu. Son olarak bu tür güç odaklarının arasındaki ağların yanı sıra halkın bilgi almasını sağlayacak bir iletişim sistemi de kurulmuştu. Kasabalara dışarıdan gelen seyyar satıcılar, öykü anlatıcıları, halk şarkıcıları, kalabalıklara ulaşabilecekleri pazar yerlerinde ve meyhanelerde uzak diyarlardan topladıkları bilgileri halka aktarıyorlardı.¹² Özellikle Almanya ve İtalya'daki ticari, ekonomik ve politik gelişmeler hakkında özetlenmiş bilgiler, elle yazılarak (*nouvelles a la main*) çoğaltılıyordu. Bunlar 15. yüzyılın sonlarından itibaren Venedik'te *avvisi*, daha sonra da Hollandalılar tarafından *zeytungen* olarak adlandırılan el yazmalarıdır.¹³

1439 yılında matbaanın icadı ile birlikte haber mektupları basılmaya ve kısa süre içerisinde daha fazla insana ulaşmaya başladı. Başlıca ticaret yolları üzerinde kalan Köln, Frankfurt, Antwerp, Berlin gibi şehirler gazete üretiminin ilk merkezleri haline gelmişlerdi. Haber kağıtları çoğunlukla kendi bölgelerindeki haberleri toplayan ve bunları büyük şehirlere gönderen posta müdürlükleri tarafından bir araya getiriliyor ve basılıyordu. Ancak bu noktada Oya Tokgöz ilk gazetenin hangisi olduğu sorusuna

¹¹ D. Mehmet Doğan, *İletişim ya da Dehşet Çağı*, Timaş Yayınları, İstanbul: 1993, s.24, akt. Girgin, s.107.

¹² John B. Thompson, *Haber Ticareti*, der: David Crowley, Paul Heyer, *İletişim Tarihi, Teknoloji – Kültür – Toplum*, çev: Berkay Ersöz, 2. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2011, s. 174-179.

¹³ M. Nuri İnüç, *Basın ve Yayın Tarihi*, Çağlayan Basımevi, İstanbul: 1982, s.42, akt. Girgin, s. 107.

verilecek doğru bir cevap olmadığını ifade etmektedir.¹⁴ Bazı kaynaklara göre ilk gazete *Avisa Relationoder Zeitung* ile 1609'da Ausburg'da yayımlanmıştır. Aynı yıl Strasburg'ta *Relation* adlı bir başka gazetenin yayımlandığı bilinmektedir. Öte yandan *Nieuwe Tijdinghen* isimli ticari içerikli bir bültenin 1605'te yayımlanan ilk gazete olduğu söylenmektedir.¹⁵ Bunların yanı sıra İngilizce basılan ilk gazete 1620'de Amsterdam'da Hollandalı harita yapımcısı Pieter van den Keere tarafından üretilmiş, düzenli aralıklarla Londra'ya gönderilmiştir. İngiltere'de basılan ilk haber kağıdının Londralı kırtasiyeci Thomas Archer tarafından 1621'de üretildiği bilinmektedir. Genellikle dış ülkelerden haberlerin yazıldığı bu gazeteler, gazeteyi okuyanı hiçbir zaman gidemeyecekleri deniz aşırı yerlere götürüyordu. Ancak bugünkü kullanımına yakın olarak gazetenin ilk olarak 17. yüzyılda Avrupa'da yayınlanmaya başladığı tahmin edilmektedir. İngiltere'de 1641'de artık sadece dış ülke kaynaklı haberlerin değil, parlamento faaliyetlerinin özetlerini veren, yerli haberlerin ağırlık kazandığı üç haftalık gazete yayımlanmaya başladı. 1750'de ise Londra'da beş başarılı günlük gazete, haftada üç defa çıkan altı gazete, beş haftalık gazete ve birçok başka indirimli süreli yayın çıkıyordu ve bunların haftada 100 bin kopyası yapılıyordu.¹⁶ Gerçek ve çağdaş anlamda ilk gazete örneklerine 17. yüzyıldan önce rastlanmamaktadır. Gazetenin ortaya çıkışından önce kullanılan haber kağıtlarına sahip olmak asil ve zengin sınıfa mensup olmanın işareti idi.¹⁷

18. yüzyılda dünyanın kaderini olduğu gibi gazeteciliğin de kaderini belirleyen Amerikan Bağımsızlık Savaşı ve Fransız İhtilali gibi gelişmeler yaşandı. Amerikan Bağımsızlık Savaşı ve Fransız İhtilali ile dünyaya yayılan özgürlük düşüncesinden gazetecilik de nasibini aldı. Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'ne ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne 'basın özgürlüğü' kavramı girmiştir. Düşünce özgürlüğüne

¹⁴ Tokgöz, s. 58.

¹⁵ Tokgöz, s. 58.

¹⁶ Thompson, s. 174-179.

¹⁷ Murat Özgen, *Türkiye'de Basının Gelişimi ve Sorunları*, 2. Baskı, İstanbul Üniversitesi İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 4.

dayanan bu kavram o gün bugündür gerek Türkiye’de gerek dünyanın hemen bütün ülkelerinde tartışılmaktadır. 19. yüzyılda İngiltere’de endüstri devrimin başlaması ile enformasyon devrimi başlamış, böylece gazetecilik bir meslek olarak daha fazla olanağa kavuşmuş, baskı ve ulaşımın gelişmesi ile daha fazla kişiye ulaşmaya başlamıştır. Sömürgecilikle birlikte kendi topraklarından çok uzağa ulaşmak zorunda kalan gazeteler geçen uzun zamanı da hesaba katmak durumunda kalmışlardır. Bu nedenle kendi yakın bulunduğu coğrafya dışında haber üretmek ve haberi daha hızlı yaymak için haber ajansları kurulmuştur. 19. yüzyılda gazetecilik alanında yaşanan değişimlerle birlikte ‘kişilerin ilgisini çekme’ hedefi gazeteciliğe yeni bir boyut kazandırmıştır. Haberde duygular ön plana çıkmaya başlamış, seçkin gazetecilik anlayışından halka yönelik kitle gazetesine geçiş başlamıştır. 20. yüzyılda ise en büyük farklılık kitle iletişim araçları olmuştur. 20. yüzyılın ilk yarısına gazete ve dergi gibi yazılı basın araçları egemen olurken ikinci yarısına önce radyo, sonra televizyon hakim olmuştur. Öte yandan 1970’li yıllarda hayatımıza giren bilgisayar ve ardından internetin medyaya etkileri hızla devam etmektedir.¹⁸

1.3. Haber Değeri Etmenleri

Bir olgu ya da olayın haber haline getirilmesi ve kitlelere ulaştırılması için ‘haber değeri’ taşınması gerekir. Peki yaşanan binlerce olay arasından sadece bazılarının ‘haber’ olmasının sebebi nedir? Atilla Girgin’e göre haberin çok geniş bir işlevi ve etkisi vardır. Haberin bu kadar fazla tanımının olması ve bu konuda belli bir mutabakata varılamamış olması da bundandır. Çok geniş bir tanıma sahip olmasına rağmen birçok olay ve olgu hedef kitlelere ulaşamaz. Birçok eylem ve söylem “haber değeri taşımadığı” gerekçesiyle kullanılmamaktadır. “Haber değeri” endüstrileşmiş haber kuruluşlarının, üretim aşamasında kullandıkları birifadedir. Bu noktada bir medya

¹⁸ Tokgöz, s. 58-63.

kuruluşunda muhabirden genel yayın yönetmenine kadar, gelen istihbaratın haber üretim sürecine girip girmeyeceği, buna yönelik emek harcanıp harcanmayacağı kararı haber değeri ile ilgilidir.¹⁹Bazen muhabir haberi üretilen haber merkezine getirmiş olsa bile, beklenen etkiye sahip değilse ‘haber değeri’ taşımadığı gerekçesiyle elenir. Ancak bu tür durumlar sınırlı sayıda muhabir, kameraman, foto muhabiri çalıştıran kurumlar için zaman ve emek kaybıdır. O nedenle haber genellikle önceden tartışılır, olası sonuçlar değerlendirilir. Ve eğer ‘haber değeri’ taşıdığına yönelik bir kanaat getirilirse eylem ya da söylemi haberleştirmek üzere yola çıkılır. Bu nedenle ‘haber değeri’ kavramı, medya sektöründe önemli bir belirleyendir. Net bir formülü olmasa da deneyim, yayın politikası ve gündem gibi unsurlar haber üretiminde medya profesyonellerinin tercihlerini şekillendirir.

Neyin haber olacağına, hangi olay ve olguların haber haline getirileceğine karar verilmesini sağlayan öğeler Oya Tokgöz’e göre şöyledir: zamanlılık(immediacy), yakınlık(proximity), önemlilik(prominence), sonuç(consequence), insanın ilgisini çekme(humaninterest). Bazı yazarlar bunlara ek olarak anlaşmazlık(conflict), kuşku(suspense), gariplik(oddity), duygulara yönelme(emotions), yenilik, şimdi olması gibi değerleri de saymaktadır.²⁰

Oya Tokgöz’le benzer bir sınıflandırma yapan Kemal Aslan, haber değerlendirmesinde yayın politikasının ve basın kuruluşlarının diğer odaklar ile ilişkilerinin önemine de vurgu yapar. Haberi belirleyici unsurları şöyle sıralar:²¹

a- Medyanın yayın politikası

1- Medya Bürokrasisi

2- Medyanın sermaye yapısı

b- Mesleki ilkeler

¹⁹ Atilla Girgin, *Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etiği*, İnkılap Yayınları, İstanbul, 2003, s. 79.

²⁰ Tokgöz, s. 200.

²¹ Aslan, s. 32.

1- Medyanın geleneği

2- Ulusal ve Uluslararası meslek kuruluşlarının ortaya koyduğu çerçeve

c- Ekonomik ve politik sistem

d- Yasalar

Shoemaker'a göre ise haberler iki tür bilgiye dayanır: (1) olağandışı insanlar, fikirler veya olaylar (pozitif veya negatif) ve (2) topluma yön veren insanlar, fikirler veya olaylar. Gazeteciler de olayın ne kadar olağandışı olduğu ve sosyal olarak ne kadar önemli olduğu ile ilgilenirler. Gazeteciler bir konuda haber değeri görüyorsa içinde 'gariplik' ve 'duyarlılık' yaratan içerikler vardır, genellikle negatif içeriğe sahiptir. Bu, içeriğin günlük hayatımızdan farklı bir 'haber' içerdiğini gösterir. Bir haberin sosyal öneminin olması dahaberi öne çıkarır. Bu bağlamda Prenses Diana'nın trajik bir trafik kazasında ölümü de 11 Eylül'de New York'taki Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırılar 'olağandışı' olarak örnek verilebilir. Her ikisi de haberdır ve haber değeri vardır. Prenses Diana'nın ölüm şekli ve yaşamı olağandışıydı; soylu, tartışmalı ve sansasyonel bir isimdi. Ancak öte yandan 11 Eylül saldırıları ABD dışındaki ülkeleri de etkileyen, ekonomik ve siyasal etkilere sahip, tarihte yer bulan önemli bir olaydı. 11 Eylül saldırıları hem olağandışı hem de sosyal önemi fazla bir haber olduğu için en yüksek haber değerine sahipti.(Tablo 1)²²

²² Pamela Shoemaker, *News Around The World: Content, Practitioners and the Public* (2006), Londra, Routledge, s. 3-8.

Tablo 1. Haber Değeri Etmenleri

SOSYAL ÖNEM	OLAĞANDIŞILIK		
		DÜŞÜK YOĞUNLUK	YÜKSEK YOĞUNLUK
	DÜŞÜK YOĞUNLUK	DÜŞÜK HABER DEĞERİ (Rutin Belediye Meclisi Toplantısı)	YÜKSEK HABER DEĞERİ (Prenses Diana'nın ölümü)
	YÜKSEK YOĞUNLUK	ORTA DÜZEYDE HABER DEĞERİ (Ulusal Bütçenin açıklanması)	EN YÜKSEK HABER DEĞERİ (11 Eylül saldırıları)

Bu bağlamda Shoemaker 2006 yılında, Avustralya, Şili, Çin, Almanya, Hindistan, İsrail, Ürdün, Rusya, Güney Afrika ve ABD'yi kapsayan 10 ülkeyi kapsayan haber içeriği analizi içeren bir çalışma yapmıştır. Farklı ülkelerden haberlerin incelendiği çalışmada, 25.886 gazete haberi, 2947 televizyon haberi ve 3251 radyo haberi değerlendirilmiştir. 26 konuya ayrılan haberler arasında ilk sırada iç politika haberlerinin yer aldığı, daha sonra ise kültürel olaylar, iş, ticaret, endüstri, uluslararası siyaset, iç düzen, insanların ilgisini çeken konulara yer verilmiştir. En az ilgi çeken alanlar ise çevre, sendikal ilişkiler, enerji, moda ve güzellik ve nüfusla ilgili haberler olmuştur. Spor haberleri en fazla Avustralya, Güney Afrika, ABD'de ilgi görürken, en az Çin'de ilgi görmüştür. İç politikaya Avustralya'da ilgi daha azken, Şili, Çin, Hindistan, Rusya'da daha fazladır. Kültürel olaylar Almanya'da fazla işlenirken, bu haberler Çin, Hindistan, Güney Afrika ve ABD'de daha azdır. Ürdün'de haberlerin dörtte birini uluslararası politika oluştururken, Çin'de 10 hikayeden birini oluşturmuştur. 26 başlık arasından 7 konu (spor, iç politika, kültürel olaylar, iş, dış politika, iç düzen, insan öyküleri) 10 ülkede de öne çıkmakta ve bu alanlar toplam haberlerin üçte birini oluşturmaktadır.²³

²³ Shoemaker, s. 48.

1.3.1. Zamanlılık

Günümüzde dünyanın pek çok yerinde yaşanan bir olaydan neredeyse eş zamanlı olarak haberdar olabiliyoruz. Bu nedenle artık haberciler de bu hıza erişmek ve doğru bilgiyi en hızlı biçimde okuyucu/izleyicilere aktarmak durumundalar. Haber çok hızlı üretilmekte, önemini çabuk yitirmekte, bazen dakikalar içerisinde etkisini kaybetmektedir. Haberin gün içindeki değeri, gündemi anlatmaya yönelik, Amerikalı yazar Curtis McDougal “Dünkü gazeteden daha ölmüş bir şey yoktur” ifadesini kullanmıştır. Haberde zaman ögesini belirleyen bileşimler şunlardır: yenilik(recency), anilik(immediacy), geçerlilik(currency). Yenilik, olayın yeni olmasını değil, unutulmuş, ihmal edilmiş, bir enformasyonun gün yüzüne çıkarılması anlamındır. Anilik, olayın olduğu ana yöneliktir. Olay haberciliğinde, sıcak haberde belirleyici unsurdur.²⁴ Canlı yayın olanaklarının artması ve bunun için çok büyük yatırımlara gereksinim duyulmaması haberde ‘hızı’ önemli bir etken haline getirmiştir. Ancak bu durum çoğu zaman eksik metinlere, özensiz çekimlere, haberi ilk verme hırsıyla henüz yeterince bilgi sahibi olmadan yanlış bilgilerin aktarılmasına neden olmaktadır. Bu noktada muhabir ve kameramanlara yönelik merkezden yapılan baskı da göz ardı edilmemelidir. Bu konuda verilebilecek en çarpıcı örneklerden biri, 12 Ocak 2016’da Sultanahmet Meydanı’nda 10 kişinin hayatını kaybettiği canlı bomba saldırısında DHA ekibinin yaşadıklarıdır. Patlama kodunu duyarak olay yerine koşan muhabir, patlamanın bir canlı bomba nedeniyle olduğunu yayın sırasında idrak etmiş, büyük bir korku ve şaşkınlık içinde gördüklerini aktarmıştır. Öte yandan güvenlik görevlilerinin ‘alandan uzaklaşılması’ uyarılarını dinlemeyerek olay yerine doğru koşması üzerinde düşünülmesi gereken bir başka husustur.²⁵

²⁴ Tokgöz, s. 201-202.

²⁵ https://www.youtube.com/watch?v=_zEzfDXyRpU

Geçerlilik ise haberin güncelliği ile ilgili bir kavramdır. Olaya yönelik yeni bir gelişme bir önceki haberi geçersiz kılar. Yeni bir olayın olması ile birlikte, haberlerin önceliği, önem sırası değişebilir. Örneğin haber bültenlerinde haber sırası son dakikada değişebilir. Zamana karşı yarışla üretilen haber çabuk tüketilen, kısa ömürlü bir çalışma haline gelmektedir. Bu nedenle haberler arasındaki önem sırası değişmekte, haber zor üretilen ancak çabuk tüketilen bir ürün olarak ortaya çıkmaktadır.

1.3.2. Yakınlık

Bir haberin insanlara coğrafi, kültürel, sınıfsal olarak yakınlığı o haberi diğerlerinden önemli kılar. İnsanlar yakın çevrelerinde olan olaylarla ilgilenirler, aşına oldukları yerlere, adlara karşı birinci derecede ilgi duyarlar.²⁶ Aynı mahalle, aynı il, aynı ülkede yaşanan haberler daha çok ilgi çeker. Bireyler ülkesinin çevresindeki ülkeler hakkında da bilgi edinmek ister. Bölge ülkeleri ile ilgili haberler çatışma, işbirliği ve savaş durumunda yer alır, normal şartlar halinde çok sık yer almazlar.²⁷

Ancak bazı haberlerde konunun ilgi çekiciliği ve içeriği bazen coğrafi uzaklıkların önüne geçmektedir. Şili’de 2010 yılında yaşanan maden kazasında 69 gün sonra kurtarılan 33 madencinin haberleri, gündemi sürekli maden kazaları sarsılan Türkiye’de dikkatle takip edilen bir haber olmuştu. Habertürk TV madencilerin sağ olduklarının anlaşılmasından itibaren haberi günlerce gündemde tutmuş, madende kurtarılmayı bekleyen madencilerden, maden güvenliğine, madencilerin hayat hikayelerine kadar pek çok haberi ekrana taşımış, kurtarılma anlarını ekrana canlı olarak yansıtmıştır.²⁸

²⁶ Tokgöz 204.

²⁷ Aslan 40.

²⁸ <http://www.haberturk.com/dunya/haber/560740-silide-69-gunluk-bekleyis-bitti>

1.3.3. Sonuç

Haberi bir anlamda sonucu belirler, haberi önemli kılan sonucudur. Elbette ki haberin sonucu kestirilemez, ancak haberin önemi gazeteciler tarafından öngörülebilir. Değerlendirmeye göre habere ne kadar yer ve zaman ayrılacağı kararlaştırılmaktadır. Gazetecinin sonuç ögesini iyi değerlendirmesi, haberin önemini, büyüklüğünü belirlediği gibi, haber üzerinde yerinde ve doğru hüküm vermesinde (*news judgement*) başarılı olmasına da yol açmaktadır.²⁹

1.3.4. Önemlilik

Önemli kişiler, sayılar, garip olaylar ve zıtlıklar haberi önemli yapan etkenlerden bazılarıdır. İnsanlar doğaları gereği tanınmış kişiler hakkındaki haberleri zevkle, merakla izlerler. Amerikalı yazar Curtis McDougal “İnsanlar eşit yaratılmakla beraber bazıları diğerlerine oranla, habere konu olma bakımından daha çok önemli olabilirler. Bu durum onların toplumdaki yerlerinden, statülerinden ileri geldiği gibi, daha önce neden oldukları olağandışı bir hareketten dolayı devamlı olarak, ilgi çekmelerinden de kaynaklanabilir”.³⁰ Bu nedenle, Reuters verilerine göre İngiliz Kraliyet ailesinde dünyaya gelen Charlotte Elizabeth Diana’nın haberi aynı gün olan onlarca politik ve toplumsal haberi geride bırakarak Amerikan medyasında en fazla kullanılan haberlerden birisi haline gelebilmiştir.³¹

Önemlilik kavramı sadece ‘önemli’ insanların hayatları üzerinden tanımlanmaz. Devlet, parlamento ve hükümet işleyişlerine ilişkin haberler önemlidir, bu nedenle gazetelerin ilk sayfaları ile bülten başlangıçları genellikle bu haberlerden oluşur. Bunun dışında toplumun hassas olduğu konular üzerine üretilen haberler önemlidir. Kadına

²⁹ Tokgöz s. 204.

³⁰ Tokgöz s.205.

³¹ <https://www.reuters.com/article/us-britain-royals-baby/britains-new-princess-named-charlotte-elizabeth-diana-idUSKBN0NP1AD20150504>

yönelik şiddet, işçi cinayetleri, çevre ile ilgili konular da ilgi çekici unsurlar bulundurmasalar da işaret ettikleri konuların irdelenmesi açısından önemlidir.³²

1.3.5. İnsanların İlgisini Çekme

Haberler genellikle insanların ilgisini çeken konular üzerine yapılır. Bireylerin ilgi alanları, alışkanlıkları, sosyal çevreleri birbirinden farklı olsa da duygular çoğu izleyiciye/okuyucuya ulaşır. Olağandışılık, macera, merak, aşk, heyecanıçeren konular insanların ilgilerini çeker. Öte yandan kadın ve erkeklerin ilgi alanları da birbirinden ayrılabilir. Erkeklerin spor sayfaları ile ilgilendiği bir gazetede kadınların ilgisini kültür sanat haberleri çekebilir. Zamlar, tasarruf yolları, vergiler doğrudan vatandaşa yansıdığı için herkesin ilgisini çeker. Bunun dışında keşifler, bilim ve sağlığa yönelik gelişmeler, çevre haberleri gibi vatandaşların yeni bilgiler öğrenebilecekleri konular da ilgi çekicidir. Haberin başarılı olması, izleyici üzerinde ilginç olması nedeniyle duygusal bir etki yaratıp yaratmamasına göre değişir.³³Örneğin Kızılay'da bir genç adamın balona röveşata atmaya çalışırken ayakkabısının fırlaması ve başarısız olması güvenlik kamerası görüntülerine takıldı. Sosyal medya üzerinden yayılan görüntüdeki gencin kim olduğu ve içeriğine yönelik bilgi bulunmamasına rağmen görüntü hem gazetelerin internet sitelerinde hem de akşam haber bültenlerinde kullanıldı.³⁴ Hatta öyle ki Reuters Haber Ajansı da bu görüntüleri haberin öğeleri eksik olmasına rağmen abonelerine geçti. Kendi kendini ifade edebilen, herhangi yazınsal açıklamaya gerek duymadan ilgi çekebilen özellikte bir görüntü olması nedeniyle video Malezya ve Singapur'daki kanallarda dahi haber olarak kullanıldı.

³² Girgin, *Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etiği*, s. 87.

³³ Tokgöz 211-212.

³⁴ <http://www.hurriyet.com.tr/balona-rovasata-deneyen-adam-40642337>

1.4. Haberde Gerçeklik ve Tarafsızlık Kavramları

1.4.1. Gerçeklik

Gazeteciliğin ilk yükümlülüğü gerçek haberdur.³⁵ Gazeteciler gerçeği yazdıklarını iddia eder, okuyucular/izleyiciler gerçeği takip etmek ister. Ancak ‘gerçek’ nedir, haberde ‘gerçeklik’ ne kadar mümkündür? İletişim alanında haber ve ‘gerçeklik’ arasındaki bağıntı en fazla tartışılan konulardan birisidir. İletişim Fakóltesi öğretim üyesi Prof. Dr. Çiler Dursun gazetecilik ile gerçeklik arasındaki farkı ‘manzara’ ile ‘resim’ arasındaki farka benzetmiştir. Dursun, “Resimle manzaranın arasındaki hakiki fark gibi haber ile olay arasında da fark olacaktır ve bu fark giderilebilir bir fark değildir” karşılaştırmasını yapmaktadır. Muhabir olaya/olguya ilişkin elindeki verileri, gözlem ve bilgileri derleyerek bir metin haline getirir, bir anlamda kurgular. Bu nedenle gazetecinin dünya görüşü, deneyimi, olanaklar, bağlı bulunduğu kurumun yapısı habere yansır. Bu nedenle gazeteci gerçeği tamamen yansıtabilen değil, onun yerini tutan gerçeği temsil eden bir metin olarak haber metnini üretir, sunar.³⁶ Haberin ‘toplumsal gerçekliği inşa ettiği’ yönündeki *motto* haberin toplumsal yapıya etkileri üzerinedir. Bu bağlamda haber dili toplumsal yapıda varolan, süregiden sınıfsal, cinsiyetçi, ırkçı vb. her türlü iktidar ve egemenlik ilişkilerinin yeniden üretilmesinden bağımsız değildir. Bu bağlamda haber, kullanılan dilin cinsiyetçi, sınıf merkezli, ırkçı bütün eşitsiz ilişkilerini görünür kılar ve yeniden üretir.³⁷

Basında ‘gerçek haber yapma’ ve ‘doğru olma’ vaatleri gazetelerin, gazeteciliğin iddialarının başında gelmiştir. İngiltere’de bilinen ilk düzenli gazete ‘En iyi ve en kesin istihbarat’ sözünü vermiştir. Fransa’nın ilk gazetesinin editörü, şirketi hükümet malı olmasına rağmen, gazetesinin ilk yazısında “Gerçeğe ulaşma çabamda kimseye boyun

³⁵ Bill Kovach, Tom Rosenstiel, *Gazeteciliğin Esasları*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2001, s. 40.

³⁶ Çiler Dursun, *Haber ve Habercilik/Gazetecilik Üzerine Düşünmek*, s. 67-91, der: Sevdal Alankuş, *Gazetecilik ve Habercilik, Gazetecinin El Kitabı*, BİA IPS İletişim Vakfı Yayınları.

³⁷ Dursun, Haber ve Habercilik/Gazetecilik Üzerine Düşünmek, s. 72.

eğmeyeceğim” sözünü vermiştir. Amerika, Almanya, İspanya ve diğer yerlerde yayınlanan ilk gazetelerde de benzer vaatler görülür.³⁸ Milliyet gazetesi uzun yıllar ‘Basında Güven’ sloganını kullanırken, Habertürk gazetesi de benzer bir söylemle ‘Gücü Özgürlüğünde’ sloganı ile yola çıkmıştır.

21. yüzyılın başlarında, gazeteciler gerçekliğin ve gerçeğin –ya da doğruluk ve doğrunun- kolayca dengelenemeyeceğini anlamaya başladılar. 1920’de Walter Lippmann ‘Liberty and The News’da *gerçek* ve *haber* kelimelerini birbirinin yerine geçecek şekilde kullanıyordu. Ancak 1922’de Public Opinion’da şunları yazmıştı: ‘Haber ve gerçek aynı şey değildir... Haberin işlevi, bir olaya dikkati çekmek ya da insanları bu konudan haberdar etmektir. Gerçeğin işlevi ise, gizli olguları gün ışığına çıkarmak, birbirleriyle ilişkilendirmek ve insanlığın hareket noktası olarak kabul edebilecekleri bir gerçeklik tablosu oluşturmaktır.’³⁹

Gerçeklik doğru olmayı gerektirir. Okuyucuyu bilerek ya da bilmeyerek yanlış yönlendiren ya da aldatan hiçbir anlatım doğru olamaz. Bu durumda doğruluk, okuyucuya karşı dürüst olmayı gerekli kılar. Muhabirlerin kendi önyargılarını ve duygularını, ‘ileri sürdü’, ‘iddia etti’, ‘vurguladı’, ‘reddedildi’, ‘buna karşın’, ‘itiraf etti’, ‘olağanüstü’ gibi sözcükler ardınakurnazca saklayarak, ortaya koydukları anlatımlar doğru değildir. Öyleyse doğruluk, gösteriş ve abartıdan çok, basit ve açık bir anlatımı zorunlu kılar.⁴⁰

1.4.2. Tarafsızlık – Nesnellik

Gazeteciliğin tartışmalı konularından bir tanesi de *tarafsızlıktır*. Her şeyden önce insan düşünen bir varlıktır. Kendi değer yargıları, ideolojisi, eğitimi ve hayata karşı takındığı tutum gazeteciliğe de yansır. Bireysel tutumun yanı sıra haber yapım süreci

³⁸ John Hohenberg, *Free Press, Free People*, New York, Free Press, 1973, s.17. akt: Kovach, Rosenstiel.

³⁹ Kovach, Rosenstiel, s. 41.

⁴⁰ Murat Özgen, *Gazetecinin Etik Kimliği*, 2006, s. 59, akt: Girgin, s.120.

içerisinde gazetecilerin çalıştıkları kurumun politikası da belirleyicidir. Hele ki günümüzde medya patronlarının iktidar ve güç odaklarıyla yakın ilişkileri göz önüne alındığında ve medya sahiplerinin sadece basın yayın alanında etkinlik göstermedikleri düşünüldüğünde, bir gazetecinin bu sistem içerisinde ne kadar tarafsız olabileceği sorgulanmalıdır.

Günümüzde ‘tarafsızlık’ kavramının yerle bir edilmesinin yanı sıra gazetelerde sık sık ‘gizleme’, ‘görmeme’, ‘çok fazla köpürtmeme’, ‘manipüle etme’ gibi ifadeler kullanılmaktadır. Her basın yayın grubu kendi politikasını, etkinlik gösterdiği diğer alanlara zarar verecek haberleri gizleyerek, değinmeyerek hatta ‘algı yönetimi’ yaparak sürdürmektedir. Yayın grupları farklı olsa da medyada sahiplik yapısı aynı reflekslerin gelişmesine, sansüre ve karartmaya neden olmaktadır. Örneğin 14 Ocak 2017’de Trabzon’da pistten çıkan Pegasus uçağının, günün en önemli gelişmesi olmasına rağmen ertesi gün Hürriyet’te ilk sayfadan kullanılmaması eleştirilere neden olmuştur. Çünkü Pegasus Havayolları’nın sahibi Ali Sabancı’nın Doğan Grubu’nun sahibi Aydın Doğan’ın damadı olması eleştirilerin kaynağıdır.⁴¹

Bir diğer örnek de Demirören grubundan verilebilir. Vatan ve Milliyet gazetelerini 2011 yılında Doğan grubundan satın alan Demirören grubu, 1970’li yıllardan beri gaz sektörünün sermayedarlarından biridir. Milangaz, Güneşgaz, Likidgaz, Mutfakgaz gibi markaları piyasaya süren ve tüp imalatı yapan Demirören grubuna ait Milliyet gazetesinin ‘tüp patlaması’ haberlerine yer vermediği biliniyordu. Milliyet muhabirleri tüp patlaması, gaz sızıntısı gibi haberlere ‘nasıl olsa bizde girmez’ diyerek gitmiyordu. Eğer ölümlü ve çok ses getiren bir olay ise patlama genellikle ‘tüp’ kaynaklı olduğu belirtilmeden veriliyordu. Gazeteciler arasında da yerilen sansür, Demirören grubunun Doğan grubunun geri kalan yayın organları Hürriyet, CNN Türk, DHA gibi kurumları satın almasıyla genişledi. Artık ana akım medyada ‘tüp’le ilgili

⁴¹ <https://www.turizmgunlugu.com/2018/01/15/trabzonda-ucak-kazasi-niye-manset-olmadi/>

olumsuz haberlere rastlamak neredeyse imkansız hale geldi. Aynı yaklaşım ile Habertürk'te termik santral karşıtı haber yapmak, Sabah-ATV grubunda 3.Havalimanı, 3. Köprü gibi mega projeleri eleştirmek imkansızlaştı. Bu noktada, reklamveren ilişkileri de tarafsızlık ilkelerinin yerle bir edilmesine neden olmaktadır. Çoğu gazete ve televizyonda en büyük reklamverenin inşaat sektörü olduğu düşünüldüğünde, inşaat ve kentsel dönüşüm dair olumlu içerikler dışında haber yapmanın ne kadar zor olduğu daha iyi anlaşılır.

Gazetecilik mesleğinin ve basın alanının ayrıcalıklı konumuna ilişkin iki farklı yaklaşım vardır. Bir tanesi basını *dördüncü kuvvet* olarak nitelendiren liberal kuramdır. Gazeteciliğin demokrasinin tesisinde önemli bir unsur olması, iktidarı denetleme gücü ile ilintilidir. Diğer yaklaşım ise eleştirel kuramdır. Bu kurama göre mesleğin ayrıcalıklı konumu sermaye sınıfı ile iç içe olmasından kaynaklanır. Basın sermayesinin yeniden üretim aracıdır. Basın gazetecilik faaliyetlerinin etrafında 'toplumun vicdanı', 'kamu denetçisi', 'denge unsuru' gibi betimlemelerle tanımlanmaktadır. Günümüzde basın sıklıkla dördüncü kuvvet olarak tanımlanmaktadır. Basın ve gazeteciliğe dönük güvenin sarsılması, onun siyasi ya da ticari çıkarlar eksenin 'dördüncü kuvvet' olma özelliğini kaybetmesiyle ilişkilendirilir.⁴² Gazetecinin olayı ya da olguyu 'ayna' gibi yansıtabileceğini iddia eden liberal yaklaşımın yanı sıra haberin 'tarafsız ve nesnel' olamayacağını düşünenler de vardır. Eleştirel yaklaşım denilen bu yaklaşıma göre, haberin gerçeği olduğu gibi yansıttığı önermesi reddedilir, 'tarafsız ve nesnel haberciliğin' mümkün olmadığı savunulur.Öncelikle gerçeğin olduğu gibi yansıtılması güçtür, hatta imkansızdır. Yaşanan bir olayı ya da olguyu olduğu andaki gibi aktarmak mümkün değildir. Öte yandan bu olay ve olgunun yansıtılması bir kişinin, gazetecinin gözünden, kaleminden olacaktır. Eleştirel yaklaşıma göre gazeteci olaya tanıklık ederek birebir bilgi aktarma görevi göremez, gazetecinin de dünya görüşü, kaygıları, bilgi

⁴² Çağrı Kalenderoğlu Bulut, *Gazeteciler ve Proleterleşme*, Nota Bene Yayınları, İstanbul 2019, s. 50, 58, 60.

birikimi gibi öznel değişkenlerin yanı sıra bağlı bulunduğu kurumun tutumu, iktidara yakınlığı, kaybetme korkusu gibi değişkenleri vardır. Eleştirelliğin önemli bir boyutu varolan üretim ilişkilerinin yeniden üretilmesi sürecinde, medya sahiplerinin sınıfsal çıkarları önemli yer tutmaktadır.⁴³

Gazetecinin üretimini sınırlandıran başka unsurlar da vardır. Richard Keeble İngiliz medyasından gösterdiği örneklerle altı unsur sıralamaktadır: ölüm tehlikesi ya da cinayet; yasal sınırlılıklar; reklamcılar; sahipler; polisiye uygulamalar ve devletin gizliliği ile ilgili sınırlamalar ya da ‘gizli devlet’.⁴⁴

Bu sıralamanın her birine Türkiye’den de örnekler göstermek kolaylıkla mümkündür. Keeble’nin bu sınırlamalarına yedinci olarak ‘sosyal linç’ de ekleyebiliriz. Sosyal medyanın yaygınlaşması ve gazetecilere ulaşmanın kolaylaşması ile gazeteciler yeni bir kaygı alanı ile mücadele etmek durumundadır. Bir kişi ya da grup, sosyal medya üzerinden bir gazeteciye yerme, hakaret etme, dalga geçme gibi küçük düşürücü eylemleri gerçekleştirebilmektedir.

⁴³ Dursun, *Haber ve Habercilik/Gazetecilik Üzerine Düşünmek*, s. 71.

⁴⁴ Gülseren Adaklı, *Gazetecilik Etiğini Belirleyen Yapısal Unsurlar: Mülkiyet ve Kontrol Sorunu*, s. 62, der: Bülent Çaplı, Hakan Tuncel, *Televizyon Haberciliğinde Etik*, Fersa Matbaacılık, Ankara, 2010.

İKİNCİ BÖLÜM

GAZETECİLİKTE UZMANLAŞMA VE KENT HABERCİLİĞİ KAVRAMI

Uzmanlaşma özel bir alan üzerinde eğitim ya da deneyim yoluyla bilgi ya da beceri sahibi olmak anlamına gelmektedir. Her iş kolunda bireyi diğer meslektaşlarından ayıran, bilgi ve birikiminden faydalanılan, konunun uzmanı kişi olarak tanımlanır. Akademik alanda uzmanlaşmayı sağlayan doktora derecesidir. Herhangi bir sektörde ise tecrübe aranır. İş kollarının genişlemesi, üretimin yoğunlaşması, eğitilmiş ve kalifiye nüfus ve internet uzmanlaşmayı teşvik eden unsurlar olmuştur. Aynı alanda çok fazla örnek görmüş ve verileri doğru yorumlama kabiliyetleri daha yüksek olan uzmanlar, o alanın gelişmesine de yardımcı olurlar. Bu, sorunların daha hızlı teşhis edilmesi ve çözülmesine olanak sağlar. Elbette ki gazetecinin her konuyu bilmesi mümkün değildir. Ancak her gazeteci temel konularda bilgi sahibi olmalı, bilgisinin olmadığı bir alanda, alanına hakim kişilere ulaşabilmelidir. Gaillard’a göre gazeteci temel eğitimine yeni bilgiler katmalı, çeşitli bilgilerle kendini donatarak kültürünü belirli bir düzeye yükseltmelidir.⁴⁵

2.1. Gazetecilikte Uzmanlaşma

ABD’de kamu gazeteciliğinin ortaya çıkışı, haber endüstrisinde önemli değişikliklere neden oldu. Teknolojik değişim ve ekonomik ihtiyaçlar, gazeteciliği ticari çıkar ve rekabete dayalı bir sisteme taşıdı. Medyadaki işgücü yapısını değiştirmeye başladı. Geleneksel basını takip eden kitleleri, özel bilgiye ihtiyaç duyan orta sınıf müşterilere çevirdi.⁴⁶ Ancak teknolojik gelişmelerin medya iş koluna etkileri gözden

⁴⁵ Philippe Gaillard, *Gazetecilik*, İletişim Yayınları, Cep Üniversitesi, İstanbul, 1991, s. 19.

⁴⁶ Hanno Hardt, *Conflicts of Interest: Newswriters, media and patronage journalism*, s.209, edit: Howard Tumber, *Media Power, Professionals and Policies*, 2000, Routledge.

kaçtı. Medya teknolojilerinin ‘kaçınılmaz bir gelişme’ içinde olduğu savı, medya teknolojilerini sorgulamayı, iş ortamı, iş tanımı, mesleki statüsü gibi emeğin insani boyutlarını irdelemenin ihmal edilmesine neden oldu.⁴⁷ Telgraf ve telefonda bilgisayarlarla geçilmesi, yalnızca kontrolü güçlendirmekle kalmayıp aynı zamanda iş sürecinin anonimliğini de arttırdı ve gazeteciler için eskiden kullanılan ‘kıymetli’, ‘entelektüel’ ve ‘yaratıcı’ gibi etiketlerini azalttı. Charles Derber’e göre gazeteci teknolojiyi haber odasına taşıyıp ‘teknikleşerek’ ideolojik proleterleşmeye neden oldu. Ancak bu şekilde gelişen yeni bir haber çalışanı da hala eski gazetecilerin etiketini taşıyordu.⁴⁸

Sektörde uzmanlaşmaya yönelik tutumlar medya kurumuna göre farklılık gösterir. Bazı kurumlarda belli uzmanlık alanlarında üretim yapan, uzman gazetecilere yer verilirken, bazı kurumlarda tek bir muhabir her türlü habere gönderilir. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte kameraların küçülmesi, canlı yayın araçlarının yerine 3G yayınların yer alması gibi nedenlerle muhabirler sadece alan olarak değil, iş gücü olarak da birden fazla konumda çalıştırılmaktadır. Örneğin ajanslarda çalışan muhabirler, hem kamera hem fotoğraf makinesi kullanmakta, haberin montajını kendisi yapmakta, kimi zaman habere gittikleri araçları dahi kendileri kullanmaktadırlar.

Bir basın kuruluşunda uzmanlara ihtiyaç duyulmasının bir sebebi de bir sanayi dalının güçlendirilmesi, bir alanının gücü ve etkisi konusunda toplumu ikna etmesi amacıyladır. Örneğin daha önce havaalanlarında yer almayan havaalanı muhabirleri sektörün gelişmesine, rekabetçi bir piyasada reklam ilişkilerinin gelişmesine neden olmuştur. Devlet Hava Meydanları İşletmesi(DHMI) Genel Müdürlüğü verilerine göre, Türkiye’de Ocak-Mayıs 2019 döneminde havayolu ile seyahat edenlerin sayısı 74

⁴⁷ Hanno Hardt, “*Newworkers Technology and Journalism History*”, Rowman&Littlefield Publishers, 1998, akt: Hardt, *Critical Studies in Mass Communication*, s. 213.

⁴⁸ Charles Derber, “*Managing Professionals: Ideological Proletarianization and Post-industrial Labor*”, 1983, Theory and Society, akt: Hanno Hardt, *Media Power Professionals*, s: 213.

milyon 205 bin'dir.⁴⁹ Bu sayı 2018 yılında 210.2 milyona ulaşmıştı.⁵⁰ Televizyonda, sürekli yükselen bir seyir izleyen havacılık sektörünü konu alan düzenli programlar yapılmakta, havacılık sektörüne yönelik yayınlar çıkarılmaktadır.

Haber içerikleri toplumsal talepler doğrultusunda belirlenmektedir.⁵¹ Haberler konularına ve üretim süreçlerine göre farklılık gösterir.

2.1.1. Niteliklerine Göre Haberler

Oya Tokgöz'e göre haber genel haberler, basit haberler, karmaşık haberler ve özel konulu haberler olarak 4'e ayrılır.⁵²

Genel haberler: özellikle konuları bakımından her zaman ortaya çıkan haberlerdir.

Basit haberler: konulu haberlerdir. Muhabirler bu tür haberleri fazla yorumlamaya gitmeden yazabilirler.

Karmaşık haberler: Muhabirlerin konu hakkında temel bilgi toplamalarını, haberde yorum yapmasını zorunlu kılar.

Özel konulu haberler: Fazlasıyla özel uzmanlık isteyen haberlerdir. Muhabir için yorum yapması mutlak zorunludur.

2.1.2. Konularına Göre Haberler

Haberin anlatıldığı pek çok kaynakta, haberler konularına göre sıralanmaktadır. Örneğin Ayşe Cengiz Temizkan'ın 'Şövalyelik Mesleği Gazeteciliğin Uzmanlık Alanları' kitabında, savaş gazeteciliği, barış gazeteciliği, ekonomi gazeteciliği, polis-

⁴⁹ <https://www.bloomberght.com/hava-yoluyla-5-ayda-yaklasik-74-2-milyon-yolcu-tasindi-2223532>

⁵⁰ <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/2186713-hava-yolu-yolcu-sayisi-2018-de-2102-milyona-ulasti>

⁵¹ S. Hakan Yılmaz, *Her Yönüyle Gazetecilik, İletişimden Medyaya, Medyadan Gazeteciliğe Uzanan Yolculuk*, Literatürk yayıncılık, İstanbul, 2009. s. 222.

⁵² Tokgöz, sf. 197.

adliye gazeteciliği, araştırmacı gazetecilik, sağlık gazeteciliği, fotoğraf gazeteciliği, afet gazeteciliği, kültür-sanat gazeteciliği, bilim gazeteciliği, uluslararası habercilik, çevre gazeteciliği, spor gazeteciliği, magazin gazeteciliği, yaşam tarzı gazeteciliği bölümleri yer almaktadır. Bu sınıflandırma pek çok kaynakta benzer şekillerde sıralandırılmaktadır.⁵³

2.1.2.1. Politika Haberleri

Günlük haber akışının çoğunu siyasi haberler oluşturur. Türkiye gibi siyasi gündemi yoğun bir ülkede, geleceği şekillendiren, hayatı belirleyen temel unsurlardan birisi siyasettir. Cumhurbaşkanlığı, Bakanlıklar, TBMM, siyasal partiler gibi siyasetin ana aktörleri Ankara’da olduğu için politika haberlerinin kalbi de Ankara’dır. Bu kaynakların yanı sıra her ilde valilikler, il müdürlükleri, belediye başkanlıkları, belediye meclisleri ve resmi kurumlar da politika haberlerini besleyen unsurlardır. Politika haberleri Ankara menşeli olmasına rağmen, haberin merkezi İstanbul’dadır. Haber merkezlerinin çoğunluğu İstanbul’dadır. Ancak Ankara temsilcileri önemli bir konuma sahiptir.

2.1.2.2. Dış haberler

Dış haberler, başka bir ülkeden haber alabilmek için, öncelikle iyi derece İngilizce ve başka dillerde personelin görev yaptığı bölümlerdir. Bugünün teknolojik olanakları ile dünyanın hemen her noktasından haber akışı sağlanmaktadır. Türkiye’nin ilişkisinin yoğun, diaspora nüfusunun fazla olduğu yerlerde ve dünyanın yakından takip ettiği çatışmalı bölgelerde temsilcilikleri bulunmaktadır. Ancak oldukça maliyetli olan

⁵³ Ayşe Cengiz Temizkan, *Şövalyelik Mesleği Gazeteciliğin Uzmanlık Alanları*, Litera Türk, İstanbul, 2013, s. 501-533.

bu yöntem, haber ajanslarının çoğalması ile azalmaya başlamıştır. İnternet gibi gelişmelerin etkisi ile sürekli de azalmaktadır. Reuters, AP gibi güvenilir ajansların sağladığı bilgi akışı yabancı temsilcilik açmak gibi maliyetli çözümlerin yerini almaktadır. Haber merkezlerinden yurtdışında sürekli olarak istihdam edilecek ya da yurtdışına gönderilecek personelin yerine, yabancı ajansların haber bültenlerini Türkçeye çevirebilecek, masa başında dış haber üretimi yapabilecek iyi derecede yabancı dil bilen gazeteciler kullanılmaktadır.

2.1.2.3. Ekonomi Muhabirliği

Ekonomi alanındaki sektörel gelişmeleri, ekonomiye yön veren göstergeleri analiz eden ekonomi gazeteciliği, 1980 sonrası gelişmiş bir alandır. Normal şartlar altında tüketici hakları, grev/sendika haberleri de bu alanda değerlendirilebilir. Ancak Türkiye’de ekonomi muhabirliği daha çok sermaye ve işverenin gözüyle iş dünyasını merkeze alan bir alan bir çalışma alanıdır.

2.1.2.4. Sağlık Muhabirliği

Sağlık sektöründe meydana gelen gelişmeler ve aksaklıkların belirtilmesi, sağlıklı yaşam gibi çalışma alanlarından oluşur. Tıp jargonunu haber diline çevrilmesi önemlidir. Sağlık konusunda halkı bilgilendirme, sağlıkla ilgili kampanyaları yaygınlaştırmak, koruyucu sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılmasını sağlamak bu alanda üretilebilecek haberlerin başında gelir. Bunun yanı sıra sağlık sektöründeki aksaklıklar, nadir bulunan hastalık öyküleri, tedavi ve iyileşme hikayeleri bu alanda kaleme alınan haberlerin başında gelir.

2.1.2.5. Eğitim Muhabirliği

Eğitim sisteminin irdelenmesi, müfredat, öğretmen ve öğrencilerin sorunlarının ele alınması gibi sorunları temel almaktadır. Eğitimde özelleştirme adımları ile birlikte eğitim muhabirliği de kamusal niteliğinden çıkarak özel okullar ekseninde ele alınmaya başladı. Özellikle sınavlar öncesinde okul tanıtım bültenlerine dönen eğitim sayfalarında eğitim sisteminin nitelikleri ya da ihtiyaçları göz ardı edilmektedir. Medya kurumlarında az sayıda eğitim muhabiri yer almaktadır.

2.1.2.6. Kültür Sanat Muhabirliği

Sanatçılarla yapılan söyleşiler, tiyatro, sinema, müzik alanlarında yapılan üretimler kültür sanat muhabirlerinin ilgi alanındadır. Sanat günleri, festivaller, organizasyonlar bu alanın yakın takibinde olan etkinliklerdir. Birçok gazete ve dergi kültür sanat alanına yönelik özel çalışma yürütmekte, bu alanı özel sayfalarla desteklemektedir. Birçok gazetenin haftada bir çıkan kitap eki, televizyonların özel program kuşakları bulunmaktadır.

2.1.2.7. Teknoloji Muhabirliği

Teknoloji muhabirliği 21. Yüzyılla birlikte gelişen bir uzmanlık alanı olarak kendini göstermektedir. Dünyanın sürekli teknoloji ile değişmesi ve gelişmesi bu alanı ilgi çekici kılmaktadır. Teknoloji firmalarının da desteklediği bu alan, teknolojik gelişmelerin takip edildiği, yurtdışı kaynaklarının önemli yer tuttuğu bir alandır. İnternet haberciliğinde oldukça kullanılan bu alana, diğer mecralarda yeterince önem verilmemektedir.

2.1.2.8. Spor Muhabirliği

Türk basınının en köklü uzmanlık alanlarından biri olan spor muhabirliği bütün spor dallarını kapsar. Ancak özellikle Türkiye’de başlıca ilgi gören spor dalı futbol olarak görölmektedir. Spora yönelik tematik kanal ve gazetelerin yanı sıra, futbol takımlarının da sadece spora yönelik televizyonları bulunmaktadır. Ancak bu kurumlarında akışlarının çoğunluğunu futbol oluşturmaktadır. Futbol dışındaki alanlarda çok fazla muhabir yetiştirilmemektedir.

2.1.2.9. Çevre Muhabirliği

Çevre muhabirliği, çevre bilincinin gelişmesi, küresel iklim değişikliği etkilerinin günlük hayata yansması gibi süreçlerin ekseninde gelişen alanlardan bir tanesidir. Türkiye’de bir uzmanlık alanı olmasından ziyade muhabirlerin ilgi alanına göre üretim yaptıkları bir alandır. Nadircan Dağlı’nın Çevre Gazeteciliği üzerine kaleme aldığı doktora tezinde şu ifadeler kullanılmaktadır:⁵⁴ “Uzman çevre gazeteciliğinin basın kurumlarındaki yapılanması da çevre sorunlarının çözümüne katkı sağlaması gibi bir beklentinin sonucu değil de, basındaki esnek uzmanlaşma temelindeki dönüşümün bir sonucudur. Bu dönüşümün temelinde de kapitalist üretim tarzının değişimi ve bu değişimin ürünü olan birey ve bu bireyin metalaşmış emeği ve meslek-etik anlayışı vardır”.

Esnek uzmanlaşma temelinde çalışan gazetecilerin konuya karşı daha duyarlı ve bilinçli yaklaşımları adına uluslararası kuruluşlar ve çevre örgütleri zaman zaman eğitimlerdüzenlemektedir. Meslek etiğinin gelişmesi ve bilinçlendirmeye yönelik çalışmalar yapan Bianet’in düzenlediği “Çevre Gazeteciliği Eğitimi”ne konuk olarak

⁵⁴ Nadircan Dağlı, ‘Türk Basınında Uzmanlaşma ve Çevre Gazeteciliği, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, s. 82.

katılan The Guardian gazetesinin 40 yıllık çevre muhabiri Paul Brown bir röportajında şu ifadeleri kullanmıştır:⁵⁵

Çevre haberciliği gerçekten çok zor bir alan. Çevre haberciliğinde 'bağımsızlık' çok önemli. Çünkü savunduklarımızı ispatlayabilecek durumda olmalıyız. Bu da kendine özgü, hassas bir duruş ister. Siyasetçileri, iktidarı utandırmak gereklidir. İkincisi çevre gazeteciliği deneyim ve artalan bilgisi ister. Vurucu ve yeni olan bilgiyi bulmak için de, bulduktan sonra haberi geliştirmek için de bu konuda bilgiye gereksinim var. Dolayısıyla daha fazla çalışmak gerekiyor. Çevreyle ilgili haber yapmak zeka gerektirir. Düz mantıkla yapamazsınız. Çünkü tek bir gerçek yoktur. Birden fazla gerçek olabilir ve bu gerçekler çoğu zaman karmaşıktır. Ayrıca görüşler arasında denge kurmak için de keskin zekaya ihtiyaç vardır. Söylediğim gibi ben bir kampanyacı değilim, bir gazeteciyim. Ama her şeyden önemlisi ben bir insanım. 'Çevre gazeteciliğinin en güzel yanı "dünyanın iyiliği" için haber yapmaktır.

Çevre gazetecilerinin aktivist yönüne de değinen Paul Brown, bu sınırı şu sözlerle ifade etmiştir:

Gazeteci kendisini bütün bu ilişkiler içinde gerçeği bulmaya adanmalıdır. Dolayısıyla herkesi ve her kurumu dinlemek zorunda. Dinlediklerini aktarmak zorunda. Gazeteci, kişilerin ilgi ve çıkarlarını yansıtmalı. Ama bütün bunlar, onun hak savunucusu olmasını engellemez. Burada sanırım kritik olan şey; gazetecilerin halkın hizmetinde olduklarını unutmamaları gerektiği. İşimiz onlara bilgi vermek. Eğer biz işimizi iyi yaparsak, emin ol herkes iyi yapacaktır.⁵⁶

“Her Yönüyle Gazetecilik” kitabının yazarı Hakan Yılmaz, haber türleri arasında ‘Doğa - Çevre Gazeteciliği’ olarak tanımladığı bölümde çevre muhabirliğini şu sözlerle anlatmıştır: “Çevre sorunları son yıllarda hem siyaset dünyasının hem de sivil toplum örgütlenmelerinin önemli konularından birini oluşturmaktadır. Kapitalist üretim sürecinde çevreye zarar veren işletmelerle mücadele, devlet politikalarının oluşumunda çevre faktörünün öne çıkarılması, çevrenin korunmasına yönelik toplumsal bilincin yaygınlaştırılması bu alanla ilgili haber yapan gazeteciler aynı zamanda temiz bir doğa için mücadele etmektedirler.⁵⁷

⁵⁵ <https://bianet.org/bianet/cevre/79991-bagimsizlik-cevre-haberciliginde-cok-onemli>

⁵⁶ <https://bianet.org/bianet/cevre/79991-bagimsizlik-cevre-haberciliginde-cok-onemli>

⁵⁷ S. Hakan Yılmaz, *Her Yönüyle Gazetecilik, İletişimden Medyaya, Medyadan Gazeteciliğe Uzanan Yolculuk*, Literatürk yayıncılık, İstanbul, 2009. s. 252.

2.1.3. Konumuna Göre Uzmanlık Alanları

Medya kuruluşlarının habere daha hızlı erişmek ve kurumlarla yakın ilişkiler kurmak amacıyla belirli ‘noktalarda’ görevlendirdiği muhabirleri vardır. ‘Nokta muhabiri’ olarak tanımlanan muhabirler parlamento, emniyet, adliye, belediye gibi kurumlarda görev yaparlar. Bu kamu kurumlarında gazetecilerin sürekli olarak kalabileceği, ofis malzemeleri, internet gibi olanakların bulunduğu basın odaları vardır. Nokta muhabirleri çalıştıkları medya kuruluşunun binalarına gitmek yerine, haber yaptıkları kurumların basın odalarında çalışırlar. Binanın içinde olmak, bu kurumda görev yapan çalışanlarla yakın ilişkiler kurmayı, haber kaynakları oluşturmayı sağlar. Öte yandan gelişmelerden çabuk haberdar olma, konu hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olma gibi avantajları beraberinde getirir. Öte yandan, nokta muhabirleri kendi alanı olmayan konularda daha zayıf reflekslere sahip olurlar.

2.1.3.1. Parlamento Muhabirliği

Mecliste alınan her türlü karar halkı doğrudan ilgilendirmektedir, toplumun her kesimi için önemli gelişmeleri barındırır. Haber akışı sıralamasında ilk sıralarda genellikle parlamento haberlerinin yer alması bundandır. Bu alanda çalışan gazetecilerin meclis çalışanları ve milletvekilleri ile yakın temasları vardır. Meclis faaliyetlerini takip etmek için TBMM’de basın bürosu bulunan basın mensupları ‘sürekli giriş kartına’ sahip olmak durumundadır. TBMM’de basın mensuplarının çalışmalarını düzenleyen yönetmeliğin dördüncü maddesine göre parlamento muhabiri “Basın ve yayın organlarınca, TBMM çalışmalarını izlemekle görevlendirilen ve bu yönetmelik hükümlerine göre kendilerine TBMM Başkanlığınca "Sürekli Giriş Kartı" verilen basın ve yayın mensubudur. Çalışma koşulları belli hükümlere bağlanan parlamento muhabirleri geniş anlamda parlamento haberlerinin konularını takip etmek,

araştırmak ve bunları uzmanlık bilgisiyle yorumlayarak halka sunmakla görevli muhabirlerdir”⁵⁸.

Parlamento muhabirleri dışında TBMM’de bir toplantıyı izlemek veya görüşme yapmak amacıyla gelen basın mensuplarına Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü’nce geçici giriş kartı verilmektedir. Geçici giriş kartı verilenler, basın localarında kendilerine ayrılan yerlerde otururlar ve kulislere giremezler.

2.1.3.2. Polis – Adliye Muhabirliği

Polis-adliye muhabirliği en temel bölümlerdendir. Cinayet, hırsızlık, kavga, terör gibi gündelik hayatta heyecan ve korku yaratan olayları takip ettiği için ilgi çekici alanlardan biri olmuştur. Polis adliye muhabirlerinin temel kaynaklarını adliyeler, emniyet müdürlükleri, hastaneler gibi haber durakları oluşturur. Emniyet Müdürlüklerinde ve adliyelerde basın mensuplarının sürekli kalabilmeleri için basın odaları vardır. Bu alanda adliyeler, dava dosyaları, duruşmalar, hastaneler, acil servisler, emniyet müdürlükleri, jandarma, itfaiye, polis telsizi vs. temel haber kaynaklarını oluşturur. 1 Nisan 2015’te Türkiye’nin en büyük adliye binası olan Çağlayan Adliyesinde Savcı Mehmet Selim Kiraz’ın öldürülmesi ve 15 Temmuz 2016’da FETÖ darbe girişiminin ardından adliye ve emniyet binasında çalışan muhabirler için özel kimlik kartları çıkarılmış, sarı basın kartları bu alanda sürekli çalışan gazeteciler için yeterli sayılmamıştır.

2.1.3.3. Bölge Muhabirliği

Haberin hızlı bir şekilde üretilmesi için, İstanbul’da çalışma alanları emniyet görevlendirme bölgeleri gözetilerek bölünmüştür. Kentin farklı bölgelerinde polis telsizi

⁵⁸<https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/1381/139447.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

dinleyerek haber takibi yapan, hızla ve birbiri ile yarışan ‘bölge’ muhabirleri bulunmaktadır. Emniyet, itfaiye, sağlık personeli ile ilişkileri ve telsiz kodlarına hakim olmaları nedeniyle patlama, yangın, cinayet, hırsızlık, gasp gibi asayiş konularında polis, ambulans ve itfaiye ile hemen hemen eş zamanlı olarak olay yerine ulaşan ekiplerdir. İstanbul daha hızlı hareket etmek ve haber kaynaklarına çabuk ulaşmak açısından A, B, ve C olarak coğrafi olarak üçe bölünmüştür. AA, DHA, İHA gibi kalabalık muhabir kadrosuna sahip olan kurumlarda, bu bölgeler de kendi içerisinde ayrılmakta, 3 vardiya olarak 7/24 telsiz takibi yapılmaktadır. Öte yandan Sabah gazetesinin de tüm bölgelerde muhabirleri bulunmaktadır. Yeni Şafak, Habertürk, TRT, NTV de her bölgede etkili olmasa da İstanbul’un birçok noktasına ulaşmaktadır.

Bölge ayrımı –kurumlar arasında küçük farklarla birlikte- şu şekildedir: A bölge Haliç’ten Silivri’ye doğru olan kısmı kapsar, kendi içinde üçe ayrılır. Fatih’te Suriçi olarak adlandırılan Tarihi Yarımada’nın bulunduğu bölgede bir ekip bulunmaktadır. Zeytinburnu’ndan Avcılar’a uzanan ikinci kısım ise Bakırköy, Güngören, Esenler, Bahçelievler, Küçükçekmece, Bağcılar, Başakşehir ilçelerini kapsar. Üçüncü kısım ise Avcılar’dan başlayarak, Esenyurt, Büyükçekmece, Çatalca, Arnavutköy gibi merkeze uzak ilçeleri içerir. 3. Havalimanının açılması, kentin batısında artan nüfus nedeniyle Arnavutköy, Gaziosmanpaşa, Sultangazi, Eyüp ilçelerini kapsayan yeni bir ayırım yapılabilir.

B Bölge ise Haliç sınırlarından Sarıyer’e kadar uzanmaktadır. İstanbul’un en yoğun haber üretiminin olduğu Beyoğlu, Beşiktaş, Şişli bu bölgededir.

C bölge ise Anadolu yakasının tamamını kapsamaktadır. C bölgesi de artan nüfus nedeniyle ikiye bölünmüştür. C1 olarak tanımlanan merkez ilçelerde Kadıköy, Üsküdar, Beykoz yer alırken C2 bölgesinde Kartal’dan itibaren Tuzla’ya uzanan bir sorumluluk alanı vardır.

Büyükşehirlerden Ankara ve İzmir’de kentte haber akışı henüz bölgelere göre ayrılmamıştır. Her iki ilde de telsiz dinleyerek habere ulaşan muhabirler vardır. Ancak sorumluluk alanları tüm ili kapsamaktadır.

2.1.3.4. Belediye Muhabirliği

Belediye muhabirleri yerel yönetim politikaları, kent sorunları, kent suçları, imar, kamu ihaleleri v.b. konularında haber üretirler. Belediye muhabirlerinin çalışmaları için belediyenin binasında basın odası bulunmaktadır. Dolayısıyla belediye muhabirlerinin en yakın çalışma ortaklarını belediye meclis üyeleri, belediye personeli oluşturur. Yerel gazetecilerin de yoğun olarak ilgilendiği branşlardan biri olan belediye muhabirliği çevre ve emlak gibi konularda çalışan gazetecilerin de takip ettiği bir alandır.

2.2. Bir Uzmanlık Alanı Olarak Kent Haberciliği

Kent haberciliği, bir şehrin değişiminin, dönüşümünün incelendiği, kentin yapısını, işleyişini ve geleceğini etkileyen projeleri ele alan, kentsel sermayenin, rantın dağılımını inceleyen bir alandır. Kent haberlerinin temelini yerel yönetim politikaları oluşturur. Belediye kamusal bir hizmet vermekle kalmayan, aynı zamanda kentteki tüm yurttaşları ilgilendiren yapısal düzenlemelerin yapıldığı, vatandaşların günlük hayatlarına yansıyan politikaların üretildiği bir kurumdur.

Kent haberciliği de kendi içerisinde bir uzmanlık içeren, kendine özgü haber kaynakları olan bir alandır. Yerel yönetimler, kent yaşamını etkileyen projeler, kent ve çevreye yönelik suistimaller, kamusal hizmetler gibi kent yaşamına yönelik haberler bu alanın sınırları içerisindedir.

1945 sonrası erken sanayileşmiş Batı ülkelerinde ortaya çıkan Keynesyen refah devletinde yerel yönetimler sosyal konut, toplu ulaşım, sağlık ve eğitim gibi alanlarda refah devleti politikalarını uygulamakla sorumluydular. Türkiye gibi geç sanayileşmiş ülkelerde ise yerel yönetimler ancak 1980 sonrası yetki ve sorumluluklarının ve mali kaynaklarının artması sonucu önem kazandılar. Sosyal politika anlamında önemli bir aktör haline geldiler. Büyükşehir Belediyesi Kanununun çıkması ve sonra imar yetkisinin belediyelere devredilmesi ile yerel yönetimler merkezi hükümete karşı güçlendirildi. AKP'nin 2002'de iktidara gelmesi ile belediyelerin görev ve sorumlulukları turizm, tanıtım, gençlik ve spor, sosyal hizmet ve yardım, meslek ve beceri kazandırma, ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi gibi yeni alanlara genişledi. İşyeri ruhsatları, kentsel dönüşüm, coğrafi bilgi sistemlerinin kurulması, büyükşehirlerde trafik yönetimi, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açılması gibi yeni yetkiler tanımlandı.⁵⁹

Yerel yönetimler temel olarak su, elektrik, yol gibi temel altyapı hizmetlerinden sorumlu olsalar da bu alan artan ihtiyaçlar, talepler doğrultusunda sosyal yardımlardan eğitime, ihalelerden kültür sanat faaliyetlerine kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Öte yandan belediye tek bir kurum olarak değil, koordineli çalıştığı kurumlarla da güçlü bir yapıdır. Sosyal devlet anlayışının eksik yürüdüğü Türkiye'de yerel yönetimler önemli bir açığı kapatmakta, sosyal politikanın önemli araçları haline gelmektedir. Bugün yetkilendirilmediği halde, belediyeler öğrenci yurdu, üniversite kursu, kadın sığınma evi gibi hizmetleri de sunmaya başlamıştır.

Kent rantı ve rantın dağılımı, bu alanındaki gelişmelerin daha yakından takibini gerekli kılmıştır. Kent hareketleri ve ekoloji bilinciyle kente bakışın, kentsel planlamanın sorgulandığı bu alanda üretim yapan muhabirler 'kent suçu' olarak tanımlanan yüksek yapı yoğunluğu ile inşa edilen, imara açılan kamu arazilerinin

⁵⁹ Osman Savaşkan, "Türkiye'de Yerel Yönetimler ve AKP Belediyeciliği", Birikim Dergisi, Yerel Yönetimler, Neyi Seçmek, Şubat-Mart 2019, sayfa: 89-90.

takibini yaparlar. Bu alanda gazetecilerin dışında CHP de özel bir çalışma yürütmeye başlamıştı. CHP, Murat Karayalçın'ın İstanbul İl Başkanlığı görevini yürüttüğü dönemde 2010-2015 yılları arasında işlenen kent suçlarının takibi için Kent Suçları İzleme Kurulu oluşturdu. Üçer aylık periyotlarla bültenler aracılığıyla basın ve kamuoyunun bilgilendirileceği söylenen çalışma uzun soluklu olmadı. TMMOB ile işbirliği protokolü imzalayan CHP'nin 2010-2015 yılları arasında kent suçlarına yönelik 192 dava açtığı duyuruldu.⁶⁰

İnşaat sektörünün yarattığı sermaye birikimi ile büyüyen ekonomi inşaat firmalarının etkinliğini arttırmasına neden oldu. Kentin her tarafında yükselen AVM, residans gibi yüksek yoğunluklu yapıların yanı sıra inşaat sektörüne bağlı olarak gelişen yapı malzemeleri, beyaz eşya, ağır makine sanayi gibi yan sektörler de büyüdü. Sektöre sürekli yeni aktörlerin de girmesiyle, rekabet halinde olan inşaat firmaları dikkat çekmek için ilan vermeye, gazete sayfalarını kaplamaya başladı. İnşaat ekonomisinin medyadaki yansıması emlakla yönelik gazete sayfaların çıkmasına, inşaat projelerinin anlatıldığı televizyon programlarının yapılması şeklinde oldu. Reklamveren ve medya kuruluşu arasındaki doğrudan ilişki emlak ve yatırıma yönelik bir bakış açısının teşvik edilmesine, bu kampanyada medyanın temel aracı olarak kullanılmasına neden olmuştur. İnşaat sektörünün medya ile olan yakın ilişkisi sadece reklam denklemi ile açıklanamaz. Medya sahiplik yapıları incelendiğinde, medya kuruluşlarının inşaat ve enerji sektörlerinde önemli pay sahibi olduğu görülür.⁶¹

Araştırmacı yazar Ergün Poyraz'ın Taşyapı'nın inşaat sektöründe yükselişini kaleme aldığı 'Tilkiyle Vals, İhale-Rant-Para' adlı kitabında, inşaat sektörü ve medya arasındaki ilişkilerin örneklerine rastlanmaktadır. Poyraz kitabında, büyük bir gazetenin manşetinden 'Kim Bu Adam' diyerek Taşyapı'nın sahibi Emrullah Turanlı'ya yüklenildiğini, ancak Turanlı'nın gazeteyi arayıp çıkışmasının ardından 'Muhteşem

⁶⁰ İstanbul Kent Suçları İzleme Kurulu, 2010-2015 Yılları Arasında Açılan Davalar, CHP İstanbul İl Başkanlığı kitapçığı.

⁶¹ <http://mulksuzlestirme.org/>

Girişimci' şeklinde haber yapıldığını örnek vermektedir. Fatih Altaylı'nın 2006 yılında kaleme aldığı bir yazıya da değinen Poyraz, sert haberlerin ardından Turanlı'nın Altaylı'yı arayarak 'Size reklam vereyim' önerisinde bulunduğunu hatırlatmaktadır. Turanlı'nın eski ortağı Ezici de Turanlı'nın Sözcü gazetesine 1,5 milyon dolar ödeyerek kendi lehine 8 haber yaptırdığını iddia etmişti. Taşyapı İnşaat, Kadıköy Meteoroloji Bölge Müdürlüğü arazisine yapılan 45 katlı Four Winds Residans projesi ve Şişli Bulgar Vakfı arazisinde bulunan Şişli Motor Meslek Lisesi'ne yapılmak istenen inşaatlar nedeniyle Kadıköy ve Şişli Belediyeleri ile de mahkemelik olmuş, şirketin itibarını zarara uğrattığı gerekçesi ile Kadıköy Belediyesi'ni 101 milyon TL tazminata mahkum etmişti. Her iki belediyenin hukuk mücadelesine yönelik haberler Sözcü gazetesinde kullanılmamaktadır.⁶²

İstanbul başta olmak üzere büyükşehirler, turizm ve tabiat varlıklarına yönelik rant odaklı projeler nedeniyle birçok kentin dokusu, kentsel mimari değişmeye başlamıştır. Kent rantının denetimi gazetecilerin en önemli gündemlerinden birini oluştursa da iktidar odakları ve sermaye ile yakın ilişkiler nedeniyle birçok medya kuruluşu gelişmeleri görmezden gelmektedir. Bu kurumlar eleştirel haberlerden kaçınarak, yeni projeler, metro hatları, mega projeler, inşaat projeleri gibi inşaat ve enerji sektörünü destekleyen haberleri işlemekte, belediyelerin rutin hizmetlerini gündemlerine taşımaktadır. Belediyenin bağlı bulunduğu partiye veya inşaat firma sahiplerine olan yakınlığa göre haberler üretilmekte, bu içerikleri destekleyici röportajlar yapılmaktadır. Gazetelerde emlak yatırımlarına yönelik hazırlanan sayfalar, internet siteleri de bu tür içeriklerin üretilmesini sağlamıştır.

Oysaki kent haberciliği yapan gazeteciler, kent suçlarına duyarlı, kamusal alana saygılı, kamu hizmetlerini denetleyen gazetecilerdir. Her gazeteci gibi kent üzerine çalışan habercilerin de temel kaynağı yurttaşlardır. Yerelden merkeze doğru ilerleyen

⁶² Ergün Poyraz, Tilkiyle Vals, İhale-Rant-Para, Siyah Beyaz Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 31, 42.

bir örgütlenmeyle mahalle sakinleri, mahalle örgütleri, muhtarlar, meclis üyeleri, milletvekilleri gazetecilerin önemli haber kaynaklarıdır. Bu bağlamda ilçe ve büyükşehir belediye meclisleri kentin yönetiminde büyük öneme sahiptir. Ancak kent haberciliğinde bir diğer önemli unsur merkezi yönetimdir. Ranta dayalı ekonomi benimseyen AKP iktidarı daha hızlı hareket edebilmek ve itiraz mekanizması oluşturabilecek kurumları devre dışı bırakabilmek için 2011 yılından itibaren peyderpey merkezi yönetime plan yapma yetkisi vermiştir. Öte yandan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği(TMMOB)'un denetim yetkisi kaldırılmış, projeler mesleki denetimden çıkarılmıştır.⁶³ Böylece meslek odalarının bilgi birikimi, deneyimi ve mesleki kuralları devre dışı bırakılmıştır. İstanbul Serbest Mimarlar Derneği'nin hazırladığı İstanbul Konuşmaları adlı panelde konuşan ve yerel yönetimler alanında önemli isimlerden biri olan Prof. Dr. Fikret Toksöz 'İstanbul'u Kim Yönetiyor' başlıklı konuşmasında, 'Bugünlerde sadece İstanbul'da değil, dünyanın bütün metropollerinde aynı soru soruluyor. Ama biraz değişik soruluyor. 'Kim yönetiyor' diye değil 'Kimler yönetiyor' diye sormak gerekiyor. İstanbul'u kim yönetiyor, dediğimiz zaman cevap çok açık; İstanbul'u Başbakan yönetiyor. Öyle gözüküyor' ifadelerini kullanarak Erdoğan'ın İstanbul üzerindeki etkisine vurgu yapmıştır.⁶⁴ İstanbul'un yönetim krizinin tek olmadığını, merkezileşmeye dünyadan örnekler vererek açıklayan Toksöz, şu örnekleri veriyor:

Disneyland kurulacağı zaman Avrupa'da büyük bir yarış vardı. Londra, Paris, Berlin, Barselona, Roma yarıştı. Sonunda Mitterand müdahale etti. 'Gel bunu kur burada, kamu arazisini bedava veriyorum, vergi almayacağım' gibi bir yığın ayrıcalık verdi, Disneyland'ın Paris'te kurulmasını sağladı. Louvre içindeki cam piramidi de yaptıran yerel yönetim değil, cumhurbaşkanının müdahalesidir. Obama'nın son seçim zaferinden önce Şikago'da otomotiv sanayi ölüyordu hükümetin müdahalesiyle oraya para aktarıldı. Otomotiv sanayisi yeniden ayağa kaldırıldı.

⁶³ <https://www.evrensel.net/haber/323969/tmmob-yasasi-degisiyor>

⁶⁴ Fikret Toksöz, İstanbul'u Kim Yönetiyor, İstanbul SMD, İstanbul Konuşmaları, Yapı Endüstri Merkezi Yem yayını, 2015, s. 17-27.

Aynı söyleşilerde Prof. Dr. İlhan Tekeli'nin medyanın rolüne ilişkin sözleri şu şekildedir:⁶⁵

İstanbul'da bizi rahatsız eden bir şey var. Bu sürekli olarak bir belirsizlik içinde yaşıyoruz ve hele İstanbul'da yaşadığınız zaman sürekli emrivakilerle karşılaşıyorsunuz. İçinde yaşadığımız çevrenin anlam alanını sürekli tahrip edilme riski taşıyor. Bu emrivakiyi nitelikleri farklı, güçlü aktörler yapıyor; tabi en başında başbakan var, TOKİ var, gayrimenkul yatırım ortaklıkları var. Sürekli olarak emrivaki ile karşılaşıyoruz. Büyük altyapı projeleri Başbakan'ın kişisel tercihi gibi açıklanıyor. Başbakan ülkeye mimarlık stilini dikte etmek hakkını kendisinde görüyor. Böyle bir siyasetçi olabilir. Siyasetçiler mimarlığı çeşitli zamanlarda kontrol etmek istemişlerdir bütün dünyada, ama bu genellikle demokratik olmayan rejimlerde olmuştur. Türkiye'de karşımıza gelen bu emrivakiler konusunda tartışma olanağımız da yok. Belki huzursuzluğun en önemli bölümü bu durumdan kaynaklanıyor. Büyük bir medya kontrolü var, bu medya kontrolü içinde Başbakan herkesin evine sabah, öğle, akşam, üç öğün misafir oluyor, gelip bir şeyler söylüyor. Tabi zaplama diye bir şey var. Onu zaplamaya çalıştığınız zaman Başbakanın olmadığı kanal bulamıyorsunuz. Ben saydım kaç zıplamada bu kontrolün dışına çıkılabilir diye. Başbakan'ın söylevini dinlememek istiyorsanız 12 kez zaplamanız gerekiyor. O zaman yanlışın devamının garanti edilmesi gibi bir durum ortaya çıkıyor. Siyasal kamu alanının işgali büyük bir dayanıklılık kazanıyor. Birileri topluma emrivakiler yapıyor. Doğru dürüst bir demokratik rejimde, böyle bir durumda, tartışarak daha doğru bir kanala dökme olanağı açık kalır. Oysa Türkiye'de iktidarın medya üzerinde kontrolü buna olanak vermiyor. O zaman da hatalar düzelmiyor yani süreklilik kazanıyor.

Merkezi yönetimin plan yapma yetkisi muhalefet, meslek odaları, akademi tarafından defalarca eleştirilmiştir. Hatta İstanbul'un eski Belediye Başkanı Kadir Topbaş kendi yönetim süresi boyunca –siyasal olarak çok riskli çıkışlar olarak görülse de- birçok kez 'Ankara'nın plan yapma yetkisini eleştirmiş, kentlerin kendi iradeleriyle yönetilmesi gerektiğini savunmuştur. Merkezi yönetimin İstanbul'a müdahalesi, kenti tanımayan bürokratların, yöneticilerin kentin ihtiyaçlarını ve önceliklerini düşünmeden plan yapması, kente geri dönüşü olmayan zararlar verilmesine neden olmuştur. Büyük ölçekli projeler dahi kamuoyunun bilgisine sunulmadan ilan edilmiş, kimi zaman da yapılan değişiklikler projelerin tamamlanmasının ardından planlara işlenmiştir. Oysaki planlı bir kentsel gelişim yurttaştan başlayarak, fizibilite çalışmalarının yapılması, ÇED

⁶⁵ İlhan Tekeli, *Cumhuriyet'in Demokrasi Macerası: Siyaset ve Yeni Kamusalılık*, İstanbul Serbest Mimarlar Derneği(SMD) İstanbul Konuşmaları, Yapı Endüstri Merkezi Yem yayın, 1. Baskı, İstanbul 2015, s. 57-65

raporlarının hazırlanması, projelendirme süreçlerinin tamamlanması, altyapı hizmetleri ve gelecek vizyonunun belirlenmesi ile mümkündür.

İstanbul'un daha doğru bir kentsel planlama ile büyümesi ve nüfus dengesinin kontrol edilmesi için 2009 yılında İstanbul Metropolitan Müdürlüğü tarafından hazırlanan 1/100 bin ölçekli İstanbul İmar Planları hazırlanmıştır. Alanında uzman mimar ve şehir plancıları tarafından hazırlanan üst ölçekli planın 'İstanbul'un Anayasası' olması, bu planın dışında bir yapılaşma, kentsel büyüme olmaması hedeflenmiştir. Ancak bu plana göre üçüncü köprü, üçüncü havaalanı, Kanal İstanbul, şehir hastaneleri, askeri arazilerin imara açılması, kentin kuzey güney aksında büyümesi gibi tasarımlar yer almamaktaydı. 1/100 binlik plan kurallarına hiç uyulmamış, tamamen kağıt üzerinde bir plan olarak kalmıştır. İstanbul'da kentsel planlama parsel bazında plan değişiklikleri ile sık sık ihlale uğramıştır. Kentin silueti bozulmuş, kontrolsüz yapılaşma geri dönülmez hasara neden olmuştur. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 'Uluslararası Şehir Sivil Toplum Kuruluşları Zirvesi'nde yaptığı "İstanbul'a ihanet ettik, bundan ben de sorumluyum" sözleri döneme damga vuran açıklamalardan biri olmuştur.⁶⁶

2.2.1. Kent Kavramına Genel Bakış

Kent haberciliğinin dinamiklerini anlamak için kentleşme kavramına ve kentleşme süreçlerine bakmak gerekmektedir. Kentleşme, sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan nüfus birikimi süreci olarak tanımlanmaktadır. Kentleşmenin bu tanımında asıl belirleyici unsur ise üretim biçimindeki değişimdir. Bu anlamda kentleşme tarımsal üretimden daha ileri bir düzeye

⁶⁶ <https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/erdogan-istanbulda-26-2058213/>

geçiş ifade eder.⁶⁷ Cumhuriyet sonrası dönemle birlikte, İstanbul ve Ankara ile sınırlı olsa da bir kentleşme sürecinden söz edilebilir. Üç imparatorluğa başkentlik yapmış İstanbul'un kentsel planlama süreçleri tarihsel bir süreç içerisinde gelişmiştir. Öte yandan Ankara Cumhuriyet sonrası dönemle birlikte kentsel bir planlamanın sonucu olarak oluşmuştur. Devletçilik dönemi olarak bilinen 1930'lu yıllar yerel yönetimlerle özellikle belediyelerle ilgili düzenlemelerin ardı ardına çıkarıldığı yıllardır. 1930 tarihli Belediye Kanunu, 1933 tarihli Belediyeler Bankası ile Yapı ve Yollar Kanunu, 1934 tarihli Tapu Kanunu ve 1939 tarihli Belediye İstimlak Kanunu bu dönemde çıkarılan düzenlemelerdir. Kentsel gelişmeyi doğrudan ilgilendiren bu yasaların gerisinde, çağdaş kent yaşamını Türkiye'ye yansıtma ve örnek kent olarak Ankara'yı tasarlama düşüncesi yatmaktadır. Çağdaş kent yaşamına iyi bir örnek oluşturması amacıyla tasarlanan Ankara, Cumhuriyetin ilanından İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar olan süreçte planlı bir şekilde gelişmiştir.⁶⁸

Türkiye'de kentleşme, büyük kentlerin daha da büyümeleri biçiminde olmaktadır. Nüfusu 100.000'den fazla olan kent sayısı 1950'de 5 iken, 1985'te 35, 1990'da 43 olmuş; nüfusların kentsel nüfus içindeki payı ise aynı tarihlerde %43,8'den %64'e ve %67'ye yükselmiştir. Kentsel nüfusun çok büyük bir çoğunluğu büyük kentlere yerleşmiştir. Milyonluk kentlerimizin kentsel nüfus içindeki payları 2000 yılında %40,1'i bulmuştur. Nüfusu 2 milyonu aşan kent sayısı 2000'de 6'yı geçmiştir.⁶⁹

Türkiye'de kentleşme sorunları birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Nüfusa yetecek kadar sanayi olanaklarının olmaması büyük ölçekli işsizlik sorununun doğmasına neden olmuştur. Kırdan kente iş bulma umudu ile gelen nüfus, işsizlik ile karşılaşmıştır. Nüfusun kent içinde iş olanaklarına göre yoğunlaşması dengesiz bir kentsel yoğunluğun oluşmasına neden olmuştur. Öte yandan şehirler ve bölgeler

⁶⁷ Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, 3. Baskı, Ankara, 1996, s. 19.

⁶⁸ İlhan Tekeli, *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, İmge Kitabevi, Ankara, 2000, s. 114.

⁶⁹ Yusuf Karakılçık, *Yeni Yerel Bölgesel Gelişmeler Işığında Yerel Yönetimler*, Seçkin yayıncılık, Ankara, 2013, s. 171.

arasındaki kentleşme hızı da farklıdır. Türkiye'nin doğu ve batı arasındaki dengesizlik gelir adaletsizliğine neden olmuştur. Bu dengesizlikler belli sektörlerin büyük şehirlerde öbeklenmesine, genellikle hemşericilik bağları üzerinden örgütlenen kentsel yapılanmaya, yapı stokunun kontrolsüz bir şekilde plansız olarak artmasına neden olmuştur. Ekonomik, sosyal ve kültürel sorunların yanı sıra çevre sorunları, kirlilik, altyapı eksiklikleri, ulaşım gibi yapısal sorunlar da kent yaşamını etkileyen temel sorunlar haline gelmiştir.

Kent yaşamı sorunları çözüm yollarını da beraberinde getirmektedir. Bireyler yaşam kalitelerinin yükselmesi, daha iyi hizmete ulaşma taleplerini yerel yönetimlerden talep etmektedirler. 1960'lı yıllarda asfaltlama çalışmaları, çöpün düzenli toplanması, suyun sürekli akması gibi talepler sunulurken, bugün evde sıcak yemekten, sokak hayvanların bakımına kadar pek çok ihtiyaç yerel yönetimlerin hizmet alanları haline gelmiştir. Bu gelişmede belediyelerin kendi aralarındaki rekabeti ile teknoloji ve bilişim alanındaki gelişmeler etkili olmuştur. Kentte yaşayan bireylerin demokrasi ve yönetime katılımı yaşam kalitesinin yükselmesine katkı sunmaktadır. Sağlıklı, güvenli ve düzenli bir kentte yaşam hedefi bir hak olarak talep edilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla özellikle büyükşehirlerde yaşayanların 'iyi bir yaşam' talepleri altyapı, ulaşım, çöp gibi hizmetlerin yanı sıra, konut, kültür, eğitim, sağlık gibi konularda çözüm beklentisi oluşturmuştur.

2.2.2. Kent Haberciliğinin Dünyadaki Gelişimi

Kent haberciliği Türkiye'deki uzmanlık alanından farklı olarak planlı gelişen ve sosyal devlet sorumluluklarını yerine getiren gelişmiş ülkelerde sürdürülebilir kalkınma hedefleri, temiz enerji kaynaklarının kullanımı, iklim değişikliği ile mücadele, göçmenlik, kent yoksulluğu gibi konuları temel almaktadır. Şehirler kent yoksulluğu, *gentrification*(soylulaştırma), çevre kirliliği, iklim değişikliği ve afet gibi kentleşmenin

getirdiği sorunlarla da mücadele etmek durumundadır. Gazeteciler gelişmeleri takip ettikleri gibi, kamuoyu oluşturma, bilinçlendirme, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin izlenmesinde anahtar bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla gazetecilerin kent haberciliği alanında uzmanlaşması, kent yaşamı hakkındaki tartışmalara katılmayan, ilgi duymayan kişilerin de kentsel planlama süreçlerine katılımının, yerel yönetimlerin şeffaflaşma talebini ve demokratikleşme süreçlerinin hızlanması anlamına gelmektedir.⁷⁰

Birleşmiş Milletler de kentlerde giderek artan nüfusun ihtiyaçlarının giderilmesi ve daha sağlıklı bir gelecek planı için yürüttüğü çalışmalara kent habercilerini de dahil etmiştir. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri için 2016'da Ekvador'da Quito'da *New Urban Agenda*'yı kabul eden Birleşmiş Milletler, Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Konferansını düzenlemiştir. *New Urban Agenda*'ya göre mimar, şehir plancıları veya uzmanların yanı sıra, taleplerin daha fazla duyulması ve ilgi çekmesi için kent haberciliği alanında gazetecilerin yetiştirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Birleşmiş Milletler(BM) Habitat Konferansını takip eden Natalia Perez Bobadilla, “Gazeteciler zaten şehirdeki yaşamı tarihe not düşerler, kentsel değişimlere kulak verir ve kenti farklı bakış açıları ile tanımlarlar. Ancak şimdi kent haberciliği ile medyanın kentin gelişiminde daha aktif ve önemli bir rolü olduğunu görme ve bunu teşvik etme zamanı” ifadesiyle dünyada kent haberciliğinin aktivizm rolüne vurgu yapmaktadır.⁷¹

Kent haberciliğinin uluslararası alandaki en önemli yayın organlarından bir tanesi olan The Guardian 2014 yılından bu yana ‘Cities’ ekini⁷² yayınlamaktadır. Dünyanın farklı şehirlerinden kentleşme sorunları, nüfus, iklim değişikliği gibi haberleri öne çıkaran The Guardian Cities, kentlerdeki değişimi ele almaktadır.⁷³ The Guardian

⁷⁰<http://habitat3.org/documents-and-archive/media-archive/toolkits/toolkit-for-urban-journalism-academy/>

⁷¹<https://www.4cities.eu/urban-journalism-the-urban-future-global-conference/>

⁷²<https://www.theguardian.com/cities>

⁷³<https://www.theguardian.com/cities/2019/jun/19/gaziantep-turkish-city-successfully-absorbed-half-a-million-migrants-from-syria> The Guardian Cities’in haberleri arasında Gaziantep’in Suriye savaşından kaçanların göçü ile değişen nüfus yapısı ve kentteki dönüşümü de yer almaktadır. “Yarım Milyon

Cities editörü Chris Michael, uzmanlık alanı sınırlarını “*Time Out* ya da seyahat dergilerini işlediği içerikleri yapmaktan uzak duruyoruz. Dünyanın her yerinden şehirlerin nasıl değiştiğine yönelik haberler yapıyoruz. Mimar, şehir plancısı, aktivist gibi kent haberlerine ilgi duyan kişi sayısı giderek artıyor, bu haberler daha bir geniş bir kitleye ulaşmaya başladı” diyerek çizmektedir.⁷⁴

BM – Habitat konferansında yer alan isimlerden biri olan AB ve Kentsel İlişkiler analisti Simone d’Antonio, kent haberciliğinin geniş bir izleyici kitlesine ulaşması ve farkındalık yaratma açısından kilit bir rol oynadığını belirtmektedir. D’Antonio, “Kendi şehri hakkında bir hikaye söylemek isteyen herkes kent muhabiri olabilir. Kent gazeteciliği şehirdeki değişimin insanların günlük yaşamını nasıl etkilediğini yansıtır”.⁷⁵

Bu bağlamda gelişmiş ülkelerde toplumsal sorumluluk ekseninde hareket eden kent haberciliği Türkiye’deki gibi imar ve inşaat sektörü üzerine değil yerel yönetim politikalarının geliştirilmesi ve kentsel planlama gibi süreçleri takip etmektedir. Türkiye’de olduğu gibi dünyada da bu konuda çalışan gazeteci sayısı sınırlıdır. The Guardian, The Washington Post gibi önemli küresel ölçekli yayınların yanı sıra, daha çok şehir planlama ve mimarlık alanına ilgi duyanların takip ettiği Place⁷⁶, CityMetric⁷⁷, City Lab⁷⁸, Next City⁷⁹ gibi internet sitelerinin bu alanda haber üretimleri mevcuttur. Türkiye’deki kent haberciliği içeriğinden farklı bir seyir izleyen uzmanlık alanı için çok

Mülteciyi Başarıyla Absorbe Eden Kent: Gaziantep” başlığı ile hazırlanan haberde, yarım milyon mülteci nüfusu ile kentin yüzde 30 oranında büyüdüğü ancak bu artışı karşılayacak altyapı hizmetlerinin olmadığı tespitlerine yer verilmiştir. Haberdeki en dikkat çekici tespitler biri de Suriye’den göçenlerin “mülteci değil misafir” yani geçici olarak görülmeleridir.⁷³

⁷⁴<https://urbact.eu/dos-donts-urban-journalism-tips-guardian-cities>

⁷⁵<https://www.citizenslab.eu/stories/how-to-become-an-urban-journalist/>

⁷⁶<http://www.thisisplace.org/news/?page=1&theme=ppr-cit>

⁷⁷<https://www.citymetric.com/>

⁷⁸<https://www.citylab.com/>

⁷⁹<https://nextcity.org/>

sayıda workshop düzenlenmesine rağmen, kent haberciliği üzerine yazılmış çok fazla akademik yayın bulunmamaktadır.⁸⁰⁸¹⁸²

2.2.3. İstanbul’da Kent Haberciliğinin Önem Kazandığı Dönemler

İstanbul’un ilk Büyükşehir Belediye Başkanı olarak Anavatan Partisinden seçilen Bedrettin Dalan 1984-1989 yılları arasında görev yapmıştır. Dalan döneminde Haliç’in temizlenerek kötü kokusunun giderilmesi, Tarlabası Bulvarı’nın açılması için Tarlabası’ndaki binaların kamulaştırılarak yıkımı, ‘Gökkafes’ olarak bilinen ‘Süzer Holding’in İstanbul’un silüetine eklenmesi, Park Otel, Swiss Otel ve Conrad Oteli inşaatlarının yapımı, Maslak-Levent aksında yükselmeye başlayan gökdelenler kentsel dokuyu değiştiren bir yandan da kentsel muhalefeti bir araya getiren gelişmeler yaşanmıştır.⁸³ Bedrettin Dalan döneminin gazetelerine bakıldığında İstanbul ölçeğinde, yerel özellik taşıyan haberlere rastlanmaktadır. Örneğin Hürriyet gazetesinde özel olarak İstanbul’a ayrılmış bir sayfa mevcuttur. İstanbul sayfası günümüzdeki kent haberleri kapsamında düşünülmemelidir. Kentte yaşanan gelişmelerin, asayiş olaylarının da yer aldığı sayfada, İstanbul’a dair sorunların ve projelerin de yer aldığı görülmektedir.

Dalan’ın ardından Nurettin Sözen 1989 yılında SHP’den İstanbul Belediye Başkanı olarak göreve başlamıştır. Günümüzde Hacıosman’dan Yenikapı’ya uzanan metro hattının Taksim-4.Levent arasının temeli onun döneminde atılmıştır. İstiklal Caddesi’nin yayalaştırılması, nostaljik tramvayın kullanılması, bugün Atatürk Havalimanına kadar uzanan hızlı tramvay hattının Topkapı-Sirkeci arasındaki kısmının

⁸⁰<https://journalism.nyu.edu/about-us/institute-projects/urban-journalism-workshop/>

⁸¹https://www.washingtonpost.com/community-relations/urban-journalism-workshop/2012/03/07/gIQAP1rbxR_story.html

⁸²<https://news.stthomas.edu/urban-journalism-workshop-and-broadcast-camp-planned-here-this-summer/>

⁸³ Murat Gül, Modern İstanbul’un Doğuşu, Bir Kentin Dönüşümü ve Modernizasyonu, Sel yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 193-200.

hizmete girmesi Sözen döneminde olmuştur. Ancak 1994'te son bulan Sözen dönemi İSKİ skandalı, çöp sorunları, su kesintileri ile daha fazla hatırlanmaktadır.⁸⁴

İstanbul'da kent haberciliğinin önem kazandığı dönemlerin başında Refah Partisi adayı Recep Tayyip Erdoğan'ın 27 Mart 1994'te gerçekleştirilen yerel seçimlerde yüzde 25,19 oy oranı ile seçimleri ilk sırada tamamlayarak İBB Başkanı olması gelmektedir. Kent yönetiminde yeni bir dönemin başladığı bu süreç ve Erdoğan'ın liderlik alanında sürekli yükselen grafiği ile birlikte İBB muhabirliği önem kazandı. Kentsel politikalardan ziyade Erdoğan'ın siyasal çizgisi dikkatleri üzerine çekmiştir.

Erdoğan'ın ardından İBB Başkanlığı görevine sırasıyla 1998-2004 yılları arasında Ali Müfit Görtuna, 2004-2017 yılları arasında Kadir Topbaş, 2017-2019 yılları arasında Mevlüt Uysal görev yapmıştır. İBB Başkanı Ekrem İmamoğlu'nun galip geldiği 31 Mart seçimlerinin iptal edilmesi üzerine tekrar sandığa gidilmiş, İmamoğlu 23 Haziran'da yenilenen seçimlerde tekrar belediye başkanı seçilmiştir.

Belediye başkanlarının görev tanımlarının yanı sıra AKP iktidarının İstanbul'un silueti ve dönüşümü üzerine yürüttüğü politikaları sermaye birikiminin inşaat sektörü üzerinden yürütmesi gazetecilerin bu alanda iz sürmesini sağlamasının temel sebeplerinden biri olmuştur. AKP'nin neoliberal politikalarının kent doğa ve çevre üzerindeki baskısı arttıkça kentsel muhalefet de gelişmiştir. Kent haberciliği Gezi olayları ile ivme kazandı. AKP'nin Taksim'de bulunan Gezi Parkı'na Topçu Kışlası yapmak yönündeki projesi, toplumda biriken tepkinin sokağa taşmasına neden oldu. Günlerce süren gösterilerde hükümetin ranta dönük projeleri eleştirilerin başında yer aldı. Topçu Kışlasının yanı sıra Atatürk Kültür Merkezi(AKM)'nin yıkılması, Taksim'e cami yapılması, Emek sinemasının yıkılması, Beyoğlu'ndaki dönüşüm gibi kentin merkezinde yapılan müdahaleler gazetecilerin sıklıkla işledikleri konular arasında yer aldı.

⁸⁴ Şükrü Aslan, Hatice Kurtuluş, *İnsana ve Demokrasiye Adanmış Bir Hayat, Nurettin Sözen*, Doğan Kitap, İstanbul 2014.

Rantın merkezi her ne kadar İstanbul gibi görünse de ülke genelinde her türlü imar ve çevre haberi ses getirmeye başlamıştır. İstanbul dışında da birçok haber ülke gündemine taşındı. Edirne’de parkın imara açılması için çalışan dozerin önüne otururken fotoğraflanan Kıymet Teyze uzun süre gündemden düşmedi.⁸⁵ Soma Yırca köyünde 6 bin zeytin ağacının kesilmesi nedeniyle canlı yayına çıkan muhtar Mustafa Akın’ın “O zeytini nasıl yiyeceksiniz’ diyerek döktüğü gözyaşları günlerce konuşuldu.⁸⁶ Artvin’in Cerattepe bölgesinde yapılması planlanan maden arama çalışmalarına karşı yapılan eylemler⁸⁷, Antalya Alakır Vadisi’nde yaşayan Tuğba Günel ve Birhan Erkutlu çiftinin HES’lere karşı verdiği mücadele⁸⁸, Antalya’da mermer ocaklarına karşı mücadele veren Ali Ulvi ve Aysin Büyüknöğüt çiftinin öldürülmesi⁸⁹ gibi Türkiye’nin dört bir yanından gelen haberler gündem oluşturdu. Çanakkale Kaz Dağlarında Kanadalı Alamos Gold şirketinin Kirazlı köyü yakınlarında altın madeni için yaptığı ağaç kesimleri ülke genelinde hatta yurtdışına yayılan eylemlerin başlamasına neden oldu.⁹⁰

2.2.4. Kent Haberciliğinde Haber Kaynakları

Haber merkezlerine başta şahıslar olmak üzere çeşitli kaynaklardan, kamu kurumlarından, haber ajanslarından çok sayıda haber ve haber içeriği gelmektedir. Hatta günümüzde haber bültenleri ve gazetelerin oluşturduğu WhatsApp ihbar hatları, sosyal medya kanalları, basın kurumlarının haberle doğrudan ilişkisini kuvvetlendirmiştir. Bu tür olanaklar birinci el kaynaklara erişimi kolaylaştırdığı gibi çok fazla bilginin haber merkezine ulaşmasına, bu kadar verinin sınırlı sayıda bülten ve gazete sayfasında yer

⁸⁵ <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/yasam/146000.aspx>

⁸⁶ <https://www.cnnturk.com/video/turkiye/yirca-koyu-muhtari-o-zeytini-nasil-yiyeceksiniz>

⁸⁷ <https://www.evrensel.net/haber/326854/cerattepe-eylemi-mucadelemiz-artarak-surecektir>

⁸⁸ <http://www.hurriyet.com.tr/alakirda-o-ciftin-116-gunluk-susuzluga-mahkeme-40729206>

⁸⁹ <https://www.aydinlik.com.tr/turkiye/2017-mayis/sehirde-coca-cola-ya-koylerde-tas-ocaklarina-savas-acti-katledildi>

⁹⁰ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49245614>

alması güçleşmektedir. Şahısların yanı sıra toplumu yakından ilgilendiren olaylar hakkında alınan kararlar, değişiklikler, uygulamalara ilişkin kamu kurumları da bilgilendirmeler yapmaktadır. Hesap verilebilirlik, şeffaflık ilkeleri ve teknoloji gibi gelişmelerin ışığında kamusal bilgiler giderek daha erişilebilir olmaktadır. Cumhurbaşkanlığı, TBMM, Bakanlıklar, Genel Kurmay Başkanlığı, Siyasal Partiler, Yerel Yönetimler, Meslek Odaları, Sendikalar, Üniversiteler, Hastaneler gibi kurumlar önemli haber kaynaklarını oluşturmaktadır. Öte yandan basın toplantıları, sempozyumlar, paneller, seminerler, basın açıklamaları, eylemler de haber kaynakları arasında yer almaktadır.

Bu bilgi çeşitliliğinin arasında haber kaynakları birinci el kaynaklar ve ikinci el kaynaklar olarak tanımlanabilir. Olay yerinde, olayı gözlemleyerek, olayın aktörleriyle doğrudan temas kurarak hazırlanan haberlerde birinci el kaynaklar kullanılır. Öte yandan gazeteciler belge ve raporları inceleyerek, arşivlere girerek, ikinci el kaynakları kullanarak da haber yaparlar. Kent haberciliğinde sıklıkla kullanılan haber kaynaklarından bazıları şöyledir:⁹¹

2.2.4.1. İstanbul Büyükşehir Belediye(İBB) Meclisi

Büyükşehir belediyesinin organları meclis, encümen, başkanından oluşmaktadır. Meclis, Büyükşehir belediyesinin karar organı olup her ilçe belediyesi üyelerinin 1/5'inin Büyükşehir Belediye Meclisi'ne seçilmesi ile oluşur. Büyükşehir belediye başkanı bu meclisin de başkanıdır ve ilçe belediye başkanları da meclisin doğal üyesidir. Meclis her ayın ikinci haftası önceden belirlenen gün ve yerde toplanır. Başkan meclis kararlarını veto edebilir ve meclisi feshedebilir. Meclis üye tam sayısının salt çoğunluğu kararı kabul ederse karar kesinleşir.

⁹¹ Radikal gazetesinin kent muhabiri olan Elif İnce'nin Ekoloji Kolektifi adına hazırladığı 'İnternette Kamusal Veriye Ulaşma Rehberi' adlı kitapçık, internet üzerinden erişilebilecek 30 kaynağın nasıl kullanılabileceği anlatılıyor. Aynı çalışmaya internet üzerinden PDF formatı ile de ulaşılabilir. <http://ekolojikolektifi.org/wp-content/uploads/2019/07/kvur-ei-EBOOK.pdf>

Belediye muhabirleri meclis gündemlerini ve belediyenin gelir ve giderlerini oluşturan kalemleri yakından takip eder. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi kanununun 23 Maddesine göre belediyenin gelirlerini şunlar oluşturmaktadır.⁹²

a) Genel bütçe vergi gelirleri tahsilât toplamı üzerinden ilçe ve ilk kademe belediyelerine verilen paylardan Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek oranlar içinde ayrılarak İller Bankası tarafından gönderilecek pay.

b) Büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilât toplamı üzerinden Maliye Bakanlığı tarafından hesaplanıp, ertesi ayın sonuna kadar ilgili büyükşehir belediyesine yatırılacak %5 pay.

c) 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda yer alan oran ve esaslara göre büyükşehir belediyesince tahsil olunacak at yarışları dahil müşterek bahislerden elde edilen Eğlence Vergisinin %20'si müşterek bahislere konu olan yarışların yapıldığı yerin belediyesine, % 30'u nüfuslarına göre dağıtılmak üzere diğer ilçe ve ilk kademe belediyelerine ayrıldıktan sonra kalan % 50'si.

d) Büyükşehir belediyesine bırakılan sosyal ve kültürel tesisler, spor, eğlence ve dinlenme yerleri ile yeşil sahalar içinde tahsil edilecek her türlü belediye vergi, resim ve harçları.

e) Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki meydan, bulvar, cadde ve ana yola cephesi bulunan binalar üzerindeki her türlü ilân ve reklamların vergileri ile asma, tahsis ve bakım ücretleri.

f) Park yerlerinin işletilmesinden elde edilen gelirin ilçe ve ilk kademe belediyelerine, nüfuslarına göre dağıtılacak %50'sinden sonra kalacak %50'si.

g) Hizmetlerin büyükşehir belediyesi tarafından yapılması şartıyla 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda belirtilen oran ve esaslara göre alınacak yol, su ve kanalizasyon harcamalarına katılma payları.

⁹² <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5216.html>

h) Kira, faiz ve ceza gelirleri.

i) Kamu idare ve müesseselerinin yardımları.

j) Bağlı kuruluşların kesin hesaplarındaki gelirleri ile giderleri arasında oluşan fazlalık sonucu aktarılabak gelirler.

k) Büyükşehir belediyesi iktisadî teşebbüslerinin safi hasılâtından büyükşehir belediye meclisi tarafından belirlenecek oranda alınan hisseler.

l) Büyükşehir belediyesinin taşınır ve taşınmaz mal gelirleri.

m) Yapılacak hizmetler karşılığı alınacak ücretler.

n) Şartlı ve şartsız bağışlar.

o) Diğer gelirler.

Giderler ise Madde 24'e göre şöyle tanımlanır: Bakım onarım ve altyapı giderleri, personel ve eğitim giderleri, yatırım ve proje giderleri, zabıta ve itfaiye hizmet giderleri, vergi, resim, harç ve benzeri için yapılan tahsil giderleri, bağlı kuruluş ve şirket ortaklık giderleri, mezarlık giderleri, faiz ve borçlanma giderleri, muhtaç, özürlü ve yoksullara yapılan yardım giderleri, dava takip ve icra giderleri, temsili törenle ağırlama giderleri, avukatlık danışmanlık ve denetim ödemeleri, kamu yararına yapılacak ortak hizmet ve proje giderleri, sportif ve bilimsel faaliyet giderleri, kamu yoklaması ve araştırma giderleridir.⁹³

31 Mart seçimlerinde İstanbul'un 39 ilçesinde AKP 24, CHP 14, MHP 1 ilçe belediyesi kazanmıştır. Bu oranlara göre 310 üyeli İBB Meclisi'nde AKP 187, CHP 121 ve MHP 2 üyeye sahip olmuştur. Belediye başkanlığı seçimlerinin iptal edildiği, meclis üyesi seçimlerinin ise yenilenmediği 23 Haziran seçimlerinde ise Ekrem İmamoğlu, rakibi Binali Yıldırım ile olan oy farkını 24 binden 800 bine taşımış, yeniden İstanbul'un belediye başkanı seçilmiştir. 13 ilçede AKP'nin oy kaybettiği seçimin

⁹³ <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5216.html>

sonucunda meclis çoğunluğu AKP’de yönetim ise CHP’li Ekrem İmamoğlu’nda kalmıştır. Meclis bir anlamda ‘kadük’ durumda kalmıştır.⁹⁴

Yurttaş dayalı bir yerel yönetimde kent, mahalle meclislerinden başlayarak ilçe meclisleri ve il meclislerinden çıkan kararlarla yönetilir. Yerel seçimlerde ayrı oy pusulası ile seçilen meclis üyelerinin yer aldığı meclislerde kenti ilgilendiren konular ele alınmaktadır. Her ayın ikinci pazartesi başlayan İstanbul Büyükşehir Meclisi oturumları ayda 5 günden, İBB Başkanı Ekrem İmamoğlu’nun seçilmesi ile 2 güne düşürülmüştür.⁹⁵ 2014-2018 yılları arasında mecliste görüşülen konulara bakıldığında ağırlığı imar dosyalarının oluşturduğu görülmektedir.⁹⁶ İmar ve Bayındırlık Komisyonunda 8.470 imar teklifi görüşülürken, İstanbul’un en öncelikli sorunlarından ulaşımı ele alan Ulaşım ve Trafik Komisyonunda 1.093 rapor, Deprem ve Doğal Afet Komisyonunda 70 teklif rapor görüşüldü. 4 yıl içerisinde Engelsiz Hayat Komisyonunda ise 55 teklif rapor görüşüldü.

İBB Meclisi’nde gazetecilerin ve vatandaşların oturumları izlemesi için küçük bir balkon yer almaktadır. Ekrem İmamoğlu’nun yönetime gelmesiyle birlikte meclis toplantıları canlı olarak İBB’nin sosyal medya hesaplarından izlenebilmektedir. İBB Sosyal Medya ekibinden alınan verilere göre, İBB ve Ekrem İmamoğlu’nun Facebook, Youtube, Twitter hesapları üzerinden, yeni dönemin başında, genellikle de gergin geçen oturumlar yaklaşık 3,5 milyon kişi tarafından izlenmiştir.⁹⁷

2.2.4.2. İlçe Meclisleri

İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin 39 ilçesi de kendi içerisinde her ay toplanmaktadır. Gündem yoğunluğuna göre her ayın ilk pazartesi ile başlayan hafta, 2 ya da 3 kez toplanan ilçe meclislerinden daha küçük ölçekli imar planları onaylanmakta,

⁹⁴ <https://odatv.com/ilcelerde-secimler-yenilenseydi-neler-olacakti-neler-23061943.html>

⁹⁵ <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/ibb-meclisinden-canli-yayin-5225226/>

⁹⁶ http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/1367605/ibb_5_yil_ranta_calismis.html

⁹⁷ <https://tele1.com.tr/ibb-meclisi-reyting-rekorlari-kirdi-iste-izlenme-sayisi-49924/>

kentin ara arterlerine yönelik kararlar çıkmaktadır. Örneğin 450 bin nüfusu olan Kadıköy'ün 38 Meclis üyesi bulunmaktadır. Oy oranına göre meclis üyelerinin 4'ü AKP'lidir. Meclis üyelerinden yine oy oranına göre, ilk 6 tanesi İBB meclisinde meclis üyesi olmaktadır. Bu meclislerin hepsinin takip edilmesi mümkün olmadığından, o bölgede görev yapan yerel gazetecilere büyük iş düşmektedir. Yerel gazeteciler kendi bölgelerini ilgilendiren ilçe meclislerini takip etmekte, kendi yayın organları ya da sosyal medya mecralarında duyurmaktadır.

2.2.4.3. Merkezi Yönetim Kurumları

Kent ve çevreyle ilgili konularda haber yapan gazetecilerin takip ettiği adresler arasında Tbm.gov.tr, Mevzuat.gov.tr, Resmigazete.gov.tr gibi merkezi yönetim kurumlarının yanı sıra Çevre Şehircilik Bakanlığı'nın hesapları yer almaktadır. Bakanlığın kararları Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü internet sayfasından 'askıya' çıkarılmaktadır. İmar planı paftalarının yer aldığı belgeleri incelemek uzmanlık gerektirmektedir.⁹⁸ Büyük ölçekli birçok projenin Çevre Etki Değerlendirme(ÇED) raporu da bu sayfalarda yer alır. Sayfalarca uzunlukta olan ÇED raporu, bir projenin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerinin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmalar bütünüdür. Bir projenin çevresel etki değerlendirilmesinin yapılması için, Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 8 ve 16. maddelerin belirtilen başvuruyla başlayıp işletme sonrası çalışmaların uygun hale gelmesi gerekir.⁹⁹

⁹⁸ <http://ced.csb.gov.tr/duyurular>
<https://istanbul.csb.gov.tr/duyurular>

⁹⁹ Belediye Terimleri Sözlüğü 2017, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Editör Prof. Dr. A. Azmi Bilgin, İstanbul, 2017, S. 58.

İmar ve tapu bilgileri de kent muhabirlerinin sıklıkla kullandığı adresler arasında yer alır. Tapu ve imar bilgilerinin yer aldığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü(TKGM) parsel sorgulama ve Google Earth gibi uygulamalar gazetecilerin masa başında araştırma yapmasına olanak sağlamaktadır.¹⁰⁰

Teknoloji üzerinden veriye ulaşma kolaylığı sadece çağın getirdiği olanaklar açısından değil, şeffaflık ve denetlenebilirlik açısından da önemlidir. Özellikle yerel yönetimlerde bu bilgilerin kamuya açık olması, uygulamaların takibi ve denetimi açısından önemlidir. 3194 sayılı İmar Kanunu’nun “Planların hazırlanması ve yürürlüğe konulması” başlıklı 8. maddesine göre, “İmar planları alenidir. Bu aleniyeti sağlamak ilgili idarelerin görevidir”. 5393 sayılı Belediye Kanunu’na göre, “kesinleşen meclis kararlarının özetleri yedi gün içinde uygun araçlarla halka duyurulur”. İmar planları herkesin ulaşımına ve erişimine açık olmak zorundadır. İmar planları için belediyeye dilekçeyle başvurarak, örnek alınabilir, ayrıca (CD bedelini ödemek suretiyle) belgelerin CD’ye kaydedilerek verilmesi talep edilebilir.

2.2.4.3.1. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu(EPDK)

Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu (epdk.org.tr), çevre haberlerinde yer alan doğalgaz, petrol, elektrik, rüzgar, HES, güneş santrallerinin lisans durumlarına yönelik gelişmeleri takip edebildikleri adrestir.¹⁰¹ Doğalgaz, petrol ve LPG piyasasına yönelik yürürlükte olan lisanslar, iptal edilen lisanslar denetlenebilir.

¹⁰⁰ <http://parselsorgu.tkgm.gov.tr/>

¹⁰¹ <http://epdk.org.tr/>

2.2.4.3.2. Maden Ruhsatı Sorgulama¹⁰²

Maden İşleri Genel Müdürlüğü tarafından verilen maden arama ruhsatları turkiye.gov.tr/migem-ruhsat-safhasi-sorgulama adresinden öğrenilebilir. 2011'den itibaren girilen kayıtlarda ruhsat sahibi şirket, il ve ilçe, maden grubu, safhası ve ruhsat yürürlük tarihi bilgilerine erişilebilir.

2.2.4.3.3. Devlet Su İşleri (DSİ)

DSİ Genel Müdürlüğü web sayfasında ihale ilanlarından, barajlardaki doluluk oranları, HES'lere yönelik uygulamalar gibi çeşitli haber unsurları takip edilebilir.¹⁰³“Türkiye’nin hidroelektrik santral projeleri listesi”, “Hidroelektrik Santral Projeleri Listesi”, “Yap İşlet Devret(YİD) Kapsamından Çıkarılan HES Projeleri”, “Tüzel Kişiler Tarafından Geliştirilen Projeler Listesi” gibi başlıklarda listelenmiş tablolar bulunmaktadır. Bu verilere göre 2019 yılı itibariyle Türkiye’de 726 HES bulunmaktadır. Öte yandan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, coğrafi yakınlıklarına göre 26 bölge müdürlüğüne bölünmüştür. Her bölge müdürlüğünün kendi sitesinde yer alan bilgilerden yola çıkarak, o bölgede işletmede ya da inşa halindeki baraj, HES ve göletlerin listesine erişilebilir.

2.2.4.3.4. Kültür Varlıklarını Korumaya Yönelik Kurumlar

Özellikle arkeolojik ve tarihi alanlarda çalışma yapan, İstanbul’da çalışan kent muhabirlerinin en çok bilgi almaya çalıştıkları kurumların başında Koruma Kurulları yer almaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olan Koruma Kurulları, korunması

¹⁰² <https://www.turkiye.gov.tr/migem-ruhsat-safhasi-sorgulama>
<http://yerbilimleri.mta.gov.tr/anasayfa.aspx>

¹⁰³ <http://dsi.gov.tr/faaliyetler/hessu-kullanim-anlasmalari>

gerekli taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının arkeolojik araştırma ve kazılarla açığa çıkarılmasını, korunmasını, değerlendirilmesini ve tanıtılmasını amaçlamaktadır, tahribini ve kaçırılmasını önleyici tedbirleri almakla yükümlüdür. Bu nedenle tarihi özelliği bulunan, arkeolojik alanda yer alan faaliyetler için Koruma Kurullarından izin almak gerekmekte, çalışmalar kurulların gözetiminde yapılmaktadır. Üç imparatorluğa başkentlik yapmış İstanbul'un eski yerleşimleri ile Tarihi yarımada gibi dünya mirasında önemli yer tutan merkezlerinde yapılan faaliyetler alanında uzman kişilerce titizlikle takip edilmelidir.

Türkiye'de görev yapan 36 koruma bölge kurulu bulunmaktadır. Bunlardan 6 tanesi İstanbul'dadır, 2 tane de yenileme alanı kurulu vardır. İnternet sitesinde yer alan bilgilerden ziyade kurulla kurulan kişisel ilişkiler ihbar niteliğindeki birçok bilgiye ulaşma olanağı sağlar. Kurullar tescil kararlarını hem Resmi Gazetede hem de bir ay süre ile internet sitesinde yayımlamak durumundadır. Ayrıca 2006-2018 arasındaki araştırma ve kazıların listeleri kulturvarliklari.gov.tr sitesinde yer almaktadır. Bu listelerden kazı başkanlığı yapan öğretim üyelerine, Türk ya da yabancı ortaklıklara kadar detaylara ulaşılabilir.

Tablo 2. İstanbul Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu sorumluluk alanları¹⁰⁴

İstanbul 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü	Arnavutköy + Avcılar + Bağcılar + Bahçelievler + Bakırköy + Başakşehir + Bayrampaşa + Beylikdüzü + Büyükçekmece + Çatalca + Esenler + Esenyurt + Eyüp + Gaziosmanpaşa + Güngören + Kağıthane + Küçükçekmece + Silivri + Sultangazi (Eyüp İlçesindeki yenileme alanları hariç)
İstanbul 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü	Beyoğlu + Şişli (Beyoğlu İlçesindeki yenileme alanları hariç)
İstanbul 3 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü	Beşiktaş + Sarıyer
İstanbul 4 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü	Fatih İlçesindeki 33 adet mahalle (Alemdar, Balabanağa, Beyazıt, Binbirdirek, Cankurtaran, Demirtaş, Emin Sinan, Hacı Kadın, Hobyar, Hoca Gıyasettin, Hocapaşa, Kalenderhane, Katip Kasım, Kemalpaşa, Küçük Ayasofya, Mercan, Mesihpaşa, Mimar Hayrettin, Mimar Kemalettin, Molla Fenari, Molla Hüseyin, Muhsine Hatun, Nişanca, Rüstempaşa, Saraç İshak, Sarıdemir, Sultan Ahmet, Sururi, Süleymaniye, Şehsuvar Bey, Tahtakale, Taya Hatun, Yavuz Sinan Mah.) (Fatih İlçesindeki yenileme alanları hariç)
İstanbul 5 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü	Adalar + Ataşehir + Çekmeköy + Kadıköy + Kartal + Maltepe + Pendik + Sancaktepe + Sultanbeyli + Tuzla + Ümraniye (Tuzla'daki yenileme alanları hariç)
İstanbul 6 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü	Beykoz + Şile + Üsküdar
İstanbul 1 Numaralı Yenileme Alanı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü	Beyoğlu, Eyüp, Fatih, Tuzla İlçelerinde Bakanlar Kurulu kararları ile ilan edilen yenileme alanları
İstanbul 2 Numaralı Yenileme Alanı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü	Zeytinburnu (Bakanlar Kurulu kararıyla ilan edilen yenileme alanı dahil) + Fatih İlçesindeki 24 adet mahalle (Aksaray, Akşemsettin, Ali Kuşçu, Atikali, Ayvansaray, Balat, Cerrahpaşa, Cibali, Derviş Ali, Haseki Sultan, Hırka-i Şerif, İskenderpaşa, Karagömrük, Koca Mustafapaşa, Mevlanakapı, Molla Gürani, Seyyid Ömer, Silivrikapı, Sümbül Efendi, Şehremini, Topkapı, Yavuz Sultan Selim, Yedikule, Zeyrek Mahalleleri) (Fatih yenileme alanları hariç)

2.2.4.4. Şirketler ve İhaleler

Şirketler ve ihalelere yönelik haberler gazetecilerin en fazla risk aldığı ve sorun yaşadığı başlıkların başında gelmektedir. Gazeteci her an kovulma tehdidi ile karşı karşıya olduğu gibi şirket tarafından dava açılması ile tehdidi ile de yüz yüzedir. O nedenle şirketlere yönelik bilgilerin doğruluğu çok önemlidir. Türkiye’de kayıtlı şirketlerin bilgilerin, sermayelerin, yönetim kurulu üyelerinin, ortaklarına ilişkin bilgiler

¹⁰⁴ <https://korumakurullari.ktb.gov.tr/TR-200596/istanbul.html>

Ticaret Sicil Gazetesi'nde¹⁰⁵; şirketlerin yer aldığı Ticaret Odası kayıtlarında¹⁰⁶; halka açık şirketlerin ortakları, sermayeleri, finansal raporları Kamu Aydınlatma Platformu(KAP)'ta bulunabilir.¹⁰⁷ Ayrıca 2010'dan bu yana kamu tarafından düzenlenen ihaleler ve detayları Elektronik Kamu Alımları Platformu(EKAP), 2005-2010 arasında yapılan ihaleler Kamu Satınalma Platformu(KSP)'den sorgulanabilir.¹⁰⁸ Ancak bu bilgilere ulaşmak yetmez, kendi içerisinde bir uzmanlık gerektiren bu alanda isimler, tarihler, şirketlerin bağlı bulunduğu yer, ortaklıklar ve bu bilgilerle erişilecek ilişki ve siyasal erkle olan bağlantılar en fazla haber değeri taşıyan noktaları oluşturur.

Bu bağlamda, sivil bir inisiyatif olarak çalışma yürütülen Mülksüzleştirme Ağları da önemli bir rehberdir.¹⁰⁹ Alanında uzman isimlerin yanı sıra anonim katılımcıların da katkıda bulunabildiği ağda proje ve şirket isimlerinden yola çıkılarak sermaye-iktidar ilişkileri üzerine veri derleme ve haritalama çalışması yapılmaktadır. 3. Havalimanı, 3. Köprü, Kanal İstanbul, Tarlabası ve Sulukule kentsel dönüşüm projeleri, Emek Sineması'nın yıkım süreci, HES'ler gibi kente dair pek çok çatışma alanının arkasında yer alan özel şirketlerle devlet kurumları arasındaki bağlantılar ifşa edilmektedir. Öte Projelerin maliyetleri, başlangıç tarihleri, nerede yapıldığı gibi bilgilerin yanı sıra iş kazaları gibi bilgiler de bulunmaktadır. 'Türkiye Medya Sahipleri Ağı', 'Termik Santraller Ağı', 'Enerji Özelleştirmeleri Ağı', 'Emek Sinemasının yıkımından kimler sorumlu', 'Soma faciasının arkasında kimler var', 'Cengiz Holding Enerji Ortaklıkları', 'TOKİ İhaleleri' gibi farklı başlıklarda hazırlanmış ağlarda kişi ve şirketlerin birbirleri ile olan ilişkileri hareketli bir şekilde görülebilmektedir.

Kamu kurumları ve şirketler arasındaki ilişkilerin, ihale ve yolsuzlukların kayıt altına alınmasında gazetecilerin kaleme aldığı kitaplar da büyük önem taşımaktadır. Örneğin belediyelere ilişkin yolsuzlukları sık sık gündemine taşıyan Cumhuriyet

¹⁰⁵ <http://ticaretsicil.gov.tr/>

¹⁰⁶ İstanbul için İstanbul Ticaret Odası(İTO) <https://online.ito.org.tr/EITO/>

¹⁰⁷ <https://www.kap.org.tr/>

¹⁰⁸ <https://ekap.kik.gov.tr/>

¹⁰⁹ <http://mulsuzlestirme.org/>

Gazetesi Genel yayın yönetmeni Aykut Küçükçaya'nın yazdığı 'The Ortak' isimli kitap AKP ve FETÖ ortaklığında kullanılan İBB kaynaklarını belgeleri ile gözler önüne sermektedir.¹¹⁰ Bir başka örnek de eski Beşiktaş CHP İlçe Başkanı Uğur Gedik'in, eski Beşiktaş Belediye Başkanı Murat Haznedar döneminde yaşananları kaleme aldığı 'Beşiktaş'ın Hazinesi' isimli kitabıdır. Beşiktaş Belediyesi'ndeki siyasetin ve kişi ve kurumların işleyişinin anlatıldığı kitap yerel yönetimlerin işleyişini not düşmüştür.¹¹¹

2.2.4.5. Diğer Haber Kaynakları

Kurumsal takiplerin yanı sıra özellikle renkli haberlerin çıkarılabildiği çeşitli adresler de mevcuttur. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın "Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağı" adresinden Ocak 2019 itibariyle 191 hava ölçüm istasyonuna ait veriler yer almaktadır. İstasyonların üzerine tıklandığında partikül maddeler (PM10), karbon monoksit (CO), kükürt dioksit (SO2), azot dioksit (NO2) ve ozon (O3) gibi kirleticinin güncel değerleri yer almaktadır. Bu maddeler için Türkiye ve Avrupa Birliği'nin belirlediği üst sınırlar ile istasyona ait ortalama veriler görüntülenebilir.¹¹²

Baraj doluluk oranları¹¹³ ve kuraklık ölçümleri¹¹⁴ de internet üzerinden erişilebilir verilerdir. Bakanlıkların coğrafi bilgi sistemlerini kullanarak, harita veya uydu görüntüsü üzerinden çeşitli verilere ulaşmak mümkün. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın "Geodata" uygulaması,¹¹⁵ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın da "Atlas"¹¹⁶ ve "SAVAB" (Sit Alanları Vatandaş Bilgilendirme Sistemi)¹¹⁷ uygulamaları bunlardan bazılarıdır. Milli parklar, kent ormanları, yaban hayatı geliştirme sahaları,

¹¹⁰ Aykut Küçükçaya, *The Ortak, Hepiniz Oradaydınız Belgeseli*, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2018.

¹¹¹ Uğur Gedik, *Beşiktaş'ın Hazinesi*, Pupa Yayınları, İstanbul, 2018.

¹¹² <http://mobil.havaizleme.gov.tr/Default.ltr.aspx>

¹¹³ iski.istanbul/web/tr-TR/baraj-doluluk

¹¹⁴ <http://kuraklikizle.mgm.gov.tr/>

¹¹⁵ <http://geodata.ormansu.gov.tr/>

¹¹⁶ www.atlas.gov.tr

¹¹⁷ <http://says.gov.tr/savab/>

sulak alanlar, mağaralar; organize sanayi bölgeleri, anıt ağaçlar, sit alanları, koruma bilgileri gibi başlı başına haber konusu olabilecek başlıklar olduğu gibi, haberin denetimini içeren bilgiler yer almaktadır.

2.3. Kent Haberlerinin İçeriği

İster belediye muhabiri, ister kent muhabiri olarak tanımlansın, İstanbul'da kentleşme alanında çalışan gazetecilerin odağında İstanbul bulunmaktadır. İstanbul'da yaşanan değişim, dönüşüm, yerel yönetim uygulamaları gazetecilerin temel çalışma konularıdır. İstanbul'un en temel sorunlarından biri ulaşım. Ulaşım ile ilgili yapılan bir haber, İstanbul ölçeği ile sınırlı kalsa da, çok fazla okuyucuya ulaşır, takip edilir. Belediyelerin verdikleri hizmetler, her ne kadar sadece kendi coğrafi sınırlarını ilgilendiriyor gibi görünse de, diğer belediyeler tarafından modellenir, takip edilir. Danimarka'da kent içi ulaşımında bisiklet kullanımının artması haberleri¹¹⁸, New York'ta LGBTİ haklarına yönelik kimlik uygulamaları¹¹⁹, Amsterdam'a kadın bir belediye başkanı seçilmesi¹²⁰ gibi haberler Türkiye gündeminde konuşulmaktadır. Öte yandan küresel iklim değişikliği, karbon emisyonları, atık politikası gibi yerelden küresele uzanan sorunlar da kent haberciliğinin uluslararası arenaya taşınan yüzüdür.

Yerel yönetim uygulamalarının, kentsel politikanın yanı sıra son dönemlerde rant da habercilerin ilgilendikleri konuların başında gelmektedir. 2012 yılında çıkan 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun, 5366 sayılı Yenileme Kanunu gibi yapı stoğunu yenilemeyi ve değişimin önünü açan, inşaatı destekleyen uygulamalardır. Türkiye'nin birçok noktasında ama öncelikli olarak İstanbul'da başlayan kentsel dönüşüm yıkımlarında onlarca mahalle, konut hakkı, barınma hakkı, mülkiyet hakkı, yerleşme ve seyahat özgürlüğü gibi bir sürü temel hak

¹¹⁸ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kopenhag-da-yollardaki-bisiklet-sayisi-araba-sayisini-gecti/697867>

¹¹⁹ <https://odatv.com/3.-cinsiyet-resmen-basliyor-31121855.html>

¹²⁰ https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44638064?ocid=socialflow_twitter

ve özgürlük göz ardı edilerek yıkılmıştır. İstanbul’da 5366 sayılı kanun kullanılarak ‘yenileme alanı’ ilan edilen Sulukule, Tarlabası, Süleymaniye ve Fener-Balat-Ayvansaray mahalleleri ile 6306 sayılı Afet Yasası ile riskli alan ilan edilen onlarca mahalle haberlere konu olmuştur. Oysaki 5366 sayılı yasanın uygulama sahası olan Sulukule ile 6306 sayılı Afet Yasasının uygulama sahası olan Fikirtepe’de kentsel dönüşüm büyük bir beklentiyle başlamıştı.

Kentsel dönüşüm politikasının temelinde yer alan kurumlardan bir tanesi TOKİ’dir. TOKİ kent rantının yüksek olduğu ilçelerde ve sahil kesimlerinde merkezi hükümetin rant toplama aracı haline gelmiştir. Sahil bölgelerindeki belediyeler yetkilerini Kültür ve Turizm Bakanlığı ile paylaşmak zorunda kalmıştır. 2011’de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kurulmasıyla kentsel planlama yetkileri bakanlığa aktarılmıştır. 2012’de afet riski taşıyan yerlerdeki kentsel dönüşüm projeleri Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlanmıştır. Örneğin İBB tarafından Fikirtepe’de yürütülen kentsel dönüşüm projesi bir gecede merkezi hükümete bağlanmıştır.¹²¹

Türkiye’nin bir deprem ülkesi olduğu gerçeği, yurdun her bir tarafında yaşanan depremler yapı stoğu konusunda toplumda tedirginliğin oluşmasına neden olmuştur. Özellikle 17 Ağustos 1999’da yaşanan 7.4 büyüklüğündeki Marmara depremi toplumdaki en büyük travmalardan biridir. Depremin hemen ardından yapılan yayınlar ve haberler hala akıllardadır. İrfan Erdoğan ve Korkmaz Alemdar depremin haberde işleniş biçimine yönelik şu ifadelerle yer vermişlerdir.¹²²

Popüler medya tarafından ele alınan ve o sırada popüler olan ve yeniden oluncaya kadar uzun bir süre unutulmuş popüler ölümlerden biri depremler ve inşaat çökmeleridir. Deprem baba evde oturan insanlara ya yanlış sorumlu ya umut verir. Medya akbabaları üşüşürler cesetlerin ve acı çekenlerin üzerine. Gerçek gözyaşlarına timsah gözyaşları eklenir. Yeniden yapılandırma sermayesi de timsah gözyaşlarıyla gülümserler. Kapitalizm felaketten de büyük

¹²¹ Savaşkan, s. 92-93.

¹²² İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, Popüler Kültür ve İletişim, Erk yayınları, 2005, 2. Baskı, Ankara, s. 194-198.

arsalar ve bu, popüler bilinçte yardım olarak işlenir. Popüler medya, adalet sistemi, meclis ve hükümet sadece kıyıların peşkeş çekilmesi değil, kıyıların doldurulması ve oradan yol geçirilmesiyle yaratılan sorunların ve elde edilen trilyonluk rantların ve ücretlerin elde edilmesi üzerinde durmaz. Durduğunda da yansıtılan gerçek özel çıkarlar şekillenmiş gerçektir.

Medyada İstanbul'un depreme ne kadar hazır olduğu, deprem toplanma alanları, deprem sırasında ve sonrasında yapılacaklar, afetler konusunda bilinçlenmeye yönelik konular sıklıkla işlenmektedir. 24 Eylül'de Silivri merkezli 4.7 ve 26 Eylül'de 5.8 büyüklüğünde yaşanan orta şiddetli depremler, olası İstanbul depremini yeniden gündeme getirmiştir.

Bu bağlamda haberlerde 'deprem' kaygısının kullanım biçimi sorgulanmalıdır. Özellikle İstanbul'da deprem senaryolarına yönelik haberlerin sürekli üretilmesi,¹²³ uzmanlardan alınan görüşler mevcut yapı stoğunun yenilenmesi önerilerini öne çıkarmaktadır. Bu bakış açısı, yasal zeminleri yetersiz ve öncelikli olmadığı halde birçok mahallenin yıkımına meşru zemin hazırlamış, inşaat sektörünün hareket kabiliyetini arttırmıştır. Kentsel dönüşüm, zeminin kötü, yapı stoğunun eski olduğu Avcılar ilçesinde değil, yoğun olarak Bağdat Caddesi, Boğaz öngörünümünde yer alan mahallelerde yapılmıştır. Konut üzerine haber üretilirken, barınma ve mülkiyet hakkı, sağlıklı bir sosyal çevrede yaşama hakkı, kent kültürüne dair başlıklar görmezden gelinmiş, özellikle bu sorunlarla mücadele eden vatandaşlar yalnız bırakılmıştır.

¹²³

<https://www.haberturk.com/dikkat-yeni-arastirma-istanbul-un-denize-yakin-ilcelerinde-deprem-tehlikesi-artti-haberler-2522256>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENT ÜZERİNE ÇALIŞAN GAZETECİLERİN GÖRÜŞLERİ

Basında uzmanlaşmanın bir görünümü olarak kent/belediye haberlerinin nasıl üretildiğini görmek, İstanbul'daki dönüşüme tanıklık etmek amacıyla gazetecilerin izlenim ve deneyimleri kayıt altına alındı. Yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılarak 9 uzman muhabir ile görüşüldü.¹²⁴ Görüşme yapılan gazeteciler bu alanda üretim yapma sıklıkları ve bu alanla sınırlı çalışmaları nedeniyle seçildi.¹²⁵ Yapılan görüşmelerde gazetecilere alanda takip ettikleri isimler, önerileri, rakip gördükleri isimler de soruldu. Listedeki iki gazeteci görüşme yapmayı kibar bir dille reddetti. Görüşme yapılan gazetecilerin isimleri de, kurumları da gizlendi. Bu durum, kendilerini daha rahat ifade edecekleri düşüncesiyle görüşme öncesinde kendilerine belirtildi. Buna rağmen mülakatlar sırasında gazetecilerin çoğunun kendilerini ifade etmekte kısıtlı davrandıkları görüldü. Birbirinden farklı kurumlarda çalışan gazetecilere aynı sorular soruldu. Gazeteci seçiminde herhangi bir ideolojik ve kurumsal yakınlık gözlemlenmedi. Yapılan görüşmelerde gazetecilerin kişisel ve mesleki bakış açıları, kenti algılama biçimleri, haber üretim süreçleri, sektörel kaygıları tespit edilmeye çalışıldı. Kişisel deneyimler ve İstanbul üzerine anlatılara da yer verildi.

Bu alanda üretim yapan muhabirlerin daha çok sol ve muhalif eğilimli yazılı basın kurumlarında istihdam edildiği görülmektedir. Televizyon haberciliğinde bu alana verilen önem kısıtlıdır, haberler çoğunlukla yazılı basında yer bulduktan sonra görüntülü basında işlenmektedir. Bu nedenle televizyonlarda kent haberciliği alanında

¹²⁴ Bkz. Ek1- Gazetecilere yöneltilen sorular, s. 101-102.

¹²⁵ Bkz. Ek 2- Görüşme yapılan gazetecilerin özellikleri, s. 103.

uzman muhabirler istihdam etmemekte, olayın/haberin önemine göre bir muhabir haberi yapması için yönlendirilmektedir.

Çalışmada İstanbul gazetecilerinin seçilmesinin nedeni, çalışma ve ulaşma kolaylığının yanı sıra imar hareketliliğinin ve rant gelirlerinin en yüksek olduğu ilin İstanbul olmasıdır. İstanbul dışında, belediye ve kent odaklı konularda çalışan Ankara'dan da birkaç isim bulunmaktadır. Öte yandan İstanbul'da görev yapan kent muhabirlerinin, kent suçlarının ve inşaatın yoğun olduğu Trabzon, Diyarbakır, İzmir, Muğla gibi illerde yaşanan gelişmelere ilişkin de haber ürettiği görülmektedir. Ayrıca yerel muhabirlerin konuyla ilgili üretimleri büyük bir önem taşımakta, konuyu ana akım medyanın gündemine taşıyabilmektedir.

3.1. Kavramsal Olarak Kent Muhabirliği

Tez çalışması boyunca, kent üzerine haber üretimi yapan gazetecilerin kendi uzmanlık alanlarını betimlerken kullandıkları ifadeler temel alınmıştır. 'Adliye', 'polis', 'bölge' muhabirliği gibi nokta muhabirliğinde kullanılan ortak ifadelerin aksine, bu alanda daha değişken tanımlar kullanılmaktadır.

3.1.1. Belediye/Kent/Ekoloji Muhabirliği Alanları

Gazetecilerde yapılan görüşmelerde 'Gazetecilikte çalışma alanınızı nasıl tanımlıyorsunuz', 'Çalışma alanınız nedir' gibi sorular yöneltilerek, gazetecilerin kendilerini tanımlaması istenmiştir. Bu soruya kent, belediye, genel şeklinde yanıtlar alınmıştır. Bu bağlamda en dikkat çekici unsur, 'Belediye muhabiri' kavramının giderek yerini 'Kent muhabiri' kavramına bırakmasıdır. 20 yıldan fazla meslek deneyimi olan ve artık daha çok masabaşında üreten gazeteciler kendilerine 'belediye muhabiri' derken, genç kuşak muhabirler kendilerine 'kent muhabiri' demektedir.

G2 Ben kendimi kent muhabiri olarak tanımlıyorum. Çünkü belediye muhabiri eski bir tanım. Belediye ağırlıklı olarak çalışıyorum ama yaptığım şey artık belediye sınırlarını aştı. Aslında 30 yıldır belediye muhabirliği yapan da sadece belediye muhabirliği yapmıyor. Kent başka bir şeye dönüştü, işin içinde sadece belediye yok. Haber üretmemize neden olacak, karar süreçlerine etki eden başka kurumlar da var. Çok daha geniş bir iş. İktidar bile bu işin içerisinde. Çok da politik bir iş haline geldi.

G7 Kendimi çevre ve kent muhabiri olarak tanımlıyorum. ‘Belediye muhabiri’ tanımını kullanmıyorum çünkü benim için ‘belediye’, nokta muhabirliği anlamına geliyor. Yani adliye muhabiri gibi, ‘belediyede duran’ anlamında. Ben öyle bir muhabir değilim. Belediyeye de gidiyorum ama kentle ilgili haberleri de yapıyorum. Eski kuşaklar döneminde çok fazla muhabir vardı ve her yere bakan bir muhabir vardı. Şimdi internetle birlikte, kadrolar çok daraldı. Birçok muhabir birçok işi yapıyor. Bundan kaynaklı olarak, bence nokta muhabirliğinin olduğu yerler azaldı. Ama eskiler hep noktada oldukları için kendilerini nokta muhabiri olarak görüyorlar.

Daha deneyimli muhabirler ise ‘belediye’ tanımlamasının kendilerini daha iyi ifade ettiğini düşünmektedirler. Kent muhabirliğinin ‘daha popüler’, ‘kulağa daha şık’ gelen bir ifade olduğunu, gençlerin bu nedenle kullanmayı tercih ettiklerini düşünmektedirler.

G3 Bana göre, ‘belediye muhabirliği’ aslında ‘kent muhabirliğini’ kapsıyor. Belediye muhabirliği kavramının tercih edilme nedeni belediyenin çok büyük bir kamu kaynağını kullanıyor olması. Belediyenin faaliyetleri, icraatları kentteki pek çok alanı etkiliyor. Yani çevresini de etkiliyor, alt yapıyı da etkiliyor, hizmetleri de etkiliyor. Onun için burada belirleyici olan ‘belediye’. Sadece bütçesiyle değil yarattığı rantla da kente damga vuruyor. Plan değişikliklerinden tut da yapılan ihalelere kadar her şeyi yönlendiren belediye. Onun için ‘kent’ kavramı aslında çok kapsayıcı gözükse de asıl belirleyici belediye. Çünkü parayı o yönetiyor.

G5 Kent muhabirliği diye bir tabiri yeni duyuyorum. Bizim zamanımızda böyle bir kullanım yoktu. Belki daha dillere pelesenk olmadı ama belediye muhabirliği pelesenk olmuş, kabul görmüş bir kullanım. Gençlere öyle demek daha süslü geliyor, havalı geliyor. Oysaki o alanın bir dili vardır, tabirleri vardır.

3.1.2. Kent Muhabirliğinin İvme Kazandığı Dönemler

Belediye/kent muhabirliği medya kuruluşlarında gerek siyasi gerekse ticari ilişkileri zedeleyebildiği için kolay tasarruf edilen alanlardan biri olduğu görülmektedir.

Haber malzemesi her dönem olsa da, popülerliğini her zaman koruyamamaktadır. Bazı kurumlarda kent haberleri kesintisiz ve düzenli olarak üretilse de, bu alanın her zaman popüler bir alan olmadığı görülmektedir. Farklı yayın kuruluşlarından kişilerle yapılan görüşmelerde, alanın yükseldiği dönemler benzer şekilde ifade edilmiştir. Örneğin anlatımlardan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İBB Başkanı olduğu dönem ile birlikte belediye alanına ilginin arttığı görülmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesinde çalışanlar, Erdoğan döneminde, basın odasında yer bulmakta zorlandıklarını anlatmaktadır.

G1 Tayyip Erdoğan Refah Partisi'nden Belediye Başkanı olduğu dönemde şefim ve yazı işleri müdürüm 'seni belediye muhabiri yapıyoruz' dediler. 'Ben siyaset yapmak istiyorum, kanalizasyon haberi mi yapacağım' diye iki gözü iki çeşme ağlamıştım. Onlar bana 'Biz sana çok büyük bir alan açıyoruz, sen farkında değilsin' dediler. Ben siyaset haberleri yapmak istiyorum diye belediye muhabiri olmaya itiraz ederken karşımda geleceğin cumhurbaşkanı duruyormuş. Ben onu o gün göremiyordum. Onunla birlikte ülkenin kaderi değişti. Ben de onunla birlikte izlemiş oldum.

G4 Malzeme hep var. Daha ileri ya da geri gitmedi. Eskiden gazetede İstanbul Şehir sayfaları olurdu, haberlerim daha çok girerdi. Yerel şeyler, ilçeleri ilgilendiren şeyler bile girerdi. Ancak şimdi maliyetler arttığı için sayfa sayısında kısıtlamaya gidiliyor, daha az elemanla çalışma yoluna gidiliyor.

G5 Bu alan eskiden daha popülerdi. Eskiden çok daha esaslı işler çıkardı. Çünkü eskiden bazı kurumlar değil bütün kurumlar bu tür nokta muhabirliğinin olduğu yerlerde (valilik, emniyet, belediye, hastane vs.) eleman istihdam ederdi. Onlar da birbirleriyle yarıştı. Ortaya vurgun, yolsuzluk gibi ciddi haberler çıkardı. Şimdiki gibi kuru bir 'imar planı geçti', 'Basın toplantısı düzenledi, şunu dedi, bunu dedi' haberi değil yani. Eskiden araştırma yapıldı.

Belediye ve kent haberlerinin trendini sorgularken verilen yanıtlardan bir tanesi de Gezi olaylarıdır. Kent ve çevre üzerine toplumsal duyarlılığının artması, bu alanda üretilen haberlerin sıklaşması ve alanla ilgilenen muhabirlerin artmasının alanın yükselmesine neden olduğu görülmektedir. İnşaat sektöründeki yavaşlama, kentin popüler noktalarına yönelik müdahalelerin eskisi kadar olmaması ve haberin sunulacağı mecraların azalması gibi etkenler nedeniyle kent haberlerinde yeniden bir daralma görülmektedir.¹²⁶

¹²⁶ Tez yazım sürecinde en önemli gelişmelerden bir tanesi Ekrem İmamoğlu'nun İBB Başkanı seçilmesi olmuştur. 17 yıllık uzun bir sürecin ardından İmamoğlu gibi siyaseten çok bilinmeyen, genç bir

G6 Ben kent, ekoloji olaylarına verilen önemin çok eskiye gitmediğini düşünüyorum. Bir dönem arşivlere girip Bedrettin Dalan zamanında yapılan Tarlabası yıkımlarını inceledim. Tarlabası'nda dönüşüm olduğunda o konuyu işleyen tek bir Cumhuriyet vardır mesela. Hürriyet, Milliyet ona çok az vakit ayırmıştır. Onlar da daha çok projeyi öven, proje nasıl güzel olacak şeklinde bakıyorlar. Radikal gazetesinin çıkışı önemlidir.¹²⁷ (Kent haberciliği) 2010'da falan başlayan bir serüvendir. Geriye gitmez. Gezi öncesi ve sonrasında bir yoğunluk var. Taş çatlasın 2015 belki 2016 en fazla. O süreden sonra da bu alanlar daralmaya başlıyor.

G2 İktidarın çok "proje" bir iktidar olması, İstanbul özelinde çok yoğun değişiklik yapmalarına neden oldu. 17 yıldır İstanbul'un altını üstüne getirecek bir sürü mega projelerle gündeme geldiler. Gündemlerinde hep İstanbul var. Bunlar ister istemez medyanın gündeminde olmasına sebep. Gezi'nin de çok büyük katkısı oldu. Gezi'den sonra kent haberciliği yükselişe geçti. Nasıl Ergenekon davasından sonra adliye muhabirliği yükseldiyse, Gezi'den sonra nerede bir park imara açılrsa, nerede bir ağaç kesilse haber olur haline geldi. Gezi'nin olmasının sebebi de iktidarın İstanbul üzerindeki o çok büyük mega projeleriydi. Bunlar birbirinden nasıl ayrılır, hangisi önce, ne sonra oldu bilmiyorum ama Gezi ve AKP'nin İstanbul üzerindeki çılgın projeleri bizim haber ürettiğimiz alanı bayağı bir görünür hale getirdi, ihtiyaç duyulan bir alan haline getirmeye başladı.

3.1.3. Kent Haberlerinin Gündemdeki Yeri, Alana Verilen Önem

Görüşülen bütün muhabirler, diğer alanlarda çalışan muhabirlerle kıyaslama yaparak, iş kaygısı, haberlerinin yer bulmaması gibi ortak sorunlara değinmişlerdir. Kent haberlerinin diğer haber türlerine göre daha kolay vazgeçilebilir, daha az yer bulan, ilk sayfalarda daha az görülen bir yaklaşım içerisinde olduğunu belirtmişlerdir.

G2 Her gazetenin mutlaka polis, adliye muhabiri vardır ama her gazetenin bir belediye muhabiri olmuyor. Polis, adliye olmazsa olmaz, biz olmasak da oluruz. (Haberlerine yeterince önem verildiğini düşünüyor musun sorusuna -duraksayarak-) Yani... Evet, haberlerime yer veriliyor. Medyada emlak bölümü -ki ben 'proje haberciliği' diyorum- daha çok yer buluyor. Ama o proje aleyhinde, projelerin mağdurlarının yer aldığı hikayeler genel medyada daha az yer buluyor.

G6 Kent çevre haberlerine verilen önem çok az. Örnek verirsem, bana söylenen şu: Olabildiğince kent ve çevre haberlerine zaman ayırma. Onun yerine 'siyaset

figürün başkan seçilmesi İBB'yi yeniden odak noktasına taşımıştır. İBB Basın Danışmanlığında görev yapan bir personel 'basın odasının yeniden eski günlerine döndüğünü, yine oturulacak masa bulunamaz' hale geldiğini ifade etmiştir.

¹²⁷ 1996 yılında yayın hayatına başlayan Doğan Holding'e ait Radikal gazetesi 2014 yılında yazılı, 2016 yılında ise internet yayıncılığına son verdi. Radikal gazetesinde kent haberlerinin yanı sıra polis-adliye, kültür-sanat, spor haberlerinde de alanlarında uzmanlaşmış muhabirler görev yapmıştır.

haberleri gir' diyor. Ben de bunu reddediyorum. Yönetime tepki gösterdim, öyle geri adım attılar.

G5 Mevcut yönetim bu tür haberlerin sunumundan yana değil. Hatta hiç olmasa daha iyi olur diye bakar. Eskiden herkes belediyeye bakardı. Çünkü belediyenin aldığı her karar herkesi ilgilendiriyor. Su zammı, doğalgaz, arıtma tesisi, çevre düzenlemesi, ulaştırma... bu konular herkesi ilgilendiriyor. Ama artık konu edilmiyor. Eskiden olayın arka planının peşine düşerdin. Şimdi kimse perde gerisi ile ilgilenmiyor. 'Ekmek zammı olmayacak' haberi çıkıyor, kimse niye olmayacak diye sormuyor. Millet de okumak istemiyor okumuyor da.

G9 Gazetelerin şu anki pozisyonlarından kaynaklanan bir gerileme var diyebilirim. Gazeteler gerçekten haber verse, bugün belediye'deki yolsuzlukları ya da belediye'deki akçe ilişkileri sadece Cumhuriyet, Birgün, Evrensel gibi gazeteler değil Hürriyet'ten tutun da bütün gazeteler yazsa... Yani aslında ana akım da yazabilir, yandaş medya da yazabilir. Ama şu anda maalesef böyle bir habercilik yok. Şu anda bir tarafta iktidarın medya organları, diğer tarafta iktidardan korkan medya organları var. Bir de muhalif basın olarak tarif edilen – ki ben bu muhalif basın kelimesini hiç sevmiyorum- basın var. Bir kere gazetecilik halk için yapılır, halkın mutluluğu için yapılır, halkın cebinden çıkan paranın hesabını sorabilme yeteneğidir gazetecilik. Onu sorabiliyorsanız gazetecilik yapabiliyorsunuz, onu soramıyorsanız da zaten başka bir şey yapıyorsunuzdur.

3.1.4. Uzmanlık Alanı Olarak Kent Muhabirliği

Yapılan görüşmelere göre gazetecilikte uzmanlık alanlarında istihdamın giderek daraldığı görülmektedir. Medya kurumlarında eskiye oranla daha az sayıda muhabirin istihdam edilmesi, bir muhabirin birçok alanda üretim yapması/yapmak zorunda bırakılması ihtiyaç duyulan birçok alanda yüzeysel haberlerin üretilmesine neden olmaktadır. Eleman yetersizliğinin yanı sıra haberin hızla üretilme çabası, çabuk tüketilmesi(gündemden düşmesi), sosyal medya kullanımı ve yurttaş gazeteciliği gibi gelişmeler nedeniyle merkezde, özellikle de masabaşında üretim yapan editörlere daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Gazeteci G4 uzmanlaşmaya yönelik düşüncelerini şu sözlerle aktarmaktadır:

G4 Mesleki uzmanlaşma güzel bir şey. Ama gazeteci kendini uzmanlık alanı ile sınırlayamaz. Mesleğin tabiatına aykırı. Yolda herhangi bir habere denk geldin, bu benim alanım değil, deme şansın var mı. Bence gazetecilikte uzmanlık, tıptaki gibi, bunu senden başka kimse yapamaz gibi bir şey değil. Uzmanlık alanı senin yoğunlaştığın ve konuya hakim olduğun dal anlamına gelir. Ne kadar çok sahadaysan, ne kadar vaka gördüysen o kadar uzmanlaşırsın.

Kent muhabirliğinde üretim yapan muhabirlerin idare hukuku ve mimari alanlarda birikimli olduğu görülmektedir. Mimarlık, şehir plancılığı, inşaat, çevre, orman ve peyzaj mühendisliklerinin yanı sıra arkeoloji ve sanat tarihi alanları da ilgi alanlarına girmektedir. Öte yandan imar mevzuatı ve idare hukuku da kent muhabirlerinin uzmanlaşmak zorunda oldukları alanların başında gelir. Gazetecilerin kendilerinin uzman olarak nitelendirilme sebeplerini ‘dile hakimiyet’, ‘özel haber üretebilme’, teknik veya hukuki metinleri doğru aktarabilme olarak sıralamaktadır.

G2 Mesleki dile hakimim. ‘Emsal’¹²⁸ kavramının ne olduğunu anlamam için ‘Google’lamam gerekmiyor. Haber üretmenin yanı sıra o konuda fikir de üretmeye başlıyorsun. ‘Buraya bu tüneli yapıyorlar ama tünel buradan çıksa, şöyle olsa diye’. Adliye muhabirinin olaylarda hakim gibi, savcı gibi düşünmesi gibi... Sen de mimar gibi, belediye bürokrati gibi bakmaya başlıyorsun. Bu hastalıklı bir durum ama kendini uzman hissettiriyor.

G1 1999 Marmara Depremi’nden önce ‘olası İstanbul depreminde yaşanacaklar’ konulu bir haber yaptığımda, ‘ortada böyle bir şey yok, felaket tellallığı yapmayalım’ diyerek haberimi kullanmadılar. Üçüncü sayfa güzelleri varken böyle bir gerçeklik ile niye insanların midelerini bulandıralım diye düşündüler. Ama bir gerçektir, insanlar bu şekilde bilinçlendirilseydi, daha az hasarla atlatabilirdik. Deprem bölgesine yıllarım geçti, konudan bihaber bir sürü muhabir ne konuyu anlıyor ne doğru aktarıyordu. Zamanla farkındalık arttı, pek çok muhabir pek çok şey öğrendi. O noktada ‘uzman muhabir’ farkını gösteriyor. Diğerlerinden ayrılıyorsun.

G6 Mesleğinde iyi işler yapmak istiyorsan mutlaka –mesela- Çevre Etki Değerlendirme(ÇED) raporlarını iyi okumak zorundasın, imar mevzuatına hakim olmak zorundasın, mahkeme kararlarını iyi okumak zorundasın. Vaka göre göre artık 5 sayfa süren mahkeme kararının sadece 1 sayfasını okuyarak haber çıkarman daha kolay oluyor. Bu da giderek senin o alana daha hakim olmanla alakalı. Bunun iyi tarafı şu: uzmanlık... Daha derinlemesine bakmana faydası oluyor.

G3 Kişinin bu alanı anlayabilmesi için bu alanda yeterince bir birikim sağlamış olması lazım. Bir plan değişikliği yapılıyorsa, bu plan değişikliğinin neden yapıldığını sorgulaması gerekir. Bu imar planı değişikliği ile birisine rant sağlanıyor mu, bir çıkar sağlanıyor mu, kendisine siyasi kimliğinden dolayı mı böyle bir ayrıcalık sağlanıyor, bunları sorgulaması lazım.

G8 Meslekte daha yeniyim, uzmanım diyemem ama çalışma alanım belediye ile sınırlı. İlgi alanım nedeniyle sokakta yürürken bile kaldırıma ona göre bakıyorum. Engelliye uygun mu diyorum, bundan haber çıkar mı diye geçiyor aklımdan. *(Kendinizi bu alanda geliştirmek için ne yapıyorsunuz?)* Sonuçta çok

¹²⁸ Emsal: Katsayı, oran. Bir arsa üzerinde yapılabilir maksimum inşaat alanının parsel alanına oranıdır. Kat alanı katsayısı: Bir arsaya yapılabilecek toplam net inşaat alanı. Yapının bütün katlardaki alanları toplamının, parsel alanına oranından elde edilen sayı. Belediye Terimleri Sözlüğü 2017, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Editör Prof. Dr. A. Azmi Bilgin, İstanbul, 2017, s. 169.

vaktimiz yok, ne kendimizi geliştirmeye ne de okumaya. Bir haber yazarken, daha çok Google'dan konu üzerine önce çalışılmış mı, haber yapılmış mı diyerek bilgi topluyorum. Mükünse gidip bakıyorum.

Gazetecilerin tartıştığı kavramlardan bir tanesinin 'tarafsızlık' kavramı olduğu görülmüştür. Gazetecilerin doğadan, kentten ya da sermayeden yana olan tavırları haberlerine yansımaktadır. Sorular arasında 'tarafsızlığa' yönelik doğrudan bir soru olmasa da gazeteciler anlatılarında sık sık 'taraf olma' kavramına başvurmuştur.

G1 Tarafsız gazetecilik lafını sorguluyorum. Tarafsızlık ne demek, doğru bir şey mi? Ben insandan tarafım, haksızlıktan tarafım, net 'tarafım'. Bir zamanlar dilimize pelesenk ettik ama hayır! Bir yerde çocuklara tecavüz ediliyorsa ben tarafım. Benim bir dünya görüşüm var. Bu dünya görüşü taraf olmayı gerektiriyor. Kendimle barışık olmam için, aynaya bakabilmem için buna ihtiyacım var. O haber yayınlanır yayınlanmaz, ama ben yayınlanması için elimden geleni yaparım.

G2 Ben olaya tamamen İstanbul tarafından bakıyorum. İnsandan da doğadan da bakmıyorum, İstanbul'dan bakıyorum. Bir karar, plan, proje vs. her ne ise insanı ya da doğayı nasıl etkiler diye değil İstanbul açısından nasıl bir sonucu olur diye yola çıkarak haber yapıyorum.

G4 Ben gazetecilerin siyasi görüşünü ortaya koymasından yana değilim. Patron beni ilgilendirmiyor. Sadece adaletli olması ve vicdanının sesini dinlemesi lazım. Önyargıdan uzak olmalı. Seninle aynı siyasi çizgide değil diye bir liderin başarısını, yaptıklarını göz ardı edemezsin. (Recep Tayyip Erdoğan'a atıfta bulunarak) O zaman da bu liderin büyümesine şaşırırsın, 'bu da nereden çıktı' dersin. Bugün bu iktidar var, yarın diğeri. Ben her gelen iktidardan yana mı olayım yani. Bu meslekte gerçekten tarafsız bir göz olmak lazım.

G7 Artık öyle bir dönemde yaşıyoruz ki, özellikle çevre ve kent konusunda, politik olarak algılanıyor. Gezi'de bile Gezi'den yana olmak bir politiklik meselesi. Halbuki Gezi bence bir iki ağaç meselesi. En başta yaşadığın alandan, doğadan, ağaçtan, yaşam alanlarından ve öncelikle insandan yana olmak gerekiyor. Bir çevre ve kent muhabirinin ağaç kesilmesini onaylaması bana enteresan geliyor. Belki bu fazla duyarlı ya da taraflı bulunabilir. Artık ağaç kesmeye karşı çıkmak bile bir taraflılık oldu.

G8 Gazetecilerin kendi içindeki muhalifliği bile habere yansıtmaya çalıştıklarını düşünüyorum. Tamam iktidarı sevmiyor olabilirsin, ama hiçbir şey mi yapmıyor. Yapılan onca projeyi, yolu, kente sağladığı katkıyı nasıl görmezden gelirsin. Bize yandaş diyip saldırıyorlar, ben devletten yanayım, iktidara yakın hissedebilirim ama onların da yanlışlarını da söylerim. *(Yanlış yazabiliyor musunuz)Gülerek-* Zor. Geçmez yani, o nedenle uğraşmam.

3.1.5. Mesleki Rekabet

Mesleki rekabet konusunda hemen bütün muhabirler aynı fikirde. Görüşme yapılan muhabirler alanda bir rekabet olmadığını hatta dayanışma olduğunu düşünüyor.

Deneyimli isimler basın odasının ve sektörün birbiriyle yarışır halini anlatıyor.

G4 Alanda şu anda rekabet yok, hatta ortak çalışma var. Bu çok acı ve kötü bir şey. Rekabet haber kalitesini arttırıyordu, haberi çoğaltıyordu. Eskiden fotoğraf altı yazarken, ‘Şu adamın adı neydi’ diye birbirimize sormaya utanırdık. Bir fotoğraftan 10 tane de çeksen birini istemezdik. Bu ayıp bir şeydi. Kişinin kendini yetiştirmesine engel oluyor.

G5 Eskiden rekabet vardı rekabet! Şimdi kimse kimseyle rekabet etmiyor. Herkes ‘Ajans haberi geçsin biz de onlardan alalım’ diye bakıyor. Burada bile ben haberi geçersen, diğeri geçmiyor. Bana soruyor ne zaman geçeceksin, neyi geçeceksin. Ona göre kendi ya özel bir iş çalışıyor ya da yatıyor.

G3 Son yıllarda rekabet tamamen kalktı, yok oldu gibi bir şey. Eskiden çok daha iyiydi. Çünkü atlatma haber denilen bir yarış vardı. Belediyedeki basın odasında oturacak yer bulunmazdı. Bir de muhabirler nasılsa bizde girmez diye, duysa bile ilgilenmeyebiliyor. Onun için rekabet ortadan kalkıyor, zayıflıyor.

G7 Gazetelerde ilk vazgeçilen çevre muhabirleri oluyor, sonra belediye. Belediye sürgün yeri olarak görülüyor. Ya işten çıkarılıyor ya da başka alana yönlendiriliyor. Çevre alanında çalışan yok zaten, Cumhuriyet, Birgün ve Evrensel. Sözcü bile çevre yapmıyor mesela, herhalde önemsemiyor.

3.2. Haber Üretim Süreci

Gazetecilerin haber üretim süreci, kendi mesailerini de belirleyen faktörlerin başında gelmektedir. Uzmanlaşma ve deneyim arttıkça muhabiri başka alanlarda çalıştırmanın zor olduğu görülmektedir. Öte yandan kısıtlı sayıda muhabirin görev yaptığı kurumlarda, muhabirler başka alanlarda da çalıştırılmaktadır.

Kent ve belediye muhabirlerinin rutin işleri arasında, İBB Meclisi ve ilçe meclislerinin takibi yer almaktadır. Kimi zaman binlerce sayfayı bulan Meclis raporlarını okumak haftalar alır. İstanbul’da yapılan imar değişiklikleri, ihaleler, Resmi Gazete’de çıkan kararlar hepsi kent ve belediye muhabirlerinin ilgi alanındadır. Kentin

herhangi bir yerinde meydana gelen bir hareketlilik, kente ve doğaya yönelik saldırı, eylem hatta panel ve söyleşiler de kent muhabirlerinin takip ettiği olaylardır.

Deneyimli muhabirlerin haber üretimlerinin genellikle kendi kararları doğrultusunda olduğu görülmektedir. Gazeteciler, gazetede haberlerine yer ayrılması, nasıl içerikte ve ne kadar uzunlukta bir haber yazmayı planladıklarını bildirmek amacıyla merkeze bilgi vermektedirler. Genç muhabirlerin haber üretiminde merkezin yönlendirmesinin daha fazla olduğu görülmektedir.

3.2.1. Haber Merkezi ile İlişkiler

Kent muhabirleri bir olayı haberleştirmek istedikleri andan itibaren geçirdikleri süreçleri, haber merkezi olan ilişkilerini, haberi şekillendiren kendilerinden başka kişilerin etkisini şu sözlerle anlatmaktadır:

G7 Bana bir haber geldiğinde heyecanlanıp Genel Yayın Yönetmenimle paylaşıyorum. Bu konuda şanslıyım, onunla paylaşabiliyorum. Bazen yoğunluktan uygun olmaz, o zaman da gider Haber Müdürü'ne anlatırım. O hiç heyecanlanmaz. *(Gülüyor)* Teknik bir konuysa mutlaka birine danışıyorum, inşaat mühendisi olur, çevre mühendisi olur...

G4 Merkeze haftada birkaç kez gidiyorum. Ama mutlaka ararım, ne yapacağımı söylerim ki gazetede ona göre yer ayrılsın. Ben de boşa uğraşmayayım. Bazen buradan merkezdeki gündemi yakalayamıyoruz. Elimizdeki çok önemli olduğunu düşünüyoruz ama meğer gazetenin gündemi başka. Bazen şefin arayıp istediği haberler de oluyor. Gündeme göre talep edebiliyorlar.

G8 Burada bir rutin var, önümüze gelen, meclisten geçen malzeme belli. Onun dışında ben insan hikayeleri yapmayı seviyorum. Onları da ne zaman istersen kullan. Gündem sakinse, boşsa daha önceden hazırladığım haberi veriyorum. İtfaiye haftası ise mesela itfaiye üzerine önceden bir şeyler hazırlıyorum, o gün gönderiyorum.

3.2.2. Masa Başı Üretim ve Sahada Üretim

Muhabirlerin birbirlerini örtük bir şekilde eleştirdikleri konulardan bir tanesinin haber üretim biçimi olduğu görülmüştür. Bu alanda çalışan muhabirlerin bir kısmı masabaşında, habere konu olan yere gitmeden, harita ve tapu kadastro sistemlerini

gösteren planlar üzerinden haber yapmaktadır. Google Earth, Maps gibi uygulamalar bu yöntemi olanaklı kılmaktadır. Görüşmelere göre genç kuşak gazetecilerin daha çok sahada, deneyimli gazetecilerin ise masabaşında üretim yaptıkları görülmektedir. Bu durum hem sahanın fiziksel olarak yorucu olduğunu hem de yaşın getirdiği deneyimle masabaşından dahi üretim yapılabilirdiğini göstermektedir.

G7 Gitmeden haber yapmak bana çok şey geliyor. Eskilerde bu çok var(*masabaşı üretimi kastediyor*). Onları kaldırıp oraya götüremiyorsun. Google Earth'ten bakıyor, oradan bakıyor, buradan bakıyor, çünkü o belki de hep belediyede masa başında çalıştı. Ama kent haberi bile olsa oturarak haber yapmak benim hiçbir zaman içime sinmiyor. Gitmeden bir haberi ne kurarım, ne taslak yazarım, ne fikir yazarım.

G2 Eskiden dışarı çıkıyordum, artık çok az çıkıyorum. Tercih değil şartlar bunu gerektirdi. Ama son yıllarda birilerinin 'masabaşı' diyerek küçümsediği haberleri yapmam lazım. İnsanlar aslında bizim yaptığımız masabaşı haber sayesinde haberdar oluyor. Sonra onun peşine düşüp devamını getiriyorlar. Ben haberi ilk yapan kişi oluyorum. Başka bir kişinin yaptığı bir haberin peşine düşüp ben de sahaya çıkabilirim. Ama benden beklenen özel haber üreten kişi olmak, o yüzden masa başında onları yapıyorum.

G6 Ben muhabir özelliğimi korumak istiyorsam, olabildiğince rutin işlerden kaçmaya çalışıyorum. 3-4 gün haber yapmadığımda, özel haber yapmadığımda bakıyorum ki o merakım, araştıran sorgulayan halim geri çekiliyor. Bir tür masa başına oturan ve editörlük yapan kopyala-yapıştır yapan bir eleman haline dönüşüyorum.

G4 Gazeteci herkesin baktığından başka bir şey görmektir. En çok sevdiğim şey rutinden özel haber çıkarmak. Adam haber kaynağını kullanarak özel haber yapmış, ama rutin bir işte özel haberi görebiliyorsan farklı bir gözle bakıyorsun demektir. Bu da ancak sahada oluyor.

3.2.3. Karşı Tarafa Sorma, Teyit

Görüşmelerde gazeteciliğin en önemli kurallarından 'cevap hakkı', 'teyit alma' gibi prensiplerin zedelendiği görülmektedir. Özellikle kamu kurumlarının, sorularına yanıt vermediklerini, cevapları uzun süre bekleterek haberin zamanında yayına girmesine engel olduklarını, haber yapacakları zaman tek taraflı kaynakları kullanmak durumunda olduklarını belirtmektedir. Kişilerin ise kimi zaman aleyhte buldukları haberin doğru ya da yanlış olmasına bakmadan dava yoluna gittiklerini, bunun bir korkutma yöntemi olarak haber üretim sürecini etkilediğini dile

getirmektedir. Deneyimli gazeteci G9 haberlerini hazırlarken olayın taraflarına yönelik tutumunu şu sözlerle dile getirmektedir:

G9 Karşı tarafta bile olsanız, hatta karşı taraf sizi düşman olarak bile görse doğru gazetecilik yapmaya çalışırsanız güveniyor. *(Aleyhte haber yapacağınızı söylüyor musunuz)* Haberlerimin büyük bölümünde, ulaşabileceğim herkese ulaşmışımdır. Bunu yazıyorum derim. Mesela İSPARK yolsuzluğunu yazmadan 15 gün bekledim. Cevaplamayınca yazdım. Ciddi konuları yazdığım zaman, karşı tarafın da görüşlerini alıyorum. Konuşmazlarsa konuşmadıklarını belirtiyorum haberde.

3.2.4. Haber Üretimine Ayrılan Zaman, Haber Üretme Sıklığı

Kent haberlerinde haberin büyüklüğü, veri incelemesi, olay yeri, çevre sakinleri ile görüşmeler gibi faktörler nedeniyle habere ayrılan zaman değişiklik göstermektedir. Ancak hemen her muhabirin günde en az bir haber yapmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Gazetecilerin çoğu rutin haberler üretmek durumunda kaldığını, özel haber için ise daha fazla zaman harcaması gerektiğini ifade etmektedir.

G7 Alana gideceksem bir günümü ayırıyorum. Masa başında bir dosyaysa, dosya çalışmam gerekiyorsa bayağı bir süre ayırıyorum. İnternette, Twitter’da gördüğüm bir şeyse, arayıp birkaç kaynaktan doğruluyorum, onu daha hızlı veriyorum. Her habere göre değişiyor ama her gün mutlaka haber yapıyorum.

G6 Haberi çok az zamanda üretiyorum. Olabildiğince haberi araştırmaya vakit harcamaya çalışıyoruz ama işte böyle olmuyor. Hemen hızlıca doğrulamak, görüş almak, çeşitlendirmek, taraflarıyla konuşmak, başka yönlerini ortaya çıkarmak için zaman ayırmaya çalışıyorum. Mesela bir habere bir hafta ayırmışlığım vardırıma 1 ay ayırmışlığım yoktur. Bu çalışma koşullarıyla ilgili bir şey. Çünkü sana hergün ‘şunu da yapalım, şunlar bitmeden şuna da bir göz atalım’ diye talepler geliyor.

G9 Haber üzerinde çok uzun süre çalışabiliyorsunuz. Benim alanımda yazdığınız her şeyde bir akçeli, paralı bir şey var. Bunun hem gazetenizi, hem de sizi sıkıntıya sokma ihtimali var. O yüzden net bilgilerle ve net belgelerle yazmanız gerekiyor. Yapmış olduğunuz haberlerle, dosyalarla, araştırma dosyalarıyla hem Türk basınının hem de kamuoyunu ilgisini çeken gazeteciler oluyorsunuz. Uğur Mumcu mesela. Bombalı suikastta öldürüldüğünde Türkiye’nin en önemli gazetecisiydi. Cumhuriyet kaç satıyordu? 50 bin. Cenazesine kaç kişi gitti? Milyonlar. Yani bir gazetecinin ne kadar önemli ve büyük bir etkisi olduğunu görüyorsunuz.

Deneyimli gazeteci G5 gazetecilerin geçmişe göre daha kolay yöntemler kullanarak haber ürettiklerini belirterek, özel haber üretiminin azalmasını şu örneklerle anlatmaktadır:

G5 Eskiden patlama-çatlama haberleri dışında, diğer haberler emek isteyen haberlerdi. Arka plandan hikaye çıkarmak için muhabir işin peşine düşerdi, hastaneye giderdi. Şimdi öyle değil. Bir kazada iki kız kardeş ölmüş diyelim, artık bu haberin hikayesini, kızları ikiz olduğunu, bir kutlama için giderken kaza geçirdiklerini gazeteciler ortaya çıkarmıyor. Bir yakını Twitter'dan, Facebook'tan paylaşıyor. Bir şehidin hikayesini gazeteci bulup işlemiyor, Facebook'tan biri paylaşıyor. Onların paylaştığı kadar bilgi var. Sağlıklı mı güvenilir mi bilmiyoruz. Eskiden gazeteciler ellerinde telsiz olduğu için, ölen birinin vesikalığını alabilmek için kendilerine polis süsü verirdi. Polislerle gazetecileri karıştırırlardı.

3.2.5. Haber Değeri

İstanbul'un kent kimliğini değiştiren gelişmeler kent habercilerinin odak noktasını oluşturur. Görüşmelere göre, kent sorunları, belediye hizmetlerindeki aksamalar, İstanbulluların gündelik hayatlarına yansıyan olumsuzluklar; imar uygulamaları ve kent suçları kadar işlenmemektedir. Özellikle Boğaz'da, Tarihi Yarımada, Beyoğlu gibi İstanbul'un kent kimliğini oluşturan yerlerde yapılan plan değişiklikleri, silueti bozan uygulamalar bu alanda çalışan çalışmayan bütün muhabirlerin ilgisini çekmektedir. Öte yandan mega projeler, yeni planlanan projeler de emlak piyasasını hareketlendirdiği için dikkat çekici haberler arasında yer almaktadır. Gazetecilerin büyük bir kısmı en fazla önem verdikleri, takip ettikleri konuları 'imar' diyerek sınıflandırmıştır.

G4 Bir olay sırasında kendini gazeteci değil, vatandaş gibi düşün. Bir olay oldu diyelim, takip ediyorsun, heyecan duyduysan koş koş gidip arkadaşına, ailene anlatıyorsun. Senin görevin de duyduğunu birilerine aktarmaktır. Sen ilgi duyuyorsan başkaları da ilgi duyacaktır. Satarsın yani haberi. Evet, meclisten bir sürü imar dosyası geçiyor. Ama önemli olan burada ne kadar kamuyu ilgilendirdiği. Bir adamın evi ile ilgili kişisel bir şey ise buna ilgi göstermem ama Boğaz kenarında kocaman bir arsa gidiyorsa orada bütün İstanbul'un hakkı vardır.

G2 Bağcılar'da bir mahallede kentsel dönüşüm projesinin başlıyor olmasının büyük bir kıymeti olmuyor. Onunla ilgilenmem. Ama Boğaz'da, Beşiktaş'ta bir yerdeyse, İstanbul'un tarihi kültürel bir yeri ise, estetik açıdan daha ilgi çekici bir nokta ise beni oraya yönlendiriyor. Merkezi ve tarihi alanlar olması önemli. Fatih, Beyoğlu gibi... Diğer yerlerde geniş bir alanda, metrekaresi fazla plan değişikliği varsa bakarım.

G7 Haberler insanları insan hikayesiyse, insana dokunuyorsa çok etkiliyor. İkincisi bir katliam olması, bir ağaç kesilmiş olması... onlar çok etkiliyor. Üçüncüsü de 'Fay hattının değiştirilmesi' gibi absürt haberler. İnsanlar son dönemde biraz da olumlu haberlere aç, onu fark ediyorum. Mesela İstanbul'da imar politikalarına yönelik önemli bir haber yaptım, okunmadı. Öte yandan toy kuşları için haber yaptım, çok okundu, inanmadım. Atalarından öğrendiği yöntemleturşu yapan bir kadının haberiniyaptım, inanmadım, 10 yıllık kariyerimde böyle tepki almadım. Herkes turşuyu nasıl yapacağız, limon mu koyacağız, sirke mi koyacağız? Faydası ne? 2-3 hafta konuşuldu.

G8 Haber deyince hep olumsuz algılanıyor, oysaki insanlar iyi haberler görmeye aç. Millet zaten mutsuz, bir de sürekli yok yolsuzluk, yok hırsızlık. İmar haberleri dikkat çekiyor ama bence çok da okunmuyor. Adamı zengin bir iş adamının yapacağı bina ilgilendirmiyor, ama evinin önünden metro geçecek mi ilgilendiriyor, hemşerisi ile nerede buluşabilir, nerede eğlenebilir ilgilendiriyor, çocuğuna nasıl ekstra bir eğitim verebilir ilgilendiriyor. Bir de umut veren haberler, okunuyor, gülümsetiyor. İstanbul'un keşmekeşinde mücadele eden insan hikayeleri diğer insanlar için de ilham verici oluyor.

3.2.6. En Önemli Görülen Konular

Gazetecilere, habere konu olmasının yanı sıra, İstanbul'da yaşayan bir birey olarak İstanbul'un temel sorunları da soruldu. 9 gazeteciden 7'si en büyük sorunu 'ulaşım' olarak tanımlarken, bir tanesi 'ulaşım ve imar', bir diğeri ise 'imar' yanıtını verdi.

G3 İstanbul'un en önemli konusu birinci olarak 'ulaşım'. Sonrasında ekonomi, geçim derdi, hizmetlerin adil dağılımı geliyor. Ben de kamu kaynaklarının nasıl kullanıldığını önceye alıyorum. Örneğin bir ihale yapılırken işte o ihale nasıl yapılmış, kaç paraya yapılmış, kamu kaynağı verimli kullanılıyor mu? Kentin en önemli sorunu ulaşımken, belediyenin önemli bir kaynağını kentin sağının solunun, yol kenarlarının çiçekle donatılmasında bir çelişki olduğunu düşünüyorum. Buna benzer şeylere dikkat çekmeye çalışıyorum ama bu konuda pek başarılı olduğum söylenemez.

Gazeteci G3'e bu tespitlere rağmen neden başarılı olamadığı sorulduğunda şu yanıtı veriyor:

G3 Çünkü ilgi göstermiyorlar, yani kullanılmıyor haber. Eskiden otobüslerin, tramvayların, metroların yoğun insan taşınması, kalabalık sık sık haber konusu olurken son yıllarda bu asla haber konusu olmuyor... Taksim'e cami yapılması tartışmasıyla İstanbul'un ulaşım sorunu karşılaştırıldığında benim için, halk için, çok daha geniş kesimler için sorun ulaşım. Ama ulaşım sorunu öyle kolay çözülemeyeceği için bu konuya pek girilmiyor. Bir gazeteci olarak şunu düşünüyorum: Taksim'e cami yapıp yapılmaması, oraya eski Topçu Kışlası'nın yapıp yapılmaması, İstanbul'un ulaşım sorununun yanında çok küçük bir şey. Ama ben Taksim haberi yerine ulaşım ile ilgili haber yapsam gazetede o yer bulmaz. Küçük bir özet girer. Ama Taksim'le ilgili haber yapsam manşetten girer.

G4 İstanbul'un bana göre en önemli sorunu imar. Geçmiş 50 yılda şehir plansız büyümüş. Bir şehir planı yapılması lazım. Şehrin gelecek yüz yılını planlamak lazım. Gündelik planlarla bu olmaz. Mesela Kanal İstanbul yapıyorsun, şehri baştan planlı kurarsan, gelecek nesillere de planlı bir şehir bırakmış olursun.

Gazeteciler kendi ilgi alanları, yakınlık ve dikkati çekmek istedikleri haber

içeriklerinin gündemden farklı olabildiğini belirtmektedir.

G2 Ben Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi mezunuyum. Dünyanın en kötü binasıydı, işanı gibi, korkunç bir binaydı. Ama yıkılması benim için önemli bir haberdirdi. Orada bir yaşanmışlık vardı. İstanbul'un ortasındaydı, şimdi şehir dışına taşıyorlar. Nişantaşı gibi bir muhitte bir devlet üniversitesinin kampüsünün olması önemliydi. Şimdi Maltepe'ye bir kışlaya gidecekler. Şimdi yıkılıp yerine rezidans yapılacak.

G6 Ben haberin ne kadar kamusal alan taşıdığıyla ilgileniyorum. İkincisi yerine, bölgesine bakıyorum. O yöreye ne kadar fayda getirecek, orayı ne kadar ilgilendiriyor bunun karşılaştırmasını yapıyorum. Sadece İstanbul üzerine çalışmıyorum. Örneğin Cerattepe'deki bir maden mücadelesiyle X yerdeki kent mücadelesi arasına ayırım koyuyorum. Hangisini önemsiyorsun diyorsan, Cerattepe'deki maden mücadelesini daha çok önemsiyorum. Ona daha fazla eğiliyorum.

Türkiye genelinde çevre alanında haberlere imza atan G7 iklim değişikliği, küresel ısınma gibi konularda basının ilgisiz olduğunu dile getirmektedir. Görüşmelere göre bu konularda yapılan haberler yeterince yer bulamamaktadır, öte yandan kent ve belediye muhabiri olup bu konularda üretim yapan muhabir sayısı da azdır.

G7 Çevre alanında iklim değişikliğini ve karbondioksit salımını falan çok önemsiyorum. Ama maalesef böyle şeylerin Türkiye'de hala bilinç düzeyi yok, ne kadar çabalarsan çabala. Küresel sorunlar Türkiye'ye gelemiyor, daha o kadar yerel deyiz ki. Tamam bizim için sıkıcı, ilgilenilecek bir sürü konuları var ama kabul etsek de etmesek de dünyanın en büyük sorunu iklim değişikliği. Yağışların sebebi, doğa olayları, mevsimlerin değişmesi, doğal afetler... Ama bire bir etkilemediği için kimse göremiyor. Müdürler de göremiyor, yurttaş da göremiyor. O yüzden çevreyle ilgili haberler azalıyor. Anca çok büyük bir katliam olması lazım, insanların çok etkilenmesi lazım. Ama genelde benim

gözlemlediğim medyada kadınlar her zaman birinci sayfaya giriyor. İstersen en klişe hikayeyi yaz, yaşlı bir teyze varsa bizim gazetenin birinci sayfasına girer. Güzel bir kadın varsa da Hürriyet'in birinci sayfasına girer. (Gülüyor)

3.2.7. Haber Değeri Görülmeyen Konular

Gazetecilere uzmanlık alanının sınırlarını belirlemek amacıyla haber değeri taşımadığını düşündükleri, ilgilerini çekmeyen konular sorulmuştur. Bu sorular kısıtlamalardan ziyade alan sınırını, haber değeri kavramını ölçmek için sorulmuştur. Ancak gazetecilerden 2'si soruyu, habere yönelik müdahale olarak algılayıp, ona göre yanıt vermiştir.

G1 İnsana dair her şey benim için haberdur. Kentin soluğunu kesecek ya da soluğunu güçlendirecek her şeyi önemsiyorum. Bu kentte metro ulaşım açısından son derece önemli. Çevre, su, yeşil alanlar bunlar benim için haber değeri taşıyan şeyler. Yüksek kat, yapılaşma, betonlaşma... (Neyi haber yapmazsınız soruna) Haberci isem 'ben yaparım'. Benim kitabımda yok böyle bir şey. Onu sevmem onu beğenmem diye bir şey yok.

G3 Belli bir tecrübesi olan gazete neyin haber olup olmadığını kendi belirler. Örneğin ben büyükşehir belediyesinin hizmetleri arasında İSMEK'i¹²⁹ çok beğenirim. Siyasi ayırımın pek fazla olmadığı, her kesimden insanın gittiği yerler. Ama pek fazla bu ön plana çıkartılmıyor. Ama ben çok önemsiyorum. Buna benzer ilk defa yapılacak bir köprü, yeni bir yol haber değeri taşır. Kendimi kısıtlamam. Yani 'bu alan beni ilgilendirmiyor' demem.

G6 Özel isteklerse onlara çok sıcak bakmıyorum. Dostumuz, arkadaşımız, arayıp şöyle bir şey yaparmısın gibi bir şeyse, kamusal bir nitelik taşımıyorsa, çok özel bir istekse, o alanlara hiç girmiyorum ve hiç yapmıyorum.

G4 Siyasi rakibine gol atmak için, haber yapmaktan yana değilim. Haberin bir tarafa çekilmemesi lazım. Haberi incitmek amacıyla yapıyorlar. Oysaki siyasi bir amaç taşımamalı. 'Buna çakayım, bunu zor durumda bırakayım' diye bir şey olamaz. Sen yargıç da değilsin, siyasi bir taraf değilsin, adamın rakibi de değilsin. Sen haberi yansıtırsın. Cevabı toplum verir, yargı verir. Ben 'Bu haberle uğraşmayayım' demem. Ben yaparım, değerlendirme onların. Ben mesleki sorumluluğumu yerime getiririm.

¹²⁹ İSMEK, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Hayat Boyu Öğrenme Merkezi. Meslek Edindirme ve hobi amaçlı kursların bulunduğu mahalle merkezleri.

3.2.8. Habere Müdahale, Otosansür, Sansür

Görüşmelerde gazetecilerin sorulmasından en rahatsız oldukları, duraksadıkları, daha dikkatli yanıtlar vermeye çalıştıkları bölümün, yaşadıkları kısıtlamalara yönelik sorular olduğu gözlenmiştir. Gazetecilerin tamamı haber üretimine yönelik zorluklar yaşadıklarını, kısıtlamalar olduğunu belirtmekle birlikte, haberi yazıp yazı işlerine teslim ederek, üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirdiklerini düşünmektedirler. Haberin engellenmesinde kendilerinin değil, daha çok 'eşik bekçisi' görevini yürüten yazı işleri, genel yayın yönetmeni, sorumlu editör gibi haber merkezi çalışanlarının sorumluluğu olduğunu düşünmektedirler. Habere yönelik sorumluluğun da haber merkezi ile paylaşıldığı görülmektedir. Haber merkezinin habere müdahalesi, muhabire sormadan değişiklik yapma, haberin kullanılabilmesi için bazı unsurların çıkarılması anlatılar arasında yer almaktadır.

G3 Daha çok siyasi kişilerle ilgili ya da kamuoyunda bilinen sermaye sahipleri, ünlü iş adamları ile ilgili haber yaparsam gazetemin o kişiyle ilgili haberi girmeyeceğini düşünüyorsam yapmayabilirim. *(Habere müdahale nasıl oluyor)* Şu şekilde oluyor: direkt kullanılmıyor(*güliyor*)

G4 *(Habere müdahale nasıl oluyor)* Yok. *(duraksıyor)* çok hatırlamıyorum. Ben girerim yani. Masada kalır ama o beni ilgilendirmiyor. Benim işim malzemeyi bulup mutfağa getirmek. Bundan bir şey olmaz dediğim bir haber çok önemli olabilir. Ona niye ben karar vereyim.

G6 Başlık dışında haberime müdahale edilmesine izin vermiyorum. Ama bazen haberi yazarken görmediğim nokta oluyor. Örneğin editör buradan görsek, bu günlerde bu haber daha çok okunur diyor. Önerdiği nokta haber için daha önemli ise onu daha başa çekerek haberin kurgusunu ona göre şekillendiriyorum. *(Bunu böyle kullanamayız, değiştir denirse)* Yok, çok az oluyor. Ama örneğin 'şu şirket ismini yazmayalım', 'bununla aramız iyi' gibi denilebiliyor.

G8 Girmeyeceğini düşündüğüm, bildiğim haber için uğraşmam. Bizde mesela CHP'li belediyelerin yaptıkları, muhalefete yönelik haberler çok gidiyor. *(İktidarın peki?)* Şimdi onu zaten yazamazsın, gerçekçi olayım, niye uğraşayım yapmak için, yazı işleri ile niye gerileyim durduk yere? Haberi görmüyorum, görüyorum, sadece alıcısı bizde değil bu haberin.

G1 Gazetecilerin otosansür uygulamasına ciddi şekilde karşıyım. Ben olanı yazarım, oradaki sansür mekanizmaları her kim ise, editör müdür haber müdürü müdür, bu onların görevi. Bu benim görevim değil. Ben olanı veririm. Bu

farkındalığı olan meslektaşlarımın yapabildiği bir şey. Kendi yayın politikan içerisinde göze çarpmayacak şekilde gene yedirirsin gene verirsin.

G7 Bu işlerle uğraşıp duyarlı olmayanı görmedim. Buna Akşam muhabiri de dahil. Kente hep ihanet etmekten, yeşil alan olmadığından, o bile bundan bahsediyor. Havuz medyasında bile çalışıyor olsan o duyarlılığın hep var. İşte o noktada otosansür devreye giriyor. O iktidarla, iş adamıyla ilişkisinden o haberi giremiyor, otosansür devreye giriyor. Bu çok büyük bir kayıp. Bu denge olmasa eminim onlar da girer, çünkü kiminle konuşsam fikir gazetesi olsun, sol basın olsun, havuz olsun, Takvim olsun... hemen hemen hepsi çok duyarlı.

G2 Ben olanı yazarım. Haberi 'İBB'den Gençlere Dev Hizmet' diye yapmam, 'Ensar Vakfı'na Bina Tahsis Edildi' diye haberini yaparım. Son dönemde iktidarın medya üzerindeki yoğun baskısı biraz buna yönlendirdi. Bundan 5 yıl önce bundan çok daha yorumlu haberler yazıyordum. Öyle talan edildi, böyle vurgun oldu... gibi şimdi sadece olanı yapıyorum. Yine de yerine ulaşıyor. Çünkü okur çok bilinçli. Zaten biliyor. Orada ne düşünülmesi gerektiğini çözmüş durumda. Burada kentsel dönüşüm başlatıldı dediğimde, 'eyvah burası elden gitti' diye düşünüyor. Benim 'burası elden gitti' dememe gerek kalmadı. Dememeye çalışıyorum çünkü çok yoğun bir baskı altındayız, dilimize dikkat etmek durumundayız, ediyorum.

G9 Biz bazı dengeleri gazetecilikte takmıyoruz, reklam gelir mi endişesini yaşamıyoruz. Bunu muhabire yaşatmamanız gerekiyor. Muhabir bunu hissetmeyecek. Muhabir bunu hissederse, 6 ay sonra, 1 yıl sonra otosansüre dönüşür. Muhabir nasıl düşündüğünüzü, hangi haberleri beğendiğinizi, hangi haberlerden hoşlandığınızı, hangi tarz haberleri daha çok büyüttüğünüzü muhabir bilir. Belgesiz yazılan her haber gazeteyi zor duruma sokar, bunu da bilmeli. Çünkü bazen cumhurbaşkanını, bazen başbakanı, cumhurbaşkanının oğlunu ya da başka biri ile ilgili haberler yazıyoruz. O zaman bunun belgesi ve bilgisinin tam olması gerekiyor. Ama belgeli olduktan sonra her şey yazılır.

Gazeteciler, habere yönelik kısıtlamalara yönelik sorular arasında sansüre ilişkin daha net yanıtlar vermiştir. Sansüre yönelik sorular, konunun tamamen örtbas edilmesi, gizlenmesi, haberin dolaşıma hiç sokulmadığı durumları sorgulamak üzere yöneltilmiştir.

G2 Cumhurbaşkanının çocuklarına ilişkin haberler 'dokunmamam' gereken haberler. Bu konuda özellikle 'bilgilendirildim'. Çocuklarıyla ilgili bir haber yapıldığı zaman, ertesi gün kendimizi Takvim gazetesinin manşetinde, bizim patronun 'bunun da bilmem nerede villası var' gibi bir haberi görebiliyoruz. Bu da o haberin karşılığı oluyor. Gazete kendini bu şekilde başka bir gazetede haber olarak görmek istemiyor. Haber yaptığımız zaman mutlaka karşılığı bu oluyor. Mesela Cumhurbaşkanının çocuklarının akçeli işleri ile ilgili bir şey yapıyorsan görmemeyi tercih ediyor. (*Şaşıracak soruyorum: siz de mi görmüyorsunuz*) O kadar diplomatik bir dille görüyoruz ki... Vurucu, çarpıcı bir şey söylemeye gerek yok. Anlayan anlıyor. Bilal Erdoğan'ın yönetiminde olduğu TÜRGEV'e verilen 1 milyon metrekarelik arazi meselesinde bir şey demeye gerek yok, herkes anlıyor. Özellikle çocuklarıyla ilgili olan haberde bize çok kötü geri döndüğü için hiç görmemeyi tercih ediyorlar. (*Kötü dönmesi ne demek*) Direkt dava açılması. Onların kendi medyasında gazetenin ya da patronun bir anda manşete oturtulması, hedef gösterilmesi...

G3 Haber merkezi birazcık rahatsız edebilecek ise sormaya bile ihtiyaç duymadan kullanmıyor. Benim de ‘bu haberi niye kullanmadınız’ şeklinde bir eleştirim olmayacağı için, kabul etmeyecekler biliyorum. (*Haber girsin diye revize etmiyor musun*) İsterlerse ederim. Yani deselerdi ki ‘Ünlü işadamları çıkartarak verelim’ diye. Böyle bir eleştiriyi belki düşünebilirdim. Sonuçta o haberi, adamın ismini vermeden de kamuoyunun duymasını, haberdar olmasını sağlayabilirim. İstedğim gibi olmasın ama bir şekilde kamuoyuna mal etmek için yine de o haberin girmesini isterdim.

G9 İyi işler yaparsanız bunun görülmeme şansı yok. Ben hep öyle düşünmüşümdür. İstedği kadar ülke baskı altında olsun, ne olursa olsun yani, bir mecra buluyorsunuz, yazıyorsunuz, çiziyorsunuz ve hem kamuoyu hem de karşı taraf sizi dikkatli bir şekilde izlemek zorunda kalıyor.

3.2.9. Medya Sahipliği

Editöryal bağımsızlığı etkileyen konulardan bir tanesi medyadaki sahiplik yapısıdır. Ana akım medyada yer alan basın kurumlarının bağlı bulundukları holdingin diğer bileşenleri ile yakın ilişkileri bulunmaktadır. Gazeteciler üzerinde hakimiyet kuran bu sermaye yapısı sadece siyasal iktidar ve yakın ilişkide olduğu sermaye grubuna özgü değildir. Muhalif olduğunu iddia eden medya kuruluşları da kendi ideolojisine yakın olan basın kurumları üzerinde baskı unsuru oluşturmaktadır.

G6 Medya kuruluşlarının sermaye yapısının daha çok enerji kaynaklarından geliyor olması, enerji kaynaklarına yönelik haber üretimini zorlaştırıyor. Ana akım da sol medyada var işin içinde. Çünkü ilgili medya kuruluşunun enerji sektörünün herhangi bir dalında sermayesi varsa, oraya dokunmanız, orayla ilgili haber yapmanız çok zor oluyor. Çünkü reklam alışverişi var. Çalıştığım kurumda bu denklemden muafım ama bu zorluklar beni de etkiliyor. Siz onlardan azade değilsiniz yani sonuçta. Çünkü bir meselenin ana akım medyada görülmesi, daha yaygın bir mecraya erişmesini sağlıyor. Daha fazla çarpar gücü oluyor. Ama siz onu tek başınıza yapmaya çalıştığınızda, çok özel bir gündem değilse, siz onu tek başına çıkardığınızda daha az bir etki alanı oluyor.

G2 Muhalif bir gazetede çalışıyorum. Bu ülkenin bir de muhalefet partisi var. Onların da belediyeleri var. Ama onların belediyelerinden de iyi olduklarımız, kötü olduklarımız, dokunamadıklarımız, mutlaka dokunduklarımız var. Mesela Kadıköy Belediyesi ile (*gazetenin*)mahkemelik durumları var, hukuki sıkıntıları var. Gazetemizde Kadıköy Belediyesi haberlerine ‘birtakım nedenlerden dolayı’ yer vermiyoruz. Oysaki muhalif belediye. O işe hiç girmeyiz.

G8 CHP’li belediyelerde yok mu sanki sorun, var. Bakıyorsun kentsel dönüşümün en yoğun yapıldığı belediyeler, eleştirilen AVM, residansların yükseldiği ilçeler CHP’li merkez ilçeler. Ama muhalif arkadaşlar bunu daha masummuş gibi görüyor. Oysaki aynı. Tamam biz daha kolay çakabiliyoruz, iktidara yüklenmek gibi riskler içermiyor ama sonuçta biz de haberin etkisi sol basında olduğu kadar değil. Okunmuyor, inandırıcı bulmuyor halk.

(Neden)Aslında bizden sebep oldu, yalanla doğru karıştı, gazetecilik değerlerinden sapıldı, öyle olunca da halk sana itibar etmiyor. Kendi mahallesinden olmayanı dinlemiyor zaten. Benim hırsızım senin hırsızın gibi oldu. Oysaki hırsız hırsızdır.

3.2.10. İnşaat Sektörünün Alana Yansımaları

Kent, çevre, belediye muhabirlerinin temel sorunlarının başında gazete ve televizyonlarla inşaat firmaları arasında yer alan reklam ilişkileri ve kişisel ilişkiler yer almaktadır. Bir yandan bir iktidarın ekonomik dinamik kabul ettiği ve binlerce kişinin istihdam edildiği bir sektör, diğer tarafta da sürekli inşaat kıskacına sıkışmış bir kent bulunmaktadır. İnşaat firmalarının satılmak üzere bekleyen konut, AVM, rezidans projelerinin yanı sıra İstanbul'un her bir köşesinde kent dokusunu ve morfolojisini değiştiren mega ölçekli projeler yer almaktadır. Medya sahipliği ile inşaat firmaları arasındaki yakınlık, kent haberlerine bakış açısını belirlemektedir. İnşaat firmasının reklamının olduğu bir gazetede, aleyhte bir haberin yer alması mümkün görünmemektedir. Bunun yanı sıra basın mensuplarıyla iyi ilişkiler kurmak isteyen inşaat firmaları, sık sık kahvaltılık-yemekli basın toplantıları düzenlemekte, gazeteciler için hanut geziler tertip etmekte, ticari ilişkiler geliştirmektedir.

G4 İnşaat sektörü o kadar çok büyüdü ki ilanlarla da doğru orantılı ilerliyor. İlan kısmı beni ilgilendirmiyor. İlan almayacağız diye haber yapmamazlık yapmam. O benim işim değil. Ama gazeteler de ilanla yaşamak zorunda, maaşlarımız sadece tirajla sağlanmıyor. Gazeteler sayfa ayırarak, buna yatırım yapıyor.

G9 Gazetecilikte sırf bir şirketi hedef alacağım diye haber yapılmaz. Bir şey varsa onu ortaya koyacaksınız. Kulağımıza geliyor, 50 bin lira reklam verin, reklam vermezsen haber yaparım diyenler falan. Gazeteci tabi ki böyle bir şey yapamaz. Böyle bir şey varsa gazete sütunları açık, yazacaksın kardeşim yazacaksın. O da sana yanıtını verecek. Doğru yazmıyorsan mahkemeye verecek, gideceksin mahkemede hakkını savunacaksın. Ha yargı şu anda farklı işliyor ama tabi ki korkmadan yazabileceksin.

G1 (Kent alanında üretim yapmak diğer alanlara göre daha özgür bir alan mı) Aksine. Büyük binalar yükselirken yapabiliyor musun? Ne yapabildik? Kat irtifakını neye göre belirliyorsun? Boğaz öngörümüne ne oldu? Buralarda çivi çakılamıyorken şu anda inşaattan geçilmiyor. Hangisini yapabiliyoruz? Birinde Taşıyıcı devreye giriyor, birinde Maşyapı, öbüründe Çevre Bakanlığı...

Medya sektörü ve reklam ilişkisine yönelik ana akım bir gazetede görev yapan bir reklamcının verileri şu şekildedir:

Bir inşaat firması yıllık 500 bin TL gibi bir reklam vereceğini taahhüt ettiği takdirde, tam sayfa reklam tarifi 20 bin ila 30 bin TL'ye kadar düşer. Bu rakamlar gazetenin tirajından ziyade, gazetenin marka değerine göre değişir. Normal şartlar altında gazete gelirlerinin yüzde 50'sinin tirajdan yüzde 50'sinin ise reklamlardan olmasını bekleriz. Ama günümüz -gazeteden gazeteye değişse de- reklam gelirleri neredeyse yüzde 65-70 oranına kadar yükseldi. Gazetelerin tirajları ise çok düşük.¹³⁰

3.2.11. Mega Projeler

İstanbul'un geleceğini etkileyen ve değiştiren 3. Köprü(Yavuz Sultan Selim Köprüsü), 3. Havaalanı(İstanbul Havaalanı), Kanal İstanbul, Marmaray, Avrasya Tüneli, 3 katlı Tüp Geçit Projesi, Şehir Hastaneleri gibi büyük ölçekli projeler gazetecilerin dünya görüşü ve şehri algılama biçimlerine göre değişkenlik gösteren, ortak bir görüşün olmadığı konuların arasında yer almaktadır. Hükümete yakın gazeteler belirli aralıklarla bu projelerin ilerleyişini, geline noktaı haber yapmakta, projelerin hemen her aşamasını haberleştirmektedir. Muhalif yayınlar ise bu projeleri rant odaklı projeler olarak görüp, projelerin olumsuz etkilerini yansıtmayı tercih etmektedir. Mega ölçekli projeler yapım süreci ile gündeme gelip, öncesinde kamuoyunda tartışılabilir olmamıştır. Muhalif yayınların bastırıldığı bu dönemde projelerin olumsuz etkileri, maliyetleri, teknik aksaklıkları, yapım süreleri gibi bütün İstanbul'u ilgilendiren başlıklar çok kısıtlı bir çerçevede incelenmiştir.

Bu bağlamda basın eksik bıraktığı bu görevi Kuzey Ormanları Savunması(KOS), Kent Savunmaları gibi sivil toplum merkezli platformlar tamamlamaya çalışmıştır. İnternet sitesi ve sosyal medya üzerinden ciddi bir takipçi kitlesi edinen bu gruplar, gönüllülük esasına dayalı yurttaş gazeteciliği görevini

¹³⁰ Ana akım bir gazetede çalışan reklam direktörü ile yapılan telefon görüşmesi.

üstlenmiştir. Özellikle İstanbul'un kuzey aksında yapılan projeleri adım adım takip eden, ekipler kurarak düzenli olarak değişimi kayıt altına alan gruplar, yaptıkları haberleri kendi mecralarından duyurmuşlardır. Konu ölçeğine göre ana akım medyaya yansırken, bu platformların eylemleri de sık sık haberlerde yerini almıştır.

Medyanın konuya dair tutumunu KOS üyesi olan ve aynı zamanda KOS medyanın yürütücülüğünü de yapan bir gönüllü şöyle anlatmaktadır:¹³¹

Gazetecileri bu noktaya bilgi akışını sağlayamama, şeffaf ilerletilmeyen süreçler getiriyor. KOS gibi aktivist grupların gücü proje takibinden, fikri takipten geliyor. Yerellerle sıkı bir iletişimde olmamız bilgi yoğunluğunu arttırıyor. Bunun temelini ise projeyi yerel dinamiklerle birlikte durdurma çabası oluşturuyor. Bir gazeteciden bunu bekleyemezsin. Onun işi bu değil. Ama mega projelerle ilgili konular 'Çevreciler konuya dikkat çekti', 'Çevreciler tepki gösterdi' gibi dar bir bakış açısına indirgendi. Oysaki konular derinlemesine incelense tartışılması gereken birçok boyutu vardı. Muhalif basın bunu kısmen başarabildi. Mesela 3. Havalimanında daha 'nish' çalışılsaydı, derinlemesine ve belli konulara odaklanarak, bıkmadan işlenseydi konu daha fazla toplumsallaşabilirdi.

Mega projeler konusunda çok sessiz kalındığını düşünmüyorum. Sessizlikten ziyade, bir noktadan sonra benzer şeylerden bahsedilmeye başladı. Alanı derinleştirmede. 'Bu haberi geçen hafta yaptık', 'Bu haberi gördük' denecek bir sürü konu oluştu. Ama iş cinayetleri, finansman gibi özel konularda biri çıkabilseydi –az sayıda olsa da olmuştur–, bu konular inkar edilemez, köşeye sıkıştırıcı bir hale getirilebilirdi. Gazeteler kendi tabanlarını, bu projelere muhalefet etmenin iktidara muhalefet olduğuna inandırmaya çalıştılar. Dolayısıyla kimsenin tartışamayacağı bir hale getirmek istediler.

(Basın görevini yapabilseydi, projelerin akıbeti değişir miydi?) Basın özgür olsaydı mega projelerin gidişatı değişebilirdi, hem de nasıl. Bu süreç demokrasinin ortadan kalkma süreci ile beraber işledi. Havalimanı gibi bir ülkenin altını üstüne getirecek bir proje ile uğraşıyorsun, havaalanını yapan şirketler aynı zamanda ülkenin en büyük medyasına ulaşıyor. Bu gazeteleri okuyan insanların kafasında, aktivistler kalkınma karşıtı, vatan haini gibi yaftalardan oluşuyor. Bu yaftalama ile yerelde yurttaşın alabileceğın desteğın önü kesiliyor. Halbuki sen onlar için, onların çocukları için, doğa için, kurdun kuşun hakkı için savaşıyorsun. KOS ve onun gibi örgütlere 'vatan haini' diyenlerin çocukları, bu projelerin kamudan kaynaklı borçlarını ödeyecek. Kim bilir kaç kuşak? Özgür basın olsaydı, bu fikri daha fazla yayabilecekken, bundan mahrum kalmış olduk.

(Gazetecilerle ilişkileriniz nasıl) Medyada sabit bir gazeteci grubu ile iletişimimiz var, baskıyla bu daha da azaldı. Eskiden bir eyleme, keşfe iki üç araba gidiyorsak, son zamanlarda 'O gelemiyor', 'Bu gelmiyor', 'Takip edecek gazeteci kim kaldı' demeye başladık. Birim platformlarımızı özellikle çevre ile ilgili çalışan gazeteciler takip ediyor, zaman zaman bizleri arayıp bilgi istiyorlar. KOS Medyada işlediğimiz bir haberi böylelikle ana akıma taşıyabiliyoruz. Ben yandaşların da bizi takip ettiğini düşünüyorum. Çünkü en azından karşıt da olsa pozisyon olmak zorunda. Tetikçi bile olsa söylediklerinin

¹³¹ Kuzey Ormanları Savunması'nda aktif rol oynayan bir gönüllü ile görüşme.

arkasında durulamayacak şeyler olduğunu biliyor. Aslında doğru bilgiye maruz kalıyorsun ama baskıdan ötürü yayınlamıyorsun. Örneğin çektiğim bir fotoğrafı Akit –muhtemelen sosyal medyadan alıp- izinsiz kullandı. Fotoğrafta virajlı bir yolun iki tarafından 30 tane damperli araç var. Arkada göl var, orman yarılmış yol açılmış. Akit bunu ‘proje ilerliyor’ diye verdi. Bu konuyu takip edenler bunu gayet görüyor. O fotoğrafa bakarak yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu herkes anlar.

Ana akımda görev yapan mühendis kökenli G1, 3. Köprü’nün proje aşamasında yaptığı haberi şöyle anlatmaktadır:

G1 Üçüncü köprü projesi açıklanmadan 1,5 sene kadar önce duyarlı bir kameraman arkadaşla bir hafta köprü’nün izini sürdük. Mühendislik ve gazetecilik bilgimle, eldeki verilerden hareketle, başlamış olan yol inşaatlarının izini bulduk. İşçilerle konuştuk. Ne yapıyorsunuz dediğimizde ‘üçüncü köprü’ dediler. Emlak komisyoncularında haritalar bulduk, oraları parsellemişlerdi. Köylülerle konuştuk derken Garipçe’ye ulaştık. Ben 5 günlük bir dizi yaptım. İlk gün yayınlandı. Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım kanal sahibini aradı, ondan da Genel Müdür’e geldi. Genel Müdür beni çağırdı, ‘Bu inandığın bir şey mi, çünkü yalanıyorlar’ diye sordu. ‘Adım gibi eminim’ dedim. ‘Peki o zaman devam et’ dedi. İkinci gün ortalık ayağa kalktı. Orada çalışan firmalar baskı yapmaya başladı. ‘Yalan haber’ dediler, ‘Edirne otoyolu bağlantısını yapıyoruz’ dediler. Yine çağırdılar beni, baskı arttı diye. Üçüncü gün yayınlandı Ankara ayağa kalktı. Gene çağırdılar beni. Adım gibi eminim ama daha fazlasına cesaret edemiyorum, ‘haberi çekin’ dedim. Haber dizisini durdurduk. Aradan epey bir zaman geçti. Binali Yıldırım üçüncü köprü’nün güzergahını açıklamak için büyük bir basın toplantısı düzenledi. En öne gidip oturdum. Açıkladı, benim açıkladığım yer. Ben söz aldım, ‘Efendim doğru mu anladım, Tayakadın’dan geçiyor değil mi’ dedim. ‘Evet’ dedi. ‘Peki efendim beni niye yalanladınız’ diye sordum. ‘Senin dediğin yerin daha kuzeyinden geçiyor’ dedi. Yetmedi, koşarak gittim arkasından. ‘Efendim samimiyetle soruyorum niye beni yalanladınız, yalan haber yaptı pozisyonuna düşürdünüz, bu benim için çok ağır bir şey dedim’. Elini omzuma attı, ‘Sen erken açıkladın’ dedi.

Muhalif bir gazetede çalışan G2 ise gazetesinde projeleri hem olumlayan hem de yeren haberlere yer verdiğini şu sözlerle aktarmaktadır:

G2 Bizim gazetenin ortada durmak gibi bir tavrı var. Üçüncü Köprü, Üçüncü Havalimanı ile ilgili bir sürü haber yaptım, orada çok büyük bir orman kıyımı yaşandı, mahkemelerden döndü. Hepsi yayınlandı. Ama aynı zamanda 3.havalimanı şu aşamaya geldi, şu tarihte açılacak diye yapımcısı tarafından sana yönlendirilen haberler de gazetede yayınlanıyor. O haberleri yapanlar ayrı, öbür haberleri yapanlar ayrı. İkisine birlikte yer veriyor. Üstte ‘3. Havalimanı yüzünden 5 bin ağaç kesildi’ haberini, altta ise ‘Havaalanının kulesi yapıldı’ haberini aynı anda görebiliyorlar.

G8 Ben dünyanın en büyük havalimanı için, milyar dolarlık bir yatırım için ağaç kesildi, kuşlar göçtü demeyi mantıklı bulmuyorum. Tamam bu da olayın bir kısmı ama orada milyonlarca kişinin yararlanacağı bir tesis var, istihdam var. Siz gidip orada kuştı, böcekti dersiniz kimseyi ikna edemezsiniz. Atatürk Havalimanını millet bahçesi yaparsınız başka bir ihtiyacı karşılırsınız. (Yapılır mı peki) –Gülüyor- İşte orası muamma.

G9 Kanal İstanbul'la ilgili bir şey olduğu zaman daha dikkatli dinliyorum mesela. Acaba özel bir şey çıkarsa manşet yapabilir miyiz diye düşünüyorum. Çünkü ben oranın İstanbul'un çevresine ve doğasına zarar vereceğini düşünüyorum. CHP de yapsa karşı çıkardım. Karşı çıkma sebebim, İstanbul'un böyle bir projeye ihtiyacı olmadığını düşünüyorum. Bunun bir rant projesi olduğunu düşünüyorum. Bunu gazetecilik kuralları çerçevesinde yazıp çiziyoruz. Burada bir iktidar düşmanlığı ya da iktidara karşı bir şey yok. Burada bir yanlış yapılıyor. 50 yıl sonra çocuklarımıza bırakacağımız bir kent burası. Belediye başkanı, başbakan, cumhurbaşkanı... 50 yıl sonra arkanızdan kötü laf edilmesin yani bu kadar kötü bir proje... Her yer satılmış durumda, düşünsenize ortada daha proje yok ama çevresindeki her yer satılmış. Demek ki bu İstanbul için bir proje değil. İş adamları için, inşaat sektörü için yaratılan bir rant projesi. Bu rant projesinden iktidarı yönetenler ne kadar kazandı? İşte gazeteci bunu sorgulamak zorunda. İleride bunu da sorgulayacağız tabi ki.

3.3. Haberin Sunumu

Haberin üretim sürecinin yanı sıra haberin nasıl sunulduğu da haberin etkisini belirleyen öğeler arasında yer almaktadır. Bir muhabirin günlerce hazırlanarak ürettiği bir haber, gündem yoğunluğu ya da editöryel kaygılar nedeniyle kısıtlanabilmektedir. Haberin ne ölçüde, hangi sayfada kullanılacağı muhabirin verdiği bir karar değildir. Bu nedenle yazı işleri ya da istihbarat servisi gibi haber merkezinin öğeleri haberin nasıl kullanılacağını belirlerler.

3.3.1. Haberin Boyutu, Görsel Kullanımı

Haberin sunumunda yazılı basında kullanılan etkili fotoğraflar, grafikler haberi daha görünür hale getirmektedir. Görüntülü basında ise özellikle kent haberciliğinde kullanılmaya başlanan ve daha sonra diğer haber türlerinde de görmeye başladığımız drone görüntüleri haberi etkili hale getirmektedir. Bunun yanı sıra konuyla ilgili röportajlar haberi daha izlenebilir kılmaktadır. Görüşmelerde gazetecilerin büyük bir kısmı görsel seçiminin haber merkezi tarafından belirlendiğini ifade etmiştir.

G2 Haberi hangi sayfadan göreceğimize, ne kadar yer ayrılacağına ben karar veremiyorum. Kendi uygun bulduğum görselleri seçiyorum, hiçbir şey bulamazlarsa onu kullanıyorlar. Ama bazen sorun oluyor. Mesela Kuzguncuk'ta kentsel dönüşüm ilan edilmesi üzerine yaptığım haberde Kuzguncuk'un tarihi evlerinin yer aldığı fotoğrafı kullandılar. İnsanlar artık 'okuyucu değil bakıcı' olduğu için, 'Aaa burada kentsel dönüşüm mü başlamış' deyip rahatsız oluyorlar, oysaki ben öyle bir görsel göndermedim. İnsanlar haberin içeriğini okumuyor. Atılan twitterdeki5 kelimelik başlığa bakıyor, kullanılan görsele bakıyor ve 'anladım' diyor. Oysaki haberin içerisinde haritasını bile koyuyorum.

G7 Haberin hangi büyüklükte, hangi görselde kullanılacağına yazı işleri karar veriyor. Benim şansım Genel Yayın Yönetmeninin anladığı bir alan olduğu için haberi değerlendirmeyi biliyor. Kişi kesinlikle değiştiriyor. Ama onun tam aksine yazı işleri müdürü "Bütün gelişmiş ülkelerde nükleer var,bizim de gelişmemiz için nükleer şart" diyor. Çünkü öyle bir duyarlılığı yok.Ama bunun duyarlılığa kalmasında üzücü bir şey.Çünkü o kadar çok siyaset konuşuluyor ki... Siyaset, siyaset, siyaset...Sonunda 'Çok siyaset koyduk, biraz da çevre koyalım. Kenarları süsleyelim işte' gibi oluyor.

G3 *(Bu haber ilk sayfadan görülmeli dediğiniz olmaz mı)* Birçok kurumda çalıştım, pek hoş karşılamazlar bunu. Yani o haberin nasıl görüleceğine, nasıl görülmesi gerektiğine muhabirin karışmasını istemezler. Bunun yazı işlerinin takdirinde olması gerektiğini düşünürler. Muhabire bu konuda fazla söz tanımazlar, fazla ileri gidemezsin.

3.3.2. Haber Kaynakları

Bu alanda çalışan gazetecilerin haber kaynakları benzerdir. Belediye başkanları, belediye çalışanları, meclis üyeleri, idare hukuku çalışan avukatlar, konuyla ilgili meslek odaları gibi kişisel bağlantıların yanı sıra, bakanlık ve belediyenin resmi sitelerinde yer alan raporlar, duyurular, ihale süreçleri gazeteciler için önemli haber kaynaklarıdır.

G2 Belediyede çalışan herkes, başkanlar, imarla ilgili herkes. Çevre Şehircilik Bakanlığı, TOKİ, Emlak Konut, Kiptaş, inşaat süreçlerindeki kamu kurumları. Mimarlar, mühendisler, belediye bürokratları ve bankalık kararları, çevre dernekler, kent dernekleri, sivil toplum kuruluşları. Onlar benim haber kaynağım. Özel şirketlerle çalışmıyorum.

G4 Yıllar önce bir şefim 'Biz gazeteciler herkesi kullanırız ama asıl bizi kullanırlar' demişti. 'Araştırmacı gazeteci' deniyor ama sen gidip de çekmeceleri karıştırmıyorsun, biri sana bu bilgileri veriyor. Ne kadar çok haber kaynağın varsa, ne kadar çok insan tanımışsan musluklar o kadar akıyor.

G9 Bana 20-25 yıldır haber gönderen kaynağım vardır. Kaynak zamanla oluşuyor. İlk başta alt bir kaynakla başlarsın, belli bir süre sonra bakarsın kaynak mı sizi kullanıyor siz mi kaynağı kullanıyorsunuz? Haber kaynağı dediğimiz kişi ile gazeteci arasında ince çizgi var, o çizgiyi korumanız gerekiyor. Dengeli işler gider gazetecilikte. Bir haberin size gelmesi için bir çıkar çatışmasının olması lazım. Bazı haberi siz bulursunuz. Çok iyi takip ettiğiniz bir konuda, yargıya intikal etmiş bir dosyaysa o dosyayı okursunuz, orada hiç kimsenin fark edemeyeceği bir ayrıntıyı belki 10 yıllık geçmişini bildiğiniz için yakalarsınız ve manşete taşırsınız.

3.3.3. Yazılı Görüntülü Haber Ayrımı

Görüşme yapılan gazetecilerin 8'i yazılı, 1'i görüntülü basında çalışmaktadır. Görüntülü basında kent haberciliği üzerine uzmanlaşan muhabir bulunmamaktadır. Ancak bazı muhabirler belediye haberlerine daha fazla ilgi göstermekte, zaman zaman belediye başkanlarını, meclisleri takip etmektedir. Görüntülü basında yer alan kent haberleri çoğunlukla yazılı basın kaynaklıdır. Kent/belediye muhabirlerinin ürettikleri haberlerin yazılı basında yer alması ve dikkat çekmesinin ardından görüntülü basın tarafından da işlenmektedir. Yazılı basında da kent haberlerini düzenli olarak kullanan, bu alanda haber üreten muhabir istihdam eden gazeteler az sayıdadır.

G1 Televizyonda 'alan' gazeteciliği giderek öldü. İlk yıllarda alan vardı. Hürriyet'te bir şey manşet olduysa, 'bizde niye yok' diye onun hesabı senden sorulurdu. Şu anda televizyon dünyasında daha çok meşhur olma, güzel görünme, daha çok canlı yayına çıkıp daha fazla görünür olma gibi durumlar var. Dolayısıyla içerik yok, bilgi yok, gidiyor konuşuyor.

G6 Alanın hakkını veren gazeteler var. Birgün, Cumhuriyet, Evrensel olabildiğince vermeye çalışıyor. Vuruş sayısında kısıtlama olmaması nedeniyle internet mecrasında daha geniş yer alabiliyor bazı haberler. İnternet mecrasının şöyle bir olanağı da var: Bir eyleme dair görüntülerin olması...Çünkü bir haberi değerli kılan bence o görselin ne kadar büyük görüldüğü, görüntülerin ne kadar olduğuyla ilgili bir şey. Sonuçta internet mecrası bu alanda daha avantajlı ama matbaanın yerini hiç bir şey tutmaz, daha kalıcı yani.

3.3.4. Haberin Etkisi

Haber üretiminin zorluklarına, yaşanan sıkıntılara rağmen görüşme yapılan 9 gazetecinin 8'i yaptıkları haberlerin etkili olduğunu düşünmektedir. Görüşme yapılan

gazeteciler, mesleklerini kentin dönüşümü ve kamu kaynaklarının kullanımı konusunda önemli bir denetim mekanizması olarak görmektedir.

G6 Gezi’de yaptığım haberlerin hiçbir etkisi olmadığını düşünüyordum. Daha eylemlerden önce hep Gezi’deydim. Gezi eylemleriyle ilgili yapılan haberlere çok yoğunlaştım ama hep ne olacak ki halindeydim. Yani bir şey değişmeyecek parkı yıkıp yerine o Topçu Kışlası’nı yapacaklar diye düşünüyordum. Sonra baktım gerçekten o haberlerin çok büyük kıymeti varmış, çok büyük değeri varmış. Yani etkileyebiliyor onu görebiliyorsun.

G4 Biz okulda basını 4. Kuvvet olarak öğrendik. Bu gücünü silah olarak kullanmak demek değil. Demokratik bir toplumda, basının bir yeri olmalı. Kamuoyunu bilgilendirmek görevin var. Bu şehirde emeğimiz var. Sen bir anlamda yöneticinin gözü oluyorsun. O her şeyi göremez. Cumhurbaşkanı, başbakan, belediye başkanının gözüsün sen... Belki kendi belediyesi de göremez. Sen deşifre edersen, o da ayağını denk alacaktır. Zeytinburnu’ndaki 16/9 kulelerinin haberini yaptık, toplumun gözüne soktuk. Öyle olunca yukarıda da kayıtsız kalamadı. Boğazdaki imar durumları, siluet haberleri... bunlar hepsi önemli haberler. Haberlerimin işe yaradığını düşünüyorum. En azından merkezi hükümetin dikkatini çekmiş oluyorsun. O da yanlışını görmüş oluyor, geri adım atıyor. İmar planı onaylanırken ya da plan aşamasındayken fark edersen bir şeyleri değiştirebilirsin. Kat artışı, imar affı, imar oyunları... bunları duyurmak gerekiyor.

G2Bugüne kadar yaptığım bir haberle herhangi bir şeyi ne engellediğim oldu, ne durdurabildiğim oldu. Belki ilk kez duyuran bir kişi olarak, bir muhabirin yaşadığı hazzı yaşamış olabilirim ama bugüne kadar yaptığım hiçbir haber hiçbir işe yaramadı. Hiçbir şeyi değiştirmedim ama ilk kez ben haber verdim. İşim bu. 3. Havalimanı, 3. Köprü... Validebağ’da camiyi yaptılar, Oruç Baba’nın kenarına küçük bir şey yaptılar. Cihangir Roma Parkı’na yine bir şey yaptılar, Yassıada yamyassı oldu. Hiçbirini durduramadık. Ama insanlara burada ne olup bittiğini haber verdik. Hiçbir işe yaramadı haberim. *(düşünüyor)* Gezi’yi kurtardık bak.

3.3.5. İnternet Gazeteciliği

Gazetecilerin tamamı internet medyasına olan ilginin giderek arttığının, özellikle yazılı basının güç kaybettiğini vurgulamaktadır. Sosyal medyayı ‘tehlikeli’ olarak niteleyen gazeteciler, sosyal medya kaynaklı bilgilerin yanlış ve yanıltıcı olabildiğinin altını çizmektedir. Öte yandan gazeteciler, sosyal medya kaynaklı bilgilerin, belge ve haberlerin kendileri tarafından değerlendirildiğini, gerektiğinde haberleştirildiğini söylemektedir.

G1 İnternet gazeteciliği medyayı çok etkiledi. Geleceğin orada olduğunu düşünüyorum. Yapılamıyor dediğimiz o şeylerin hepsi orada yapılıyor. Zannettiğimizden daha fazla kesim alana ilgi gösteriyor. Medya sektörüne güvensizlik var. Son dönemde,artık sizi izlemiyoruz diyen insanlar görüyorum. Sosyal medya bir o kadar da tehlikeli. Yalan haberlerin de çok kolay dolaşıma sokulabildiği bir mecra. Çok dikkatli olunması gereken bir yer. Gerçeklerin de açığa çıkartılabileceği tek alan orası.

G3 İnternet gazeteciliğinin mesleğe zarar verdiğini düşünüyorum.İnternet çıktı, gazetecilik öldü, gibi yaklaşımları doğru bulmuyorum.İnternet gazeteciliği fazla güvenli olmadığı için insanlar,özellikle basılı medyanın daha fazla güvenli olduğunu düşünüyor...

Deneyimli bir gazeteci olan G4 internet medyasının sıklıkla eleştiriye uğradığı bir alana atıf yapmaktadır. Kopyala-yapıştır gazeteciliği ile çoğu zaman adres göstermeden, izin almadan haberlerinin kullanılmasını eleştirmektedir.

G4 Çoğu internet sitesi yapılan özel haberlerin üzerine konuyor. Gazeteci çalışıyor, üretiyor ama masabaşında sayfayı yapanlar kopyala-yapıştır yaparak işi bitiriyor. Gazetecinin emeği yok, karşılığı yok. Benim haberim başka bir internet gazetesinde manşet oluyor, ama bana bir getirisi yok, adımı bile kullanmıyorlar çoğu zaman.

G5 Bazen fikri yayın yapan gazeteler, bazen ideolojik yayın yapan gazeteler revaçta olur. Sosyal medya gazeteciliği de doyuma ulaşacak. Ama hiçbir zaman insanların merak duygusu azalmayacak. Ancak başka bir boyuta ilerleyecek. İleride 140 karakterin insanları muttu etmediği anlaşılacak, tekrar hikaye ölçekli haberlerle devam edecek.

3.4. Kent Muhabirliğinin Geleceği

Görüşme yapılan gazetecilerin tümü hem medyanın geleceği hem de İstanbul'un geleceği konusunda oldukça kötümserdir.

3.4.1. Medyanın Geleceği

Medyanın geleceği konusunda hangi kurumda çalışırsa çalışsın, hangi görüşte olursa olsun gazetecilerin tamamı karamsardır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun(TÜİK) 2018 verilerine göre işsizlik oranı yüzde 18.6'dır.¹³² Her 5 gençten birinin işsiz olduğu

¹³²<http://disk.org.tr/2018/05/disk-ar-issizlik-raporu-mayis-2018-her-bes-gencten-biri-issiz/>

istatistiğe göre işsizliğin en yüksek olduğu meslek grubu arasında gazetecilik mezunları yer almaktadır.

G1 Biz şu anda bir sınav veriyoruz. Basın, medya, ülke olarak. Sonunun nereye gideceğini öngöremiyorum.

G5 Bana göre gazetecilik bir meslek değil. Gazetecilik hobi olarak yapılabilecek bir şeydir. Onu da ancak zenginler yapabilir. Mehmet Barlas'ın yaptığı gazetecilikle seninki bir değil. Gazetecilik bir hesap sorma meselesiydi. Medya gerçekten 4. kuvvetti. Şimdi öyle bir durum yok. Türkiye'nin eski alışkanlıklarında medya fazla şeye sahipti. Şu anda bu konumunu kaybetti.

G9 Yani bu döneminki durum tarihe yazılır. Türk basını tahmin ediyorum bu kadar kötü bir dönem yaşamamıştı. Ama gazetem bu dönemde çok güzel çıktık. Bu şeyde yani çok iyi çıktık.

3.4.2. İstanbul'un Geleceği

Gazeteciler İstanbul'un geleceği konusunda da karamsar. İstanbul'un dönüşümüne ve tahribatına tanık olan gazeteciler kentsel dokunun bozulması, kent hafızasının kaybolmasından bahsetmektedirler.

G1 Berbat. Ben nefes alamadığımı düşünüyorum zaman zaman. Giden gitti zaten.

G2 İstanbul dibi görecektir sonunda. Sona doğru gidiyor. Hiç iyi bir gidişat görmüyorum. Kanal İstanbul projesi bizim canımıza okuyacak. Coğrafyayı değiştirecek. İstanbul'un bütün milyonlarca oluşmuş tarihi, coğrafi, kültürel her türlü yapısını değiştirecek çok acayip bir şey yapılıyor. Deniz mi taşar depremi mi tetikler bilmiyorum. Kanal İstanbul projesi ile bir şehri baştan aşağıya kesecekler. Milyonlarca yıllık bir kentin coğrafyasını değiştiriyorsun.

AKM, Emek sineması, İnci Pastanesi, Narmanlı han... Beyoğlu'nda olan bir sürü şey. Sadece gazeteci olarak bakmıyorum, kişisel olarak da. O haberleri üretirken sadece benim kişisel bağım değil, çok fazla insanın kişisel bağı olan yerler. Mesela Beyoğlu'na gittiğin zaman saf tarafta daha önce görmediğin bir cami yükseliyor, sol taraftaki dükkan değişmiş, AKM yıkılmış. Bu siyasi bir şey, görsel hafızamızı silmek istiyorlar.

SONUÇ

“Kent Haberciliğinde Haber Üretim Süreçleri” adını taşıyan tezde, habere ilişkin kuramsal çerçevenin ardından gazetecilik mesleğindeki uzmanlaşma süreçleri irdelenmiştir. Bu bağlamda kente dair uzmanlık alanının oluşmasının kentin ihtiyaçları ve gelişiminin takibi açısından gerekli olduğu açıktır. İstanbul’da kişilere yönelik parsel bazında yapılan plan değişiklikleri, kent suçları, İstanbul’un silüetini hiçe sayılarak atılan adımlar, kontrolsüz yapılaşma geri dönülmez hasarların oluşmasına ve İstanbul’un kent kimliğinde büyük bir tahribata neden olmuştur.

Kente yönelik sorunların yanı sıra bireylerin yerel yönetimlerden beklentileri de artmaktadır. Günümüzde yurttaşlar, eksiksiz olarak yürütülen temel belediyeçilik hizmetlerinin yanı sıra sosyal belediyeçilik anlayışı ile yönetilen kentlerde yaşamak istemektedir. Sosyal politika uygulamaları ve merkezi hükümetin eksik kaldığı alanlarda yerel yönetimlerin etkin olmasına yönelik talepler, belediyelerin çalışma alanlarına yeni görevler eklemiştir. Bu bağlamda yerel yönetimler sosyal politika uygulamaları ile sosyal devletin yerel düzeydeki uygulayıcısıdır. Temel hizmetlerin yanı sıra toplumun ihtiyaçlarının karşılanması, yönlendirilmesi, danışmanlık verilmesi, sosyo-ekonomik olarak düşük gelirli nüfus gruplarının ayni ve nakdi yardımlarla desteklenmesi, günlük hayatı kolaylaştırıcı uygulamalar vs. günden güne artmakta, kentler birbirine hem örnek hem de rakip olmaktadır.

İstanbul, 2018 verilerine göre 15.067.724 nüfusu ve 39 ilçe belediyesi ile bir ihtiyaçlar ve hizmetler yumağıdır. Türkiye’de rant gelirlerinin en yüksek olduğu ildir. İstanbul’un dönüşümüne tanıklık eden gazetecilere önemli görevler düşmektedir. Tez çalışması kapsamında İstanbul’daki değişimin tanıklığını yapan 9 gazetecinin kente dair

algıları kayıt altına alınmıştır. Yüzyüze yapılan derinlemesine mülakatlar sırasında, gazetecilere kurum ve isim bilgilerinin gizleneceği belirtilmesine rağmen, gazetecilerin bazılarının tedirgin ve eksik cevaplar verdiği görülmüştür. Çalışma kolaylığı açısından İstanbul'da görev yapan gazetecilerle sınırlanan tezde, sadece 1 muhabir televizyonda görev yapmaktadır. Kent haberciliğine yönelik ilginin ve haber takibinin ağırlıklı olarak yazılı basında olduğu görülmektedir. 9 muhabirden 3'ü kent dışındaki alanlarda haber üretmekte, 3 kişi ise İstanbul dışındaki çevre ve kent haberlerini de işlediklerini dile getirmektedir. Öte yandan sadece 3 muhabir çalışma koşullarının, haber yapma sınırlarının 'özgür' olduğunu belirtmiştir.

Gazetecilerin cevaplamakta en duraksadıkları konu, habere müdahale, sansür ve otosansür olmuştur. Gazetecilerin neredeyse tamamı, medyadaki sansür, haber çeşitliliğindeki kısıtlılık ya da eleştirel haberlere az yer verilmesi gibi sorunları belirterek, 'ellerinden geleni yaptıklarını', haberin servisi ve duyurulmasında haber merkezinin belirleyici olduğunun altını çizmişlerdir. Sansüre ilişkin sorularda, 'Ben haberi yaparım, gerisine haber merkezi karar verir' şeklinde verilen cevap sayısı oldukça fazladır. Bu bağlamda gazeteciler haber üretimi konusunda sınırlı sorumluluk hissetmektedirler. Soru kağıdında 'tarafsızlığa' yönelik doğrudan bir soru bulunmamasına rağmen, gazeteciler tarafsızlık kavramına başvurmuş, gazetecinin tarafsız olması mottosunu kendiliğinden sorgulamışlardır. Haber üretiminde haber merkezi ile birlikte hareket etmekte, haber toplantılarına katılmasalar dahi yapacakları haberin içeriğini, büyüklüğünü haber merkezine iletmektedirler. Haberlerde görsellerin seçimi ve nerede kullanılacağı muhabir tarafından değil haber merkezi tarafından belirlenmektedir. Haber merkezindeki genel yayın yönetmeni, haber müdürü, sorumlu editör gibi çalışanlar haberin üretime yönelik kimi zaman yönlendirmeler yapmakta, hangi haberin yapılacağına ilişkin özel taleplerde bulunabilmektedir. Haberde sansürle mücadele olarak örtük bir dayanışma söz konusudur. Kendi yayın kurumunda

kullanılmayacağına emin olduğu bir haberi arkadaşı ile paylaşma, ‘haberi paslama’ kullanılan yöntemlerden bir tanesidir. Ayrıca muhabirlerin çoğu haberin kullanılması için haberde değişiklik yapma, şirket ya da kişi ismi saklama ve çıkarma, haberi yeniden yazma gibi önerilere sıcak baktıklarını, haberin kullanılması için taviz verebileceklerini belirtmişlerdir.

Tezde dikkat çekici noktalardan bir tanesi, gazetecinin kendini tanımlama biçimidir. Bu alanda çalışan gazeteciler kendilerini kent muhabiri, belediye muhabiri, çevre ve ekoloji muhabiri gibi tanımlamışlardır. 20 yıldan fazla meslek deneyimi olan ve daha çok masabaşında üretim yapan gazeteciler kendilerine ‘belediye muhabiri’ derken, genç kuşak muhabirler kendilerini ‘kent muhabiri’ olarak tanımlamaktadır. Kent muhabirliği kullanımı sadece yaş ya da trendlerle ilgili değil, genç kuşak gazetecilerin dünyadaki trendleri daha yakından takip edebilmesi ile de açıklanabilir. Kendilerine kent muhabiri diyen genç gazetecilerin küresel ısınma, çevre kirliliği, sürdürülebilir kalkınma gibi politikalarla daha çok ilgili olduğu görülmektedir. Kent muhabirliğinde üretim yapan muhabirler idare hukuku, mimarlık, inşaat, şehir planlama, sanat tarihi, arkeoloji, çevre, orman vs. gibi alanlarda daha birikimlidir. Belediye başkanları, bürokratlar, belediye çalışanları, meclis üyeleri, kent alanında çalışan avukat ve sivil toplum kuruluşları önemli haber kaynaklarını oluşturmaktadır.

Gazeteciğin temel prensiplerinden cevap hakkı ve teyit alma gibi uygulamaların azaldığı, gazetecilerin bir kısmının ‘zaten’ cevap alamayacaklarını ve haberlerinin engelleneceğini düşünerek karşı tarafa sormadıkları görülmektedir. Bu konuda hassasiyet gösteren gazeteci sayısı azdır, hassasiyet ise daha çok hukuksal sorumluluk üzerinden yürütülmektedir.

Kent haberciliğinin her dönemde revaçta olan bir alan olmadığı görülmemektedir. Bu bağlamda, mevcut siyasal iktidarın el değiştirdiği iki dönem olan

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İBB Başkanı seçildiği dönem ile Beylikdüzü Belediye Başkanı olan Ekrem İmamoğlu'nun seçildiği dönem belediye haberlerinin önem kazandığı dönemlerdir. Öte yandan belediye ve kent haberlerinin önem kazandığı süreçlerden bir tanesi de Gezi olaylarıdır. Kent ve çevre üzerine toplumsal duyarlılığının artması, kentin kimliğine yönelik müdahaleler, yaşam alanlarının kısıtlanması, barınma hakkının ihlali gibi konular kent haberlerinin gündemde kalmasına neden olmaktadır.

Kent haberciliği 31 Mart ve tekrarlanan 23 Haziran 2019 İstanbul Yerel Seçimleri ileyeniden önem kazanmıştır. Ekrem İmamoğlu'nun İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına seçilmesi ile 25 yıldır İstanbul'da süren AKP iktidarı değişmiş, rant ve belediye işleyişine yönelik yürütülen politikalar merak unsuru olmuştur.

Medya sektöründe bu alanda yetişen uzman muhabir sayısının da az olduğu, televizyon haberlerinin de yazılı basında yer alan özel haberlerin görülmesinin ardından üretildiği görülmektedir. Yapılan görüşmelerde gazeteciler az sayıda uzman muhabirin çalıştığı bu alanda rekabetin olmadığını, bunun da mesleki rekabeti olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Öte yandan haber ajanslarının haber üretimi, rekabeti etkileyen unsurlardan bir tanesi olmuştur. Muhabirler ajansların gündemine göre haber ürettiklerini, ajansların yaptıkları haberleri üretmediklerini ifade etmektedir.

Görüşme yapılan gazetecilerin tamamı bu alanda düzenli olarak haber üretmektedir. Gazetecilerin tamamı en az günde 1 haber ürettiklerini belirterek, dosya ve özel içerikli haberlere yeteri kadar zaman ayıramamaktan yakınmaktadır. Görüşme yapılan gazetecilerin üretim şekilleri de yaş ve deneyime göre değişiklik göstermektedir. Deneyimli gazeteciler masabaşında dosya haberciliği yaparken, genç haberciler sahada haber yapmayı tercih etmektedir.

Tezde en dikkat çekici unsurlardan bir tanesi şudur: 9 gazeteciden 7'si İstanbul'un en önemli sorununu *ulaşım* olarak tanımlarken, neredeyse tamamı haber

değeri gördükleri konuların başında *imar* sıralamışlardır. Toplumsal gazetecilik sorumluluğundan uzaklaşmanın yarattığı sonuç ve bulgulara göre gazetecilerin ulaşım, deprem gibi toplumun genelini ilgilendiren konularda haber üretmek yerine daha sınırlı sayıda kişiyi ve bölgeyi ilgilendiren ancak daha fazla ilgi çektiği düşünülen haberleri üretmektedir.

Öte yandan sonuç ve etkilerinin hızlı görülmediği, bilimsel tartışmaların devam ettiği iklim değişikliği, karbon emisyonlarının azaltılması gibi küresel ölçekteki çevre haberlerinin Türkiye gündeminde yeteri kadar yer bulmadığı görülmektedir. Bu alanda çalışan muhabirlerin dahi konuya çok vakıf olmadıkları görülmektedir.

Medya kurumları yayın politikalarını, yakın oldukları sermaye grubunun inşaat faaliyetleri, reklamveren ilişkileri, iktidara yakınlarına göre oluşturmaktadır. İstanbul'da binlerce kişinin etkilendiği kentsel dönüşüm, mega projeler, İstanbul'un kültürel mirasına ve silüetine zarar verecek uygulamalar, toplumsal katılım ve müzakere süreçleri işletilmeden yürütülmüştür. İstanbul'da özellikle alt gelir gruplarının yaşadığı semtlerde yaşanan kaygı ve korku kamuoyunda yeterince tartışılmamıştır. Kamu kurumları ve medya tarafından doğru ve yeterli bilgilendirilmeyen mahalleler, kentsel dönüşüm aşamalarında toplantılar yapmaya sonrasında örgütlenmeye başlamıştır. Benzer uygulama ve hak ihlallerine maruz kalan, benzer hukuki süreçlerden geçen bireyler mahalle dernekleri ve dayanışma örgütlerinde bir araya gelmeye başlamıştır. Hangi kurumda çalışırsa çalışsın gazetecilerin tamamı –şiddeti ve yaptırımı farklı olmakla birlikte- çeşitli kısıtlamalara tabidir. Muhalif yayınlarda çalışan muhabirler dahi muhalif belediyelere yönelik 'haberleri yapamama', 'haberi görememe' gibi uygulamalara tabi olduklarını belirtmektedirler.

İstanbul'un geleceğini etkileyen ve değiştiren 3. Köprü(Yavuz Sultan Selim Köprüsü), 3. Havaalanı(İstanbul Havaalanı), Kanal İstanbul, Marmaray, Avrasya

Tüneli, 3 katlı Tüp Geçit Projesi, Şehir Hastaneleri gibi projelerin nesnel ve bilimsel bir tutumdan ziyade, dünya görüşü ve siyasal iktidar gözetilerek değerlendirilmektedir.

Gazetecilerin çoğu haberlerinin işe yaradığını, ses getirdiğini, bir şeyleri değiştirmek ve duyurmak açısından faydalı olduğunu düşünmektedirler. İnternet gazeteciliğini ‘tehlikeli’ ve ‘kaçınılmaz’ bir gelişme olarak değerlendirmekte, ancak doğru bilgiye ulaşımın zorlaşmasından yakınmaktadırlar. Öte yandan medyanın geleceği konusunda bütün gazetecilerin karamsar olduğu görülmektedir.

Gazeteciler İstanbul’un geleceği konusunda da karamsardır. İstanbul’un dönüşümüne ve tahribatına tanık olan gazeteciler, geri dönüşü olmayan zararları daha doğru tespit etmekte, değişimi daha net bir şekilde tespit edebilmektedir.

Medya kurumlarının iktidar odakları, enerji ve inşaat sektörü ile olan yakın ilişkileri, gazetecilerin bu alanda özgür ve bağımsız haber yapmalarının önündeki en büyük engeldir. Bu ilişkilere tirajları giderek düşen gazetelerin tek gelir kaynağı olan reklam kaygısı da ekleyince muhabirlerin özgür çalışma ortamları daha da kısıtlanmış oluyor. İstanbul’un kaybına tanıklık eden gazetecilerin bunları kayıt altına alamaması, bir baskı mekanizması olarak şeffaf ve katılımcı bir yönetimin işlerlik kazanamamasının da nedenlerini oluşturuyor. Tezi, ‘Mega Projeler’ kısmında da görüşlerine yer verilen kent aktivistinin sözleri ile bitirelim:

İstanbul’un, bir kentin tahribatı için kısa sayılabilecek bir sürede gazeteciler görevini yapabilseydi –yapmadılar demiyorum, yapamadılar- İstanbul bugün daha yaşanabilir bir yer olurdu. Basın özgür olsaydı ve tabii hukuk işleseydi, kamu kaynaklarının hesabı sorulurdu, 16/9 çoktan tıraşlanırdı, Beyoğlu bambaşka bir kimliğe bürünmezdi, Kuzey Ormanları’nı kesip köprü yapmak cüretinde bulunmazdı kimse... Ama işte gerçek gazeteciler çekildi, ortalık toz duman oldu...

KAYNAKÇA

- Adaklı, Gülseren (2006).**Türkiye'de Medya Endüstrisi**, Ankara: Ütopya.
- Altun, Abdülrezak; Bek, Mine Gencil; Altun, Emel Esen, (2007). *Aile İçi Şiddet Haberlerinin Üretim Süreci ve Medya Profesyonelleri, İletişim Araştırmaları Dergisi*, ed: Nuran Yıldız, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Aslan, Şükrü; Kurtuluş, Hatice (2014).**İnsana ve Demokrasiye Adanmış Bir Hayat, Nurettin Sözen**, İstanbul: Doğan Kitap.
- Bora, Tanıl (2013).**Milyonluk Manzara Kentsel Dönüşümün Resimleri**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Benjamin, Walter (1995).**Son Bakışta Aşk**, Yay. Haz. Nurdan Gürbilek, İstanbul: Metis Yayınları.
- Bourdieu, Pierre (2000).**Televizyon Üzerine**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Boyd-Barret Oliver, Rantanen, Terhi (1998).**The Globalization of News**, Londra: Sage.
- Cansever, Turgut (2013).**İstanbul'u Anlamak**, İstanbul: Timaş yayınları.
- Cantek, Funda Şenol(2014).**Kenarın Kitabı, 'Ara'da Kalmak, Çeperde Yaşamak**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Curan, James (2005).**Mass Media and Society**, Londra: Arnold.
- Çaplı, Bülent; Tuncel, Hakan (2010).**Televizyon Haberciliğinde Etik**, Ankara: Fersa Matbaacılık.
- Çelenk, Sevilay (2008).**İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar**, Ankara: De Ki Basım yayım.
- Dağlı, Nadircan (2012).**Türk Basınında Uzmanlaşma ve Çevre Gazeteciliği**, Ankara Üniversitesi, Doktora tezi.
- Doğan, Sevinç (2016).**Mahalledeki AKP Parti İşleyişi, Taban Mobilizasyonu, Siyasal Yabancılaşma**, İstanbul: İletişim yayınları.

- Erdoğan, İrfan; Alemdar, Korkmaz (2005).**Popüler Kültür ve İletişim**, İstanbul: Erk yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- Erdoğan, Gamze (2007). **Ulusal Yazılı Basında Uzman Gazetecilik: Kültür Sanat Haberciliğinin Ana Akım ve Fikir Gazetelerindeki Uygulamaları**, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gaillard, Philippe (1991).**Gazetecilik**, İstanbul: İletişim Yayınları, Cep Üniversitesi.
- Garnham, Nicholas (1990).**Capitalism and Communication**, Londra: Sage.
- Gedik, Uğur (2018). **Beşiktaş'ın Hazinedarı**, İstanbul: Pupa yayınları.
- Gül, Murat (2009).**Modern İstanbul'un Doğuşu, Bir Kentin Dönüşümü ve Modernizasyonu**, İstanbul: Sel yayıncılık.
- Hardt, Hanno (2000).*Conflicts of Interest: Newswriters, media and patronage journalism*, in: Howard Tumber, **Media Power, Professionals and Policies**, Routledge.
- Hasdemir, Asrak, Tuğba (2007).**Kamusal İletişimde Bilgi Edinme Hakkı**, Ankara: Dipnot.
- İnce, Elif (2019).**Kent ve Ekoloji Araştırmaları İçin İnternette Kamusal Veriye Ulaşma Rehberi**, Ekoloji Kolektifi.
- İstanbul Serbest Mimarlar Derneği (2015).**İstanbul Konuşmaları**, İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yem yayın, Yayın yönetmeni Gülçin İpek.
- İşeri, Gülşen (2014).**Ateşin ve Sürgünün Gölgesinde Kentsel Dönüşüm**, İstanbul: Nota Bene Yayınları.
- Jardins, Joseph, R (2006).**Çevre Etiği**, çev: Ruşen Keleş, Ankara: İmge Yayınları.
- Kaderoğlu Bulut, Çağrı (2019). **Gazeteciler ve Proleterleşme**, İstanbul: Nota Bene Yayınları.

- Karaduman, Murat(2009). **Yeni İletişim Teknolojileri Bağlamında Haber Üretim Süreci ve Haberin Yapısı: Doğan, Doğuş Grubu Örneği**, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakılçık, Doç.Dr. Yusuf (2013).**Yeni Yerel Bölgesel Gelişmeler Işığında Yerel Yönetimler**, Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Keleş, Ruşen (1996).**Kentleşme Politikası**, Ankara: İmge Kitabevi, 3. Baskı.
- Kellner, Douglas (1990).**Television and the Crisis of Democracy**, Colorado: Westview Press.
- Kızılcıkelik, Sezgin (2000).**Frankfurt Okulu**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Küçükaya, Aykut (2018). **The Ortak, Hepiniz Oradaydınız Belgeseli**, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Küçüközyiğit, Uğur (2014). **Haber Üretim Sürecinde ‘Haber Kararı ve Karar Aşamasında Öne Çıkan Faktörler’**, Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Machin, David and Niblock Sarah(2006).**News Production**, New York: Routledge.
- Moran, Albert (1998).**Copypat TV: Globalisation, Program Formats and Cultural Identity**, Bedfordshire: Luton Press.
- Mosco, Vincent (1996).**The Political Economy of Communication**, Londra: Sage.
- Mumcu, Uğur; Öymen, Altan (2006).**Mobilya Dosyası**, Ankara: Uğur Mumcu Gazetecilik Vakfı Yayınları.
- Mutlu, Erol (der.) (2005).**Kitle İletişim Kuramları**, Ankara, Ütopya yayınları.
- Özgen, Murat (2004).**Türkiye’de Basının Gelişimi ve Sorunları**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Postman, Neil (1995).**Televizyon: Öldüren Eğlence**, Çev: Füsun Alver, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Poyraz, Ergün (2017). **Tilkiyle Vals, İhale-Rant-Para**, İstanbul: Siyah Beyaz Yayıncılık.
- Sartori, Giovanni (2004).**Görmenin İktidarı**, Çev: Gül Batuş, Bahar Ulukan, Karakutu Yayınları.
- Semerci, Pınar Uyan (2015).**Yerel Demokrasi Sorunsalı**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Stevenson, Nick (2008).**Medya Kültürleri, Sosyal Teori ve Kitle İletişimi**, Ankara: Ütopya yayınevi.
- Swingewood, Alan (1996).**Kitle Kültürü Efsanesi**, Ankara: Bilim ve Sanat yayınevi.
- Temizkan, Ayşe Cengiz (2013).**Şövalyelik Mesleği Gazeteciliğin Uzmanlık Alanları**, ed: Şebnem Çağlar, İstanbul: Litera Türk.
- Tekeli, İlhan (2000).**Modernite Aşılırken Kent Planlaması**, Ankara: İmge Kitabevi.
- Tılıç, Doğan(2009).**Utaniyorum Ama Gazeteciyim**, İstanbul: İletişim yay.
- Tokgöz, Oya (2003).**Temel Gazetecilik**, Ankara: İmge yayınevi.
- Uşaklıgil, Emine (2014).**Bir Şehri Yok Etmek, İstanbul'da Kazanmak ya da Kaybetmek**, İstanbul: Can Yayınları.
- Yaylagül, Levent; Korkmaz, Nilüfer (2008).**Medya, Popüler Kültür ve İdeoloji**, Ankara: Dipnot yayınevi.
- <http://mulksuzlestirme.org/>
- <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5216.html>
- <http://ced.csb.gov.tr/duyurular>
- <https://istanbul.csb.gov.tr/duyurular>
- <http://parselsorgu.tkgm.gov.tr/>
- <http://epdk.org.tr/>
- <https://www.turkiye.gov.tr/migem-ruhsat-safhasi-sorgulama>
- <http://yerbilimleri.mta.gov.tr/anasayfa.aspx>

<http://dsi.gov.tr/faaliyetler/hessu-kullanım-anlasmalari>
<https://korumakurullari.ktb.gov.tr/TR-200596/istanbul.html>
<http://ticaretsicil.gov.tr/>
<https://online.ito.org.tr/EITO/>
<https://www.kap.org.tr/>
<https://ekap.kik.gov.tr/>
<http://mulksuzlestirme.org/>
<http://mobil.havaizleme.gov.tr/Default.ltr.aspx>
<http://iski.istanbul/web/tr-TR/baraj-doluluk>
<http://kuraklikizle.mgm.gov.tr/>
<http://geodata.ormansu.gov.tr/>
www.atlas.gov.tr
<http://says.gov.tr/savab/>

EKLER

Ek-1. Gazetecilere Yöneltilen Sorular

1. BÖLÜM Kişisel Bilgiler

- Ünvanınız nedir? İş tanımınız nedir?
- Kaç yaşındasınız?
- Kaç yıldır medya iş kolunda çalışıyorsunuz?
- Kaç yıldır kent/çevre/belediye/emlak haberi üretiyorsunuz?
- Niçin bu alana yöneldiniz?
- Eğitim düzeyiniz nedir?
- Kendinizi siyasi görüş olarak nasıl tanımlıyorsunuz?

2. BÖLÜM Uzmanlık Alanı Olarak Kent Muhabirliği

- Sizi ‘uzman’ yapan özelliğin ne olduğunu düşünüyorsunuz?
- Daha çok hangi meslek grupları ile çalışıyorsunuz?
- Yaptığınız haberlerin kamuoyu oluşturmakta nasıl etkisi oluyor?
- Kent/belediye/emlak/çevre ayrımını siz nasıl yapıyorsunuz? Hangi haberler sizin ilgi alanınıza girmez?
- İstanbul’un en önemli sorunları nelerdir?
- Size göre hangi olaylar daha çok haber değeri taşıyor? Haber değeri taşıyamayan konular nelerdir?
- Bu alanda çalışan gazetecilerin özellikleri ne olmalı?

3. BÖLÜM Haber Üretim Süreci

- Haber kaynaklarınız nelerdir?
- Rutin ve özel haberlerinizi nasıl belirliyorsunuz?
- Haber yapmaya karar verdiğinizde sizi yönlendiren ya da fikir alışverişi yaptığınız birileri var mı?
- İstihbarat toplantılarına katılıyor musunuz?
- Alanda rekabet nasıl?
- Habere yeteri kadar zaman ayırabiliyor musunuz, haber üretmek ne kadar zamanınızı alıyor?
- Bahsi geçen haber alanına gidiyor musunuz, masa başı mı çalışıyorsunuz?

- Haberinize müdahale ediliyor mu? Kim hangi durumlarda ediliyor?
- ‘Dokunmamanız’ gereken haberler neler? Niçin?
- Hangi koşulda ‘Bu haberi yapmamalıyım’ diyorsunuz?

4. BÖLÜM Haberin Sunumu

- Haberin nasıl, ne büyüklükte, nasıl görsellerle sunulacağına siz mi karar veriyorsunuz?

- Yazılı ve görsel medyada kent muhabirliği nasıl yer alıyor?
- İnternet gazeteciliği ve sosyal medyanın alana etkisi nasıl?
- Kent haberlerine yeterince yer ayrılıyor mu?
- Geçmişle kıyasladığınızda bu alanın önemi nasıl arttı, azaldı?
- Haberinizin değiştirildiği, anlamından kaydığı, amacından saptığı oluyor mu?
- Bugüne kadar yaptığınız haberlere bir müdahale oldu mu?

5. BÖLÜM İstanbul’a Yönelik Düşünceleriniz

- Medyanın geleceğini nasıl görüyorsunuz?
- Siz bu alanda çalışan birisi olarak İstanbul’un geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Ek-2.Görüşme Yapılan Gazetecilerin Özellikleri

G1	Ana akım bir haber kanalında yönetici. 56 yaşında. 20 yılı aşkın süredir gazetecilik yapıyor. Gazeteciliğe Recep Tayyip Erdoğan İBB Başkanı iken sol eğilimli bir gazetede başladı. Mesleğe İBB’de başladığı için kent haberlerinde birikimi var ancak her türlü haberle ilgileniyor. Kendini siyasi görüş olarak solda tanımlıyor.
G2	Muhafif bir gazetede kent ve çevre muhabiri. 38 yaşında. 20 yıldır gazetecilik yapıyor. İletişim Fakültesi mezunu. Muhafif bir gazetede çalışıyor. Kendini siyasi görüş olarak ‘anarşist’ olarak tanımlıyor. Çalışma alanından memnun olduğunu belirtse de ‘en baştan başlasam ekonomiyi seçerdim’ cümlelerini kullanıyor.
G3	Ana akım bir gazetede telifli muhabir. 57 yaşında. 30 yıldır gazetecilik yapıyor. İletişim Fakültesi mezunu. Mesleğe Bedrettin Dalan’ın İBB Başkanlığı döneminde Haliç ve Tarlabası yıkımlarını takip ederek başladı. Muhafif gazeteler başta olmak üzere çeşitli gazetelerde belediye muhabiri olarak çalıştı. Kendini ‘solcu’ olarak tanımlıyor.
G4	İktidara yakın bir gazetede muhabir. 30 yıldır muhabirlik yapıyor. Kendini ‘her şey’ muhabiri olarak tanımlıyor. Mesleğe eğitim muhabiri olarak başladı. Tayyip Erdoğan’ı İBB Başkanı olduğu zamandan bu yana yakından takip ediyor. İletişim Fakültesi mezunu. Kendini ‘muhafazakâr’ olarak tanımlıyor.
G5	Haber ajansı muhabiri. 20 yılı aşkın süredir gazeteci, belediye haberlerini 1 yıldır takip ediyor. Bu görevlendirmenin kendisi için olumsuz olduğu, ‘onu küçülttüğü’ yorumunda bulunuyor. İletişim Fakültesi mezunu. Gazeteciliğe dair duygularını şu sözlerle dile getiriyor: ‘Bir daha dünyaya gelsem bu şekilde gazetecilik yapmazdım. Çaresiz kalsaydım yapardım. Ama bunu da çok donanımlı bir şekilde, iki dil bilerek falan yapardım’.
G6	İnternet üzerinden yayın yapan alternatif medyada muhabir. 35 yaşında. 6 yıldır muhabirlik yapıyor. Ülke genelinde kent ve çevre üzerine haberler yapıyor. Filoloji mezunu. Kendini ‘sosyalist’ olarak tanımlıyor.
G7	Muhafif bir gazetede muhabir. 30 yaşında. 8 yıldır gazeteci. İletişim Fakültesi mezunu. Stajyer olarak başladığı gazetede muhabir olarak devam ediyor. Kendini ‘solcu’ olarak tanımlıyor.
G8	İktidara yakın bir gazetede muhabir. 28 yaşında. 4 yıllık gazeteci. İletişim Fakültesi mezunu. Haber konularında belediye projelerine ağırlık veriyor. Belediye alanını ‘daha kolay’ bulduğu için bu alanda çalıştığını belirtiyor. Kendini muhafazakâr olarak tanımlıyor.
G9	Muhafif bir gazetede yönetici. 45 yaşında. 25 yıldır gazetecilik yapıyor. İletişim Fakültesi mezunu. Kamu kurumları, şirketler ve belediyelerin ilişkileri, ihaleler üzerinden ağırlıklı olarak yolsuzluk haberleri hazırlıyor. Kendini solcu olarak tanımlıyor.

ÖZET

“Kent Haberciliğinde Haber Üretim Süreçleri” adını taşıyan tezde, habere ilişkin kuramsal çerçevenin ardından gazetecilik mesleğindeki uzmanlaşma süreçleri irdelenmiştir. İstanbul’daki inşaat sektörünün yarattığı kentsel tahribat ve dönüşümü, rant ekonomisini denetleyen gazetecilerin haber üretim süreçleri incelenmiştir. Bu çalışma için İstanbul’da, farklı basın kuruluşlarından belediye ve kent alanında çalışan 9 uzman muhabirle derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Araştırmanın temel problemi, İstanbul’un kentsel kimliğinin korunması, iktidarın gelir kaynağı olan rant ekonomisinin denetlenmesi, kamu kaynak ve hizmetlerinin denetlenmesinde gazetecilerin nasıl bir tutum izlediği, İstanbul’daki dönüşümün ne kadar kayıt altına alınabildiği, kent, iktidar ve sermaye denklemi arasında gazetecilerin mesleki sorumluluklarını ne kadar yerine getirebildikleridir. Kent, belediye, çevre gibi isimlendirmelerle çalışma alanlarını sınırlayan gazetecilerin ne koşullarda üretim yaptıkları ve bu üretimin nasıl sonuçlandığı irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Çevre, Belediye, Haber, Haber üretim süreci

ABSTRACT

In the thesis titled "Process of News Production in Urban News", specialization in urban issues was discussed after theoretical framework regarding news. Urban destruction caused by the construction sector in Istanbul and the process of news-production by reporters inspecting profit-economy were studied. For this study, one-to-one interviews were conducted with nine expert correspondants, working in the field of municipality and urban policies in Istanbul. The plots of the study were prevention of the civic identity of Istanbul, inspection of the profit-economy which provides income for the power, how reporters approach to the supervision of civil sources and services, how much of the transformation in Istanbul could be recorded and how much could reporters take over their occupational responsibilities inbetween the equation of city-power and fund. It was searched for under which circumstances reporters, who restrict their work-fields with titles like urban, municipality, environment, do make production and how this production is resulted.

Keywords: Urban, Environment, Municipality, News, News Production